

YÖN

HAFTALIK GAZETE

141. nin içyüzü

Cumhurbaşkanı Gürsel
Fakir köylünün savunucusu

Galata Nahiye Müdürü Behçet ŞEN, küçük memurların meselelerini dile getiriyor:

Gerçek dışı gerçeklerimiz

Gerçeklerimiz, yüzyıllar boyu, sırtı gevire gevire, şu içinde debelenmişimiz çukura geldik. Şimdi, hangi işimize el atmaya kalksak birbiri üzerine atılmış, sayı az kör düşümleri çöze çöze, sonunda, hep gelip bir noktaya dayanıyoruz: Gerçeği öğrenmek.

Ne kadar acı, ne kadar çetin ve utandırıcı olursa olsun, toplumumuzun derinlerine işlenmiş yavaşlıklarını sarıp eritebilmek için, toplum gerçeklerini bilmek ve bundan böyle atacağımız her adımı, ona uydurmak zorundayız. Geçmişte, olan olmuş, kuşaklar boyu işlediğimiz hatalar, kâmbur üstü ne kâmbur olup, sırtımıza yüklenmiştir. Bozukluk te melde olduğundan, nereye el atarsak atalım altı yaş çık maktadır.

Zaman zaman, gazete ve dergilerde, «En önemli toplum konumuz nedir?» Yolu, yazı yarışmaları açılmaktadır. Bu soruya karşılık vermek için kaleme sarılan, amatör yazarlarımızın çoğu, temeldeki gerçeğe uzak gelişmeyi bırakıp, çözümleri bekleyen uca yakın, yüzlerce konumuzdan birini ele almaktadır. Tıpkı, bir film çözümleri yarışmasını aynı ayrı yoklayan ve yokladıkları parçaya göre düşüncülerini söyleyen, bakar körler gibi bunca kargaşalık içinde, gerçeklerimiz, yeniden bulma işi, hepimize düşmektedir. Herkes, kendi alanında, bilimsel metodu kullanarak, toplumdumuzun temelini tartışmamız, büyük gerçeğin bir parçasını aydınlatmaya, var gücü ile çalışmaktadır. Toplumca kalkınmamız ve uygarlık düzeyinde bir noktaya tutunmamız, ancak böylece gerçekleşebilir.

Demek oluyor ki, her birimiz, kendi yönümüzden, gerçeği kavrayabilmemiz için, önce, herkesin bir işi olmasıdır. İnsanın, işini sevmesi için onu başlangıçta seçerken, özgür olması gerekir. Bütün bunlar ancak sürekli bir düzende sağlanabilir, sürekli düzen ise, gerçeği kavramaktır.

Herkes, kendi alanında, bilimsel metodu kullanarak, yerleşir. Konumuz, yazının başlığında da belirttiğim üzere, gerçek dışı tutmaya alıştığımız gerçeklerimizdir. Gerçek dışı gerçeklerimizden sayı çoktur. Biz burada, yalnız, bunlardan bir örnek vermekle, sınırlılık, yetine çeliz.

Bilindiği üzere, Türkiye de, Osmanlı'dan kalma kanun ve yasaklar, hâlâ yürürlüktedir. İsviçreden alınmış medeni kanunun yanı sıra, «Mecelle» den kalma kurullar bulunmaktadır. Tıpkı, burjuvaziye özenen, kapkaççı zenginimizin, derebeyi geçinen toprak ağası takımı ile sarmayış do laş yaşaması gibi. Nasıl, yürürlükteki, sosyal yönelimli demokratik ANAYASAMIZ, bütün antidemokratik kanunlarla, hele faşist İtalyan ceza kanunundan kat kat ağırlaştırılarak aktarılmış

baskı kanunları ile karşı karşıya uygulanıyor ve hiç birimizi tedirgin etmiyor; çoğunluğu, okur yazar olmayan halkımızdan da, yürürlükte bulunan binlerce çelişme ve çatışma halinde ki kanun metinlerini bilmesi isteniyor.

Türk halkının, oldum olası, kanundan, mehkmeden korkmasının ve yüzde yüz haklı olduğu konularda bile, hakkını kanun yolu ile aramaktan kaçınmasının başlıca nedeni bu kargaşalık olmalıdır. «Tirnağın ucunu kanuna kapıtan, sonra kolunu kurtaramaz» sözü bu yüzden halk arasına da taşınmıştır.

Yürürlükteki kanunlarla uğraşmayı iş edinenler, geçimini bu yolda sağlayanlar bile, birbiri ile çelişen binlerce kanunu kavrayıp çözümlenemekte, zaman zaman çıkarılan bir sürü içli hadlarla, karışık durum, bir daha karıştırılarak arap sağına döndürülmektedir.

Yurttaş, bellemesi imkânsız, bu kadar çok yasa ortasında her soluk aldığı an, bir suç işler durumunda. Çoğu, yürürlükteki ANAYASAYAYI aykırı, baskı rejimi zamanında konulmuş yasaların bir an önce iptal edilmesi ve önce bu temizliğe, faşist İtalyan ceza kanunundan aktarılan, emekçi halk kütüphanelerinin uyanıp örgütlenmesini engellemek için kullanılan, zorba yasalardan başlanması lazımdır.

Kanun, seçilmiş alanlarda, haklı, haksız ayırmak için çıkarılır. Oysa bizdeki lerin çoğu tersine çıkarılır. Bunlar, sanki gizlice, yurt dışına yoluna dizilmiş serse ri mayinler gibidir. İnsan bunlardan ne kadar sıkınmaya çabalasa da, büsbütün yakayı kurtaramaz.

Antidemokratik kanunların ve ANAYASAYAYI aykırı bütün eski ve anlamını yitirmiş yasaların bir an önce yürürlükten kaldırılması genç demokrasimizin yaşaması için atılması gereken ilk adımlardan biridir.

Musa GERÇEKÇİ

Faşizm ile savaş

Türkiye İşçi Partisinin, uyarıcı ve birleştirici çağrısı ile yapılan 11 Kasım 1962 tarihli toplantıda, şu iki konu ele alındı:

1) Anayasaya aykırı kanunların yürürlükten kaldırılması.

2) Hızla gelişen faşizmin zararsız hâle getirilmesi.

Aslında bu iki konu bir birine sıkı sıkıya bağlıdır. Çünkü Anayasaya aykırı kanunlar yürürlükte iken, memleketimizde gerçek demokrasinin yerleşmesini düşünmek bile, saçmadır.

Adı üzerinde, demokrasiye karşı kanunlarla, de mokrasiyi uygulamaya zorlamak esyanın tabiatına aykırıdır. Üstelik, böylece aldattıca davranışlardan, ancak, faşistlerle gericiiler ve onların amuzdaşları yararlanırlar. Bilindiği üzere, sayıları 84 i bulan anti-demokratik kanun içinde öyleleri var ki — faşist İtalyan ceza kanunundan alınmış, memleketimizdeki emekçi halk yığınlarının uyanma ve örgütlenmesini, gerçek demokrasinin yerleşmesini, önlemek gerekçesi ile — ceza kanunumuza konulmuştur.

1946 dan bu yana, sorumlu ve çemen çevreler, alttan doğru gelen hoşnut sızın belirtilerini yatıştırıp, oyalamak amacı ile, bol bol demokrasiden söz eder oldular. Meydan konuşmalarında, «Meydanlar, bol keseden temel hakları, anti-demokratik yasalardan kaldırılmasından dem vurup durdular. Musluk başlarına yerleşir yerleşmez, politika bezirganları, halk önünde verdikleri namus sözünü unutmuş görünerek, demokrasiye aykırı kanunları kaldırmak şöyle dursun suçlamalarını kat kat artırarak ve bunlara yentilerini ekliyerek, işi en sonunda korkunç, dayanılmaz bir zor baltı ve soygun batağı der kesme vardurdular.

1946 döneminde, yürürlükteki cemiyetler kanunundan «Sınıf esaslı üzerine cemiyet kurulamaz» ibaresini kaldırarak, yıllardır sürdürülen baskıdan bunalan emekçi halk yığınlarını ve ilericileri aydınları aldattılar.

Çünkü, cemiyetler kanunundaki, gerçek demokrasi nin yerleşmesini kısıtlayan bu aykırı kanunları kaldırırken, öte yandan, ceza kanunumuzda ki tepeden tirnağa demokrasiyi aykırı, korkunç, (141 ve 142) tuzaklı ağırlaştırılmış olarak tutuluyordu. Nitekim, o sıralarda kurulan sosyalist partiler bu oyu na, ister istemez geldiler.

Kurulmaları ve örgütlenmiş başlangıçları ile, tuzaklı buz adılmaları bir oldu. Bu partilerin kurucu ve üyeleri (141) den zindana boyladılar. Uzun ve âmansız baskı ve işkencelerden sonra, bu partilerden biri suç sız görüldü. Buna güvenerek yeniden örgütlenmeye kalkışan bu partiye, bu kere, kanunları uygulamak la sorumlular, gizlice bir provokatör sokarak, eski oyununu tekrarlattı. Partinin kurucularını, (141) le yeni den zindana doldurdular.

Yürürlükteki, demokratik — anti-demokratik, birbiri ile çelişen bütün kanunları kolluyarak ve o zaman bütün yıldırımları üstüne çeken (Sosyalist) adını kullanmadan örgütlenme çabaları da hiç bir sonuç vermedi. Emekçi halk yığınlarının uyanıp örgütlenmesine karşı konulması işi, 27 Mayıs 1960 a kadar sürdü.

Hükümete sunulan yürürlükte giren, sosyal yönelimli yeni demokratik Anayasamızdan sonra, suyun altına oynama gelen politika oyunlarının foyası ortaya çıktı. Türkiye İşçi Partisi kendi inisiyatifli ile kurduğu, Türkiye İşçi Partisi, örgütlenip gelişmeye başladı. Ama bunca çeki lenlerden sonra, bu gün hâlâ, kemikleri çoktan çürüyen toprağa karışmış olan Mussolini'nin o öğrenci faşist baltası (141 ve 142), emekçi halk yığınlarımızın bağrıyan sıkıran (T.I.P.) nin ve onun çevresinde toplumu başlatan bütün ilericileri aydınları tepelerinde, her an boyunlarına inmek üzere, asılı tutuluyor. Bu tilyer ürperti trajediye bir son verme zamanı çoktan geçmiştir. Bunca yıldır bu faşist baskı kanunları, kendilerinden olmayanları uygulayıp duran ve sıkı sıkıca, suçlamaları ağırlaştırarak, bunların kaldırılmasını beklemek delilik olur. Gayret yine, dönüp dolaşım, memleketimizi yapıp ve yaratıcı güdücü meydana getiren kafa ve kol emekçilerimize düşmektedir. Bunun için, memleketimizdeki ilericileri örgüt ve yayımların açtıkları, vurttaşın imza toplama kampanyasına var gücümüzle katılmalı ve görevimizi bu çağrılara yünelmeliyiz.

Gündüz GELECEK

YENİ ADRES VE TELEFONUMUZ

YÖN'ün Ankaradaki idarehane adresi ve telefon numarası değişti. Yeni adres ve telefonumuz şudur:

Ziya Gökalp Cad. No: 28/1

Yenişehir — Ankara

Telefon:

17 59 70

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(Basın Ahlak Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

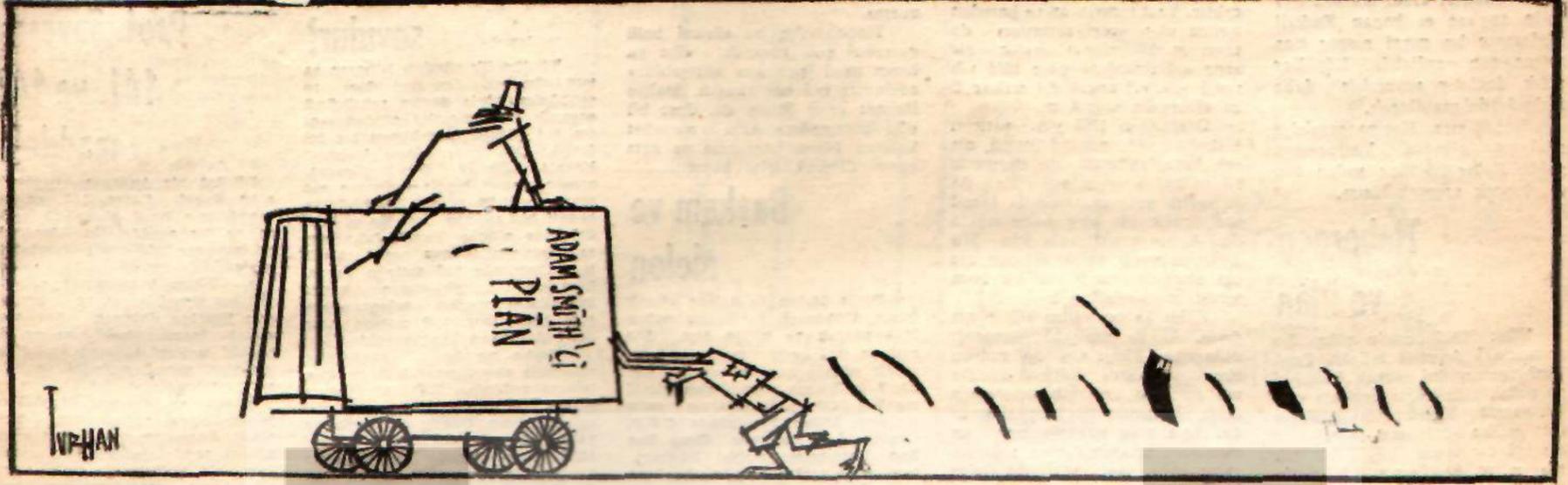
ZIYA GÜKALP CADDESİ
IDARE : 28/1 Yenişehir — ANKARA

Telefon: 17 59 70 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari Sokağı: 32 Cağaloğlu, Posta kutusu 512 — İstanbul, Tel: 229315 — 229316 ★ Dizilip basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

ABONE Yıllığı (52 sayı) 50 T.L. altı aylığı (26 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı)

12.50 T.L./dır. 1962 yılı için özel indirimli abone tarifesi: Yıllık 48 TL., altı aylık 28 TL., üç aylık 18 T.L./dır. Yurt dışı abonelerinde posta ücreti tutarında ilâve yapılır.

Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dir. İLÂN: 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilânlar özel tarifeye ve pazarlığı tabidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaşmalar yapılır. İlanlardan dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

BAKİŞ

141, 142 ve gerçək

Ceza Kanunumuzun meşhur 141 ve 142. nci maddeleri üzerinde cereyan eden tartışma, dün «hürriyet, hürriyet» diye kütleleri ayaklandıranların samimiyetsizliğini ortaya koymak bakımından faydalı oldu. Bugün de hâlâ sıklımadan hürriyet ve demokrasi lâfı edenlerin, kendi rahalları ve iktidarı için hürriyet istedikleri, bu maddeler dolayısıyla gün ışığına çıktı. Zira fikir ve söz hürriyetine gerçekten inanmış insanların yapacakları ilk iş, fikir ve söz hürriyetini topyekûn ortadan kaldıracak kadar hukuka aykırı olan 141 ve 142. nci maddeleri derhâl değiştirmektir. Hele büyük çoğunluğuyla basının ve Üniversitelerin bu önemli konuda susuşu «Biz fikir ve söz hürriyeti istemiyoruz» demekten fark sızdır.

Konu oyunu yapılmak için, bu maddelerin sâdece komünizm ve faşizme karşı olduğu söylenmektedir. Aslında bu maddeler herşeye karşıdır.

Esasen Anayasanın yasakladığı komünizm ve faşizm cereyanlarının yayılmasını ceza müeyyideleriyle önlemeye kimsenin bir lirası yoktur sanırız. Bu maddeler, sâdece faşizm ve komünizme karşı olsaydı, bir 141 ve 142 meselesi zâten mevcut bulunmayacaktı. Fakat bu maddeler, fikir, söz ve dernek kurma hürriyetini topyekûn ortadan kaldıracak mahiyettedir. Nitekim Menderes devrinde 141 ve 142. nci madde hükümleri ağırlaştırılırken, komünizme şiddetle karşı olan milletvekilleri bu gerçeği söylemekte tereddüt etmemişlerdir.

Bugünkü hürriyet devrinde, sayın milletvekillerimiz ve Senatörlerimiz de rin bir sessizlik içinde bulduklarına göre, bu maddeler üzerinde geçmişte yapılan tartışmaları hatırlatmak, herbâlde çok istifadeli olacaktır...

141 ve 142 nin tarihi

Bu hükümler Ceza Kanunumuza 1936 yılında konulmuştur. Yalnız o tarihlerde suçun doğması için, cebir unsuru esas alınmıyordu. Ekonomik ve sosyal nizami şiddete başvurarak değiştirmek istemek suçtu. Şiddet yoluna gidilmedikçe suç yoktu. Suçun doğması için şart olan cebir unsuru, 1938 den sonra kaldırılmıştır. D.P. devrinde cebir unsurunun metne ithali fikri, Adalet Komisyonuna tek rapâr hâkim olmuş, fakat Menderes ve Saadet Ağaoğlu'nun devamlı müdahaleleriyle cebir unsurunun kanunda yer alması önlenmiş ve neticede de 141 ve 142. nci maddeler, bugünkü korkunç hâline getirilmiştir.

Bakınız o tarihlerde, komünizme şiddetle karşı olan milletvekilleri, bu mad-

deler hakkında neler söylüyorlardı. Millet Partisi lideri Bolukbaşının sözleri şu: «Eğer cebir unsurunu ortadan kaldıracak olursak, Prof. Faruk Erem'in dediği gibi, bu maddenin şumulüne gir miyen hiçbir fikir hareketi, cereyanı düşünülemez.»

Adalet Komisyonunca mütalâası alınan Ceza Profesörü Faruk Erem ise, cebir unsurunun zarureti şu sözlerle belirtiyor: «Cebir unsuru konulmazsa, bütün siyasî teşekkülleri yok etmek mümkünür... Cebir saliki kanunda yer almazsa, demokrasi yıkılır, ferdin fikir hürriyeti çiğnenir ve 141 maddede gir miyecek sosyal bir fikir tahayyül etmek de mümkün olmaz... Cebir saliki, unsur sayılmazsa, bilhassa şu iki şey tehlikeye girer: Matbuat hürriyeti ve kürsü hürriyeti.»

Hukuk Profesörü Niğde Milletvekili Necip Bilge de, 141 ve 142. nci maddelerin, çok partili hayatı ortadan kaldırmaya bileceğini hatırlatıyor: «Evlî olmanın kimse arasında rıza ile yapılan elmsî mü nasebet suç sayılmıyor, fakat cebren vâki olduğu takdirde bu bir suç sayılır. Buraya da cebir unsuru koymadı gımız takdirde hâdiselerin nereden başlayıp nerede biteceğini hâkim takdir etmeye imkân bulamayacaktır. Bunu bir misâl ile izah etmek için 141 nci maddenin birinci fıkrasının muayyen bir kısmını okumak istiyorum. Arkadaşlarım maddenin bu kısmı şöyle demektir: (...Veya memleket içinde müesses iktisadî veya sosyal nizamları cebren yoketmeye müttuf cemiyetler; kuranlar...) Şu hükme göre memleket içinde müesses sosyal nizamları cebren yoketmeye müttuf cemiyetleri kurmak bir suçtur. Bu cebir kelimesini kaldırdığımız takdirde, memleket içinde müesses nizamları yoketmeye, kaldırmaya müttuf cemiyetleri kurmak fa suç olacaktır. Bu böyle olunca, meselâ iktidarda bulunan bir partinin hasımları, muhalefette bulunanlar daima iktidarı kurmuş olduğu nizamı ortadan kaldırmayı kendilerine amaç edinirler. Daima bu böyledir. Faraza bir liberal parti ortaya çıkar, devleti iktidarı ortadan kaldırmaya ister, yahut devletçi bir parti liberal bir iktidarı kurmuş olduğu nizamı ortadan kaldırmayı hedef tutar. Binaenaleyh cebir unsuru kalktığı takdirde, bunları tecrim etmeye imkân olacaktır.»

İzmir milletvekili gazeteci Behzat Elgin ise, bu maddelerin toprak kanununu savunmayı bile engelleyeceğini belirtiyor: «Deniyor ki, cebir unsuru şim diye kadar yokken de bundan hiçbir mahzur doğmamıştır. Bendeniz bundan pek emin değilim. Acaba bu cihet Adil-

ye istatistiklerine istinaden mi ifade ediyor? Çünkü şimdiye kadar birçok ve tandaslar komünistlik iftirasıyla hapis haneye atılmış sonra beraat etmişlerdir. Fakat bu hâl onların aylarca hapis hanelerde kalmalarına mâni olmamıştır. Öyle zannederim ki, cebir unsurunun mevcut maddede bulunması bunun saiklerinden biri olmuştur.

Şimdi, bu unsuru maddeden tecrit ettiğimiz zaman ahvâl nereye varabilir? Bir içtimai sınıfı yok etmek tâbiri, cebir kaydını ortadan kaldırırsak nerele re kadar varan bir şumul kazanır. Bil farz, Toprak Kanununun genişletilmesi yolunda bir cemiyet kurulsaydı, bütün çiftliklerin topraksızlara dağıtılması — hat tâ Toprak Kanunu kayıtlarından çok ileri giderek istense — fakat Meclisten çıkacak bir kanunla istense Burada bir çiftlik sahibi sınıfının yok edilmesi gâye si vardır. Aksini iddia etmek mümkün değildir, fakat cebren yok edilmesi yoktur. Kanunî bir yolla yok edilmesi vardır. Bunu biz maddenin şumulüne girer bir hareket mi telâkki etmeliyiz?»

Sendikalar üzerindeki tehlike

Burdur milletvekili Prof. Çelikbaş ise daha da ileri giderek, bu maddelerin kooperatifçilik ve sendikacılığı ortadan kaldıracak tezi savunuyor:

«Sosyal sahada kooperatifçilik cereyanlarına dahi belki mâni olabilir dü şüncesine cebir unsurunun burada yer alması lâzım gelir zannındayım. Çünkü kooperatifçilerin de tasavvur ve tahakkümüne çalışmaları bir iktisadî ve içtimai nizam vardır. Diğer taraftan koalisyon hakkı, Sendika Kanununda işçilere ve işverenlere tanınan hak, ve muayyen meslek gruplarına mensup olan kimselerin içtimai ve iktisadî menfaatlerini korumak maksadıyla birleşmeleri hakkı ve binnetice muayyen menfaat sahibi kimselerin muayyen kanunî normlar içerisinde menfaatlerinin sağlanması için mücadele etmek maksadıyla kurdukları teşekküllerin şikâyetleri tehlikeye girebilir.»

C.H.P. Mardin Milletvekili Kamâl Boran da, 142. madde ile, fikir ve söz hürriyetinin öldürüldüğünü söylüyor: «142 nci maddenin ikinci fıkrası kabul edildiği takdirde, her yazı yazan bir hu-

kuk müşaviri bulup danışacak, acaba şu kelime şu mânâya mı gelir, bir suç mu addolunur, tâkibe mi mâruz kalır düşün celeri karşısında haklı olarak duracaktır. Kanaatimce bu şartlar altında bir basın ve yazı hürriyeti tasavvur etmek mümkün değildir»

C.H.P. Grubu adına konuşan Faik Ahmet Barutçu da, Faşist kaynaklı bu maddelerin muhafaza edilmesi karşısında duyduğu şaşkınlığı dile getiriyor: «Yapılan şudur Ceza Kanununun 141 ve 142 ve 150nci maddelerinde mevcut olan hükümlere yeni bazı unsurlar ilâve ederek ve bazı değişiklikler yaparak huzuru nuzâ getirmekten ibarettir. Yani şimdiye kadar faşist menşeli hükümler diye Demokrat Parti muhalefette iken müte madiyen antidemokratik mahiyetleri üzerinde durulan ve bizim de aynı lüzum üzerinde durduğumuz hükümleri için mahiyetlerinde değişiklik yapılmaksızın tadiller derpiş edilmiş olmasıdır. ... Arkadaşlar, komünizme karşı alınması lâzım gelen tedbirleri ihtiva eden kanun maddeleri de demokratik hürriyetleri tehlikeye düşürmekten kurtaracak vuzu hu, sarahatî taşımak sâretiledir ki, demokratik inkişâflarımıza ve denildiği gibi demokratik memleketlerin ceza kanunlarının atmosferine uygun bir şekilde konulması sağlanmış olur. Yoksa eski faşist menşeli hükümlere yeni bir hayatı yet vermek, genç demokrasimize asfâ yakışmaz.»

İşte bugün böyle kanun maddelerinin kaldırılması için mücadele yapıyor. Komünizmin serbest bırakılması için değil. Ama hürriyet ve demokrasi şampiyonluğunu hâlâ kimseye vermek istemiyen Hükümette bir kıpırdama yok. Adalet Bakanı, Atatürk devrinde konan bu maddelerin kaldırılmayacağını şu lursuzca söyleyebiliyor Anayasaya aykırı kanunları temizlemekle vazifeli komisyon 141 ve 142 nci maddeleri görme mezlikten geliyor. Demokrasiyi koruma gerekçesiyle Tedbirler Kanunu çıkartan Hükümet, demokrasiyi tamamen ortadan kaldıracak kanun maddelerine şimşiyor!

Acaba Bolukbaşlar, Çelikbaşlar ne redeler? Prof. Faruk Eremler, Prof. Necip Bilgeler neler yapar? Dün bu maddelere karşı çıkan CHP. Grubu bugün ne den sunar?

Açık rejimmiş... Hadi efendim...

Doğan Avcioğlu

Gürsel ve Kadırlı ağalar

Toprak ağalarına karşı en ufak sempati beslemeyen ve top rak reformununun kendine iş edinen Başkan Gürsel'in Güney seyahati Kadırlı halkı için büyük bir nimet oldu. Gürsel, devlet in suyunu el koyan Kadırlı ağalarının bu gayri meşru ticaretine son vermişti. Köylüler artık, devletin suyundan daha fazla faydalanabilecekler.

Şimdi sıra, Hazine arazisini ağaların elinden kurtarmaya geldi. Fakir köylüye sudan sonra, toprak vermek lazım.

Tinbergen ve Plân

Türk Hükümetinin plân konusundaki ücratsız müşaviri Prof. Tinbergen'in ani olarak Türkiye'ye gelmesi, Hükümete korkulu günler yaşattı. Tinbergen'in istifasından endişe ediliyor.

İyi bir insan, bilgili bir teknisyen ve az gelişmiş ülkelerin hızla ve a.let içinde kalkınmasını isteyen bir sosyalist olan Tinbergen, iktsadi maksatlarla dış yardım sağlamak bakımından önemli bir kimsedir. Tinbergen'in müşavirliği, Fa.ın Rüşdî Zorlu zamanında, Batı dostları tarafından takdir edilmiş ve Milli Birlik Hükümeti de bu görüşü benimsemiştir. Plân çalışmalarına katılan Tinbergen plânı yardım verecek yabancı devletlere karşı savunacaktır. Tinbergen'in istifası, içte ve dışta hükümetin durumu gü.leşirebilir. Bu sebeple, Hükümet, her vesileyle müstafi plâncıların dürüstlüğü ve ehliyetini beğenir. Tinbergen'i ikna için azami gayretli gösterdi.

Tinbergen esasen, plâncıların istifası sebeplerini öğrenmek için Türkiye'ye gelmişti. Nitekim geliş haberini daha önce müstafi plânçılara ve Devlet Plânlama Teşkilatına bildirmişti. Türkiye'ye gelirken gelmez de ilk görüşmeyi sevdiği ve güvendiği müstafi plâncılarla yapmıştı. Tinbergen plâncılara, «Hükümetin, sizle ces. vazgeçebileceğine hiçbir ihtimal vermezdim» dedi. Ücretsiz müşavir, Hükümetin en önemli meselesinin, koalisyonu yasatmak, yani Ali can'ın her isteğini yerine getirmek olduğunu biliyordu.

Plâncılar, bir yabancıyla iç politika meselesinde girmek ten dikkate kaçmadılar ve vazifesinden istifa. düştü. Tinbergen'e, bunun dış yardımlara tesir edebileceğini, bu sebeple vazifesinden ayrılmaması gerektiğini söylediler.

Tinbergen'in inönü ile ve il gidi bakanlarla yaptığı temaslara müsbet oruçtu. İnönü ve bakanlar, plânın iç finansmanını mut laka sağ. azakları, esasen açık miktarına çok az olduğunu belirt

tiler. Hükümete göre açık, 100 ilâ 200 milyon liradan ibaretti. Alican ve Melen, gerçeğe tymıyan bu te zi rahatlıkla savundular. Aslında Bütçe açığı 1 milyar lirayı buluyordu. Nitekim Plânlama Teşkilatının yetkilileri Hür Vatan muhabirine sunlar söylediler:

Vergi hissalatının her yıl yüz de 8 oranında artacağı hesaplanmış ve tesbit edilmiştir.

1962 yılında vergilerden 7 milyar 700 milyon lira tahmin edilmiştir. Yüz de 8 artış ile birlikte gelir, Plânın 1963 yılında 8,5 milyar liraya bula caktır. Yani hazırlanan ve hazırlanmakta olan vergi tasarımları da takriben 600 milyon liralık bir artış sağlayacağına göre 1963 yılı vergi gelirleri ancak 8,4 milyar lira civarında olacaktır.

Öteyandan 1963 yılı yatırım bilançosu 9,5 milyara yakın olarak hesaplanmıştır. Bu durumda 8,4 milyarlık vergi geliri ile 9,5 milyarlık yatırım arasında 1 milyar liralık bir açık bulunmaktadır. Açığın kapatılması için Hükümetin vergi tasarımlarından medet umması pek büyük bir iyimserlik mahsulüdür.

Kaldı ki bu yalnız bütçe açığıydı. Ayrıca nasıl karşılanacağı bilinmiyeyen bütçe dışı 840 milyon lira daha vardı. Böylece Kalkınma Plânının 1963 yılı finansman açığı, 2 milyar liraya yaklaşıyordu. Ama sayın bakanlarımız, uzmanlarımız açıklamalarına rağmen, «açık yok» diyebilirlerdi. Gelgelelim yeni uzmanları inandıranıyan bakanlar Tinbergen'i de inandıramadılar. Müsterek Pazar aleyhine bir rapor hazırladıktan sonra, plânlama müşavirliğine gelirken gelmez Müsterek Pazarı ke silen nazır mütebassıs Besim Üstüneli'ye gayretler de fayda vermedi. Nitekim Tinbergen yaptığı basın toplantısında, diploma konuşma gayretine rağmen, tatmin olmaya çalıştı açıkça belirtti.

Başın toplantısı, nazır Tinbergen'in arzusu n'âline, müsterek Müezzinoglu tarafından tertip lenmişti. Müezzinoglu, bir ecnebinin, hele İnönüyle de konuş tuktan sonra, Hükümetin aleyhi ne söz söylemekte, kaçınacağı, yuvrak bir iki nezaket cümle siyle Hükümeti destekleyeceği ka nımsındaydı. Böylece müstafi plânçılara da iyi bir ders verilmiş olacaktı. Müezzinoglu dost gazete cileri, nasıl sorular sormak lazım geldiği hususunda, münasip tel kinlerde bulunmuş, da unutmadağı için başarıdan emindi. Fakat evdeki hesap çarşaya uymadı. Tinbergen, Hükümetin, kısa vâde de müessir baskı gruplarının te siri altında plânı değiştirdiğini, plân değiştirilmeydi. bugün finansman ihtiyacı diye bir meslece ortaya çıkmayacağı söyledi. Bir yabancı uzman Hükümetin politikasını, daha açık şekilde tenkit edemedi. İnönü'nün basın toplantısından hemen önce istifası etmemesi yolunda yaptığı telkinlere rağmen, Tinbergen'in istifası meselesinde memnunesetine dönünce karar vereceğini açıklaması da, onun plânın akabinde memnun olmadığını belirtti.

Prof. Tinbergen bir ecnebi olarak, plânın sadece sikkatli bir şekilde finansmanını sağlama sıyla ilgilenirdi. Sosyal adalet me

selesi üzerinde durmadı. Fakat, plânın uzun vâdede müessir sosyal kuvvetleri gözünde tutarak hazırladığını hükümetin ise kısa vâdede müessir kuvvetleri tesiriyle hareket ederek plânı değiştirdiğini söyleyerek Tinbergen, plânın hakim desteğini sağlama bakımından zayıflığını ortaya koydu. Tinbergen'e göre, uzun vâdede müessir kuvvetler, memur, işçi gibi emekçilerdi. Hükümet, fedakârlıklı emekçilere yükleyerek, plânın uzun vâdede güçlü bir zemin üzerine oturmuştu.

Tinbergen'in bu sözleri belli çevreleri çok kızdı. «Bu yabancı nası işlerimize karışabilir» edebiyatı bel bol yapıldı. Maliye Bakanı Ferit Melen de, dost bildiği gazetecilere, «Bu sosyalist kıması, bizim işlerimize ne karışıyor» diyerek için boşalttı.

Baykam ve Melen

Başta Melen ve Alican olmak üzere, Hükümet, rakamları müba lağa ederek ve bütçe dışı 840 milyon lira açığı gizlemeye çalışarak, plânın finansmanının yüz de 7 kalkınma bütçesi gerçekleştirilerek şekilde sağlanacağını savunurken, Millet Meclisinde C.H.P. Grubu adına konuşan Grup Başkan Yardımcısı Suphi Baykam, tam akat tezi savundu. Baykam şöyle konuştu:

Ortalama % 7 lik hızın gerçekleştirilmesi zarureti. Özellikle plânın ilk tatbik yılı olan 1963 de; vergi gelirlerinin ulaşması; gerekli görülen 9 milyar liraya ilgili olarak, bir iç finansman problemi doğmuş bulunmaktadır. 1963 bütçesinde vergi gelirlerinin 7 milyar 700 milyon liraya ulaşacağı tahmin edilmiştir. Muhtelif sebepler dolayısıyla bu tahminden ancak, azami 7 milyar 100 milyonluk kısmının gerçekleştirilebileceği anlaşılmaktadır.

Plânın iç finansman bakımından üzerinde durulması gereken bir nokta da, plânda kaynağı belirtilmeyen fonlar olarak yer alan 840 milyon liralık paramın bulunmasıdır. Bu paranın halen mevcut bazı fonlarda birikmiş meblağlardan, hakiki tasarrufla ya gelecek bir iç istikrazdan, makûl nispetteki müteahhit kredilerinden ve fakat, asıl ihtisadi devlet teşebbüslerinin reorganizasyonu sayesinde bu teşebbüslerin kara geçmeleri suretiyle sağlanabileceği açıklar ve bu hususları, plânın nazırlık çalışmalarında ön görülmüştür. Bu itibarla, iltisadi devlet teşebbüslerinin yeniden reorganizasyonunun radikal ve cesaretili tedbirlerle bağlan masını ve bunun için gerekli ka nun tasarrufların bir an önce müzakere edilmesini bekliyoruz»

Demek ki C.H.P. Grubu, Hükümetin plânın finansmanını konusundaki iddialarına inmanına nakta, hükümeti gerçekleri gizlemek ve tahrif etmekle suçlandırmaktadır. C.H.P. Grubuna göre, bütçe açığını kapamak için 1 milyar 800 milyon liraya ihtiyaç vardır. Ayrıca 840 milyon lira daha bulmak lazımdır. Maliye Bakanı ise, açık 1 milyar 200 milyon lira diyor ve bunu kapatılmı ile il sürüyor. Ortada çok önemli bir ihtilâf vardır. Bu durumda, C.H.P. Grubunun Hükümetten şüpheni esirgemesi ve Hükümetin istifası gerekir. Özendiğimiz Batıda bu böyle cereyan eder. Ama bizim açık rejiminde kendine has kuralları vardır.

Bu sırada, Başbakan İnönü'nün C.H.P. Grubunda yaptığı plân konuşması üzerinde durmak lazı m İnönü, bu konuşmasında, ilk defa olarak müstafi plâncılara geçmek lüzumunu duydu. Başbakanın göre, «Plâncılar, iç finansman anlayışsızlığı yüzünden istifası etmişlerdir. Plâncılar, zirai gelirlerin geneli ölçüde vergilendirilebileceğini ileri sürüyorlardı. Ziraat başına 20 milyar liraydı, bu nun 20 de biri olan 1 milyar lira, hiç değilse 40-50 bir-500 milyon lira, pekala vergi olarak alınabilir diyorlardı. Fakat zirai gelirleri böyle vergilendirmenin sağlama zemin üzerine oturmadığı çok geçmeden anlaşıldı. Bu durumda, müşküllerin üzerine yürüyüp, yeni yollar arayış bulacaklarına istifa ettiler».

Gerçek çok daha farklıdır. İnönü, toprak ağalarının ve ağaların Hükümetteki savunucularının taziyki karışında, müşküllerin üzerine yürümekten vazgeçip, kolay yolu seçince plâncılar, istifası etmişlerdir.

İnönü'nün, sosyal adalet konusundaki fikirleri de çok garip. Başbakanın göre, plânda sosyal adaletin gözönünde tutulmadığını

ileri sürerler, gerçek istiyoruz, yani yağma hürriyeti istiyorlar mı? Tam aksine, plânda sosyal adalet isteyenler, yağma düzenini tasfiyesini istiyorlar. Ne var ki, İnönü de artık politikacı oldu. Sözleri ve görüşleri tamamen tahrif ederek, hayalindeki iddiaları cevaplandırılmak kolaylığından kendini kurtarmıyor...

Devlet nasıl soyulur?

Yönün ilk günden itibaren savunduğu tezlerden biri, özel teşebbüsün geneli devlet sektörünü soyarak gübütlediği görüşü oldu. Bu görüşü destekleyen bir iki örnek: Büyük iş adamı Mehmet Kavala, Devlet Demiryollarına, sarıncı vagon vesair malzeme satmaya taahhüt ediyor. Taahhüdünün bedeli 300 milyon lira. Bu iş D.P. devrinde oluyor. Fakat daha sonra toplanan teknik heyet, gerek 11 malzemenin 115 milyon liraya, hem de Demiryollarının kendi imkânlarından sağlanabileceğini hesaplıyor. 300 milyon nere de 115 milyon lira herdedi!

Başka bir örnek, muhalefet yıllarında salonunu C.H.P. ye kira lamayı reddeden Büyük Sinema sahibi durumu 27 Mayıs'tan sonra salonunu C.H.P. ye kiralamaya istisna bu hamiyetli zengin, 1952 yılında Emülâk Kredi Bankasından 5 milyon liraya yakın kredi almış Diğer milli bankalardan sağladığı paralarla, kredi 40-50 milyon liraya yükseliyor. Bu büyük paralarla bir çoğunun bile oturduğu yenden nasıl yüz milyon lira kazanacağı kolayca tasavvur edilebilir. Buna rağmen, bizim büyük zenginlerden bir çoğunun bile oturduğu yenden nasıl yüz milyon lira kazanacağı kolayca tasavvur edilebilir. Buna rağmen, bizim büyük zenginlerden bir çoğunun bile oturduğu yenden nasıl yüz milyon lira kazanacağı kolayca tasavvur edilebilir. Buna rağmen, bizim büyük zenginlerden bir çoğunun bile oturduğu yenden nasıl yüz milyon lira kazanacağı kolayca tasavvur edilebilir.

Memleketimizde bunun adına özel teşebbüsçülük deniyor.

Az gittik, uz gittik..

Türkiye eskiden böyle değildi. Parti sayısı birden fazla değildi, fakat sosyal meseleler daha büyük yük bir yük. İle konuşulurdu. O zamanki sos... hecesinden ürken ve C-za Kurumun hukuka aykırı 141 ve 142 maddelerini savunan Adilve Bakanları yoktu. Fikir hürriyetine icazetmiş açık fikirliler ve dârlâk Adilve Bakanları vardı. Örneğin? İşte bundan 21 yıl önce, İkinci Dünya Harbinin en şiddetli evrelerinde, Adilve Bakan Mahmut Esat Boz kurtun yazdığı bir yazıdan parçalar:

«Doğru veya yanlış ve fakat bu gün bütün devlet otoritelerini düşündürmekle olan sosyalistlik hareketleri karş. memleketimizi zina yabancı kalmaya ve bu yüzden ne delâklerimiz, ne istediklerini bilmiyoruz, anlamayan bazı türedilerin sabotajlarına, bulanak da bahk avamalarımıza meydan verilmeye hiç de doğru bir şey değildir».

Buna weydan vermemek, bu gibi hareketleri örümek sosyalistlik adı verilen meslek hakkın da bir fikir sahibi olmakla mümkün değildir. Hemen hemen her memlekette, hattâ Yunanistan ve Bulgaristan gibi komşu memlekelerde bile müteaddit tercüme ve şerhleri mevcut olan Karl Marks'ın Kapitalizmin bizde anlaşılması bir iki broşüründen başka bir şey yoktur.

Nerede kaldı il biz. Ana Kantonumuzla devletçiliği kendimizi ne maletmiş bulunmaktayız. Bunun anlamı, devlet sosyalizmini kendimize mal etmiş olmaktır. Şu halde kısmen olsun sosyalizm ve sosyal mücadelelerin umumi ta.ihî yeni Türk Devlet prensiplerinin sebeplerini ve edebiyatını teşkil eder.

Fikrin en tehlikesi gizli kalamdır. Herhangi bir fikri açıkça ortaya koymak ve kritiklerini yapmak, — «çir müz» ise — onu ön hıyecek çayların başında, en başında gelir.

Bir fikir yenmek için alınacak tedbir işkence değildir. Fikirler işkence ile imha edilemezler. İmha için tek çare herhangi bir fikrin karşısına daha kuvvetli fi

kirlere çıkmaktır. Tarih böyle dır.

Klemanso 9 Konferansında der ki: «Cumhuriyetçi ve demokrat doğum ve öyle öleceğim. Fakat iftihar etmemyim ki demokrasinin haykırın ızraplarını Mark s okuduğum sonra duyabildim».

Klemanso gibi milliyetçilikle mağrur ve müftehir bir adam böyle düşünmektedir. Ve demokratı yazarmak için çareleri az çak sosyalizmde bulmaktadır.

Ankara 10 Nisan 1941

Prof. Savcı ve 141. ve 142. maddeler

Dördüncü bir Anayasa profesörü olan Bahri Savcı, 141. ve 142. maddelerle ilgili görüşünü açıkladı ve bu maddelerin bugünkü halıyla bırakılmaması gerektiğini söyledi.

«Bizim Anayasamız çok partili bir siyasi hayat ve insan hakları üzerine dayanır. Anayasamıza ancak insan haklarını ve çok partili sistemi tanıyan siyasi davranışlar, siyasi rejimler makbul ve müteberdir».

Mevcut ve tasavvur edilebilecek bütün siyasi rejimlerden hangilerinin Anayasamıza müteber ve meşru sayılabileceğini anlamamız için, bir hukukçu olarak, o rejimin içinde şu iki unsurun araya cağız:

a — Bahis konusu rejim, insan haklarını tanıyor mu?

b — Çok partili sistemini tanıyor mu?

Binaenaleyh, bir Anayasa hakkı ni de siyasi rejime taallak eden kantonları bu iki unsur açısından teşhis ve taveif etmek zorunda dır insan haklarını tanıyan, çok partili sistemini tanıyan mevzuat ve böyle bir mevzuata dayanan bir siyasi rejim, bizim Anayasamıza makbul ve meşrudur. Bu iki unsur da tanımayan mevzuat ve siyasi rejim, bizim Anayasamıza makbul ve müteber değildir. Demek ki, gerek Parli mentonda ve gerek Anayasa Mahkememiz bu iki kriteri kullanarak, hangi mevzuatın ve getiril mek istenen siyasi rejimin ve vatandaş davranışlarının şimdiki Anayasamıza müteber ve meşru olduğunu kolaylıkla tayin edebilir. Bizim Anayasamızdan çıkan bu iki unsur, basın hayatında siyasi ve gayri siyasi dernek hayatında genel olarak vatandaşların siyasi kanaatlerini ifade ve davranışlarına belirlemede ne zaman meşruyet içinde kaldıkları ni, ne zaman meşruyet şartları dışına çıktıklarını tesbit eder.

Bu sebeple, türlü itirazlara mahal veren 141 ve 142 no. maddelere altında ihtiyaç yoktur.

Yalnız Anayasamıza yasaklanmış olan hususların gerektiği cezaların da bir ceza mevzuatı ile gösterilmesi gerekir. Bunun için, Ceza Kanununun 141 ve 142 no. maddelerini kaldırmak ve fakat Anayasamızın yasakladığı insan haklarını tanımayan, çok partili siyasi hayatı reddeden, dernek ve davranışlarına ne ceza verilecektir, onları ayrıca ve sarahatle tesbit etmek gerekir».

İnsan hakları ve Feyzioğlu

Bir zamanların hürriyet şampiyonu Feyzioğlu, antide demokratik kanunlarla ilgili Bayazıt toplantısının yumrukları susturmak istenmiş karşısında fikrini soran gazetecilere, «Anayasası, faşizmi ve komünizmi yasaklamıştır» cevabını vermekle yetindi. Buna kimsenin itirazı yoktu. Fakat bir zamanların demokrasinin şampiyonu olan bir başbakan yardımcısının, toplantı ve fikir hürriyetini savunmaktan dikkatle kaçınması, gazetecileri hayal kırıklığına uğrattı.

Başbakan yardımcısının, Türk keş devrinde, faal siyasetten çekildiği günlerde, ona Üniverstitede kalmasını ve tekrar siyasete dönmemesini tavsiye eden Cumhuriyet Başyazarı Nâdir Nâdi'nin bu konuda söylediklerini dikkatle okuması faydalı olacak. Nâdir Nâdi şöyle diyor:

«Sosyal adalet ve sosyal gü venlik konularında çetilli fikirler ileri süren, çalışanların haklarını korumak isteyen, işçilerin

Ferit MELEN

Ekrem ALICAN

Hakkikatten ayrılmış..

teşkilatlanması uğruna emek harcayan, antidemokratik ka-
nunların yürürlükten kaldırılma-
sını savunan kimselere de şüphe
ile mi bakacağız? Buna hiç bir
zaman hakkımız olmadığını iyi
ce kafalarımıza yerleştirmeliyiz.
Komünistler gizli çalışanlar gerek-
çesi ile yürürlükteki ekonomik
ve sosyal düzenin aksak yanları-
na her dokunan insanı komünist
sanmak, eğer budalalık değilse,
bize komünizm tekniğine son
derece uygun bir davranıştır.
Çünkü yürürlükteki düzen ne
denli buzuk ve yetersiz olursa,
komünistler de o denli unuda
kapılmak durumundadırlar. Ço-
sol faaliyetlerle ilgili olarak şu
imkânı veren, sosyal adaleti
adım adım gerçekleştiren, halkı
refaha ulaştıran bir ortamda, hü-
kümet darbesi ile de olsa, komü-
nizm için iktidara gelmek imkân
larının götüğe azallacağından
şüphe edilebilir mi?

İçine girmeğe gayret ettiği
miz açık rejim şartları içinde
insanları yalnız sözlerine ve dü-
şüncelerine bakarak değerlendire-
mek zorundayız. Komünistlerin
işine yarar gerekçesi ile antide-
mokratik kanunları yürürlükte
tutmak, Abdülhamid'in Moskofla-
ra karşı vatani korumak bahane-
sine dayanarak Anayasayı rafa
kaldırmasına benzetilebilir. Ger-
çi bugünkü Türkiye, bundan dok-
san yıl önceki Türkiye'den bir
hayli farklıdır. Bugünkü şartlar
altında bir adamın, ya da bir
azınlığın herhangi şekilde bir
baskı rejimini uygulamaya kal-
kıması oldukça güçtür. Bunun
la beraber, demokratik sistemin
gerekirdiği değişiklikleri nor-
mal yollardan ele alarak kanun
larımızın Anayasaya uygunluğuna
nu sağlamakla biz komünizme
değil, demokrasiye hizmet edile-
cek kanısındayız.

Gayri Resmî Basbakan

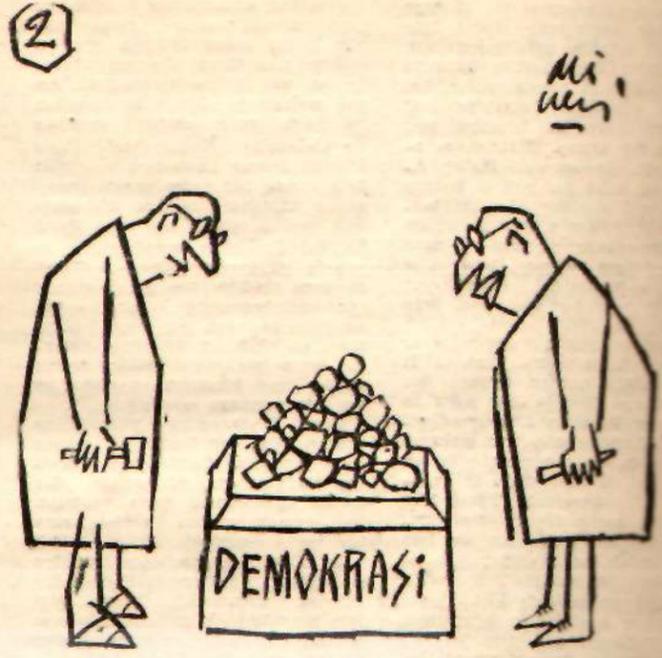
Perde arkası başbakanlık ro-
lünü iyice benimseyen ve önemli
nutukları fikirden yoksun renkli
imajlarıyla süsleyen Metin Tokat,
sol faaliyetlerle ilgili olarak şu
sözü rahatlıkla yazabilir: «İç
güvenliğimizden sorumlu olan el-
vil ve asker teşkilâtı, hiç kimse
mercede şüphe etmesin, günü gel-
diğinde görevini yapmaktan zerre
ce tereddüt göstermeyecektir ve
gimdi her şey o günün yaklaşığı-
na işaret etmektedir.» Öyle anlaşıl-
ıyor ki Metin Tokat, Milli Emni-
yetin idaresine de tâlîttir...

S. B. F. de Atatürk

Siyasal Bilgiler Fakültesinde ya-
pılan Atatürk İnkilabının Bugün-
kü Durumu adlı açık oturum,
Gökhan Evliyaoglundan, yüz bin
lerce kilometre geride bir Prof.
Aydn Yalçın'ın tanıtım bakımın-
dan ilgi çekici oldu.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun
başkanlığındaki oturumda, ilk
sözü Yavuz Abadan aldı ve es-
prili bir konuşmayla sırasını
geçirdi. Sonra Bülent Ecevit
konuştu. Ecevit, Atatürk'ün halk
çıkartan demokrasiyi anladığını,
demokrasiye de sahip olduğunu,
za göre halkçılık ilkesinin gaye-
sine vardığını söyledi. Devletçilik
konusunda da Ecevit, «Atatürk
sağ olsaydı, bugünkü hükümetin
devletçilik görüşünü benimserdis-
kehanetinde bulundu ve tanık o-
larak inönüyü gösterdi. Bir ara
sosyalist değilim, daha sonra so-
yalistim diyen Çalışma Bakanı,
sınıfsız bir topluma taraftar oldu-
ğunu belirtti, Fakat bu konuda
yaptığı açıklamalar, Ecevit'in si-
nif meselesini iyi kavradığını
gösterdi. Ecevit, sınıflar arasında
geçişin kolay olduğu toplumları
sınıfsız, güç olduğu toplumları si-
nifli saymaktadır.

Ecevit'ten sonra, Prof. Sadun A-
ren konuştu. Aren'e göre, «Bugün
tek ya da başlıca sorunumuz,
iktisadi kalkınma ve refah artışı-
nın Türk insanının adil payını
almasıdır. Halkçılık, iktisadi kal-
kınma ve refahın adil paylaşılma-
sı için yolumuzu aydınlatacak bir
ilke'dir. Atatürk halkçılık ilkesiyle
ile, sınıfsız bir toplum düzenini

POLİTİKA

ifade etmiştir. Bunun birbirine
bağlanan iki anlamı vardır: Tür-
kiyede insanların çoğunluğu iktisadi
hürriyetlerine kavuşacaklar-
dır. Büyük çoğunluğun sefaletli-
le birlikte yürüyen azınlığın ço-
ğunluk üzerindeki iktisadi ege-
menliği kaldırılacaktır. Böylece,
iktisadi bağımsızlığın kavuşan
Türk insanı, idareye katılmak de-
mek olan, siyasal hürriyetlerini
kullanmada da gerçek manada
hürriğe kavuşacaktır. Bunlardan
birincisi sosyalizmdir, ikincisi
gerçek anlamıyla demokrasidir. O
halde halkçılık, özde itibariyle,
devletçiliği vâsıta olarak kullanıp,
en büyük değer olan insanı bağ-
lardan kurtararak, gerçek demok-
rasiye ulaştıran sosyalizmden baş-
ka bir şey olamaz.

Aren, diğer Atatürk ilkelere ö-
zerinde de durarak şunları söyle-
di: «Artık kimse Cumhuriyetçili-
kten dönmeyi akıldan geçire-
mez. Lâiklikten vazgeçmeyi de ih-
timâl dahilinde görmüyorum. Mil-
liyetçilik ise bütün ilkelere ös-
tünde ve başındadır. Milliyetçilik
irki din ve dil farkı aranmayan
Türkiye insanların dış âleme
karşı mutlak ve pürüzsüz istik-
lâli demektir. İçte tek tek hür ve
müreffeh insanların dışı karşı
hür topluluğu gerçek milliyetçili-
ktir. Çağdaş uygarlık seviyesine
ulaşmak dedğimiz şey budur.»
Daha sonra Gökhan Evliyaoglu
söz aldı. Yeni İstanbul başyaza-
rı mühteva itibariyle boş, fakat
usulü itibariyle efendice bir ko-
nuşma yaparak, Aydın yalçından
çok daha fazla puan topladı.

Evliyaoglundan sonra Aziz Ne-
sin'in konuşması büyük tezahürat
la karşılandı. Dünya çapındaki bu
şöhretinin «Kökü dışarıda ne de-
mek?» Şu savandaki günün de kök-
kü dışarıda, İslamîdir. Cumhu-
riyetin de kökü dışarıda tarzın
da bol nükte ve hüsni dolu bir ko-
nuşma yaparak, takdir kazandı.
Nesin, Evliyaoglundan istediği de-
mokrasi'nin, demokrasi olmayıp
bir gözboyama ve şekil demokrasi
si olduğunu söyledi. 27 Mayıs
öncesinde Atatürk ilkelere'nin el-
den gittiğini acı acı yazan, Ece-
vit'in bugün ağız ve fikir değiştir-
mesini acı acı tenkid etti.

Son söz Aydın Yalçın'dı. Her-
kes Yalçından son konuşucu o-
larak kendisinden önce söylenen-
leri kısaca özetleyip, konuyu to-
parlamasını bekliyordu. Oysa İş
Bankası İdare Meclisi üyesi Pro-
fesör tam aksini yaptı. Konuyla
uzaktan yakından ilgili olmayan
bir meydan nutku çekmeye baş-
ladı. İnsan kendini fikir adamla-
rının bulunduğu bir toplantıda
değil, Me Carthy'nin Cadı Kazanı-
mlı toplantılarında birinde sa-
nırdı. Ancak hasta bir muhayyile
nin yaratabileceği meylum düş-
manlara bol bol çatan Yalçın,
«Atatürk'ün fikir kaynağı Prens
Sabahattin Bey'dir! Atatürk, her
nasılsa devletçilik demigilirdi!» Te-
zini savundu. Bu çok orijinal gö-
rüş dinleyicileri güldürdü. Daha
sonra Yalçın «Vahset rejimi de
diği marksistlere saldırdı. Fransa
da 1848 ihtilâli ve 1870 Kanun o-
layında sapık marksist ideolojiye
saptanan üç beş sergüzeştçinin al-
datığı emekçi küteleri nasıl
kattildirdiğini anlattı. Yalçına göre
Marksistler böyle insanlardı.
Yalçın, dinleyicileri, 1848 ihtilâ-

linin Marksistlerle ilgili olmadı-
ğında habersiz sayıyordu. Hele
1870 komün hareketi, Marks'a kar-
şı yapılmıştı. Marks, komün hare-
ketini hatalı buluyordu. Hele ko-
mün hareketiyle Paris'te adil ve
berahtı bir düzen kurmaya çalı-
şan işçilerin, insan hakları tezi-
nin savunucusu burjuvalar tara-
fından insafsızca katledilmesi-
de Marksistlerin hiç bir kabaha-
tı yoktu. Marks, komünçülerin
dehşet Versay'a yürümleri tezini
savunmuştu. Komünçüler bunu
yapmadıkları için katledildiler. A.
ma İşbankası Profesör için tari-
hi gerçeklerin önemi yoktu. Vol-
taire'nin sözünü Diderot'a malet-
mesi, idam edilen Balzac'ın halk
tarafından linç edildiğini söyle-
mesi de üzerinde durulacak me-
seleler değildi. Prof. Yalçın, büt-
tün bunları Türkiye'deki sosya-
listleri lekeleyerek için söylüyor-
du. Fakat dinleyicilerin «Kim bun-
ları sorularını cevaplandırma-
yordun.

İş Bankasından dolgun bir de-
ret alan Aydın Profesör, konu-
masını İş Bankası'na methederek
bitirmekte kusur etmedi. Daha
sonra Aren kısa bir konuşma ya-
parak, «kanı ihtilâllerden yana
onlara lânet olsun» dedi ve so-
yalizmin insana en büyük de-
ğeri veren, zor ve şiddetli reddeden
bir rejim olduğunu anlattı.

Ulus ve hür fikir

**CHP. Organı Ulus, Türkiye
İşçi Partisinin İstanbul toplantı-
sı ile ilgili olarak, demokra-
siye inanmış insanlara yakışan
bir yazı yayınladı. Görüşlerine
tamamen katıldığımız bu ya-
zıyı aynen yayınıyoruz:**

«Türkiye Cumhuriyeti kanunla-
rına uygun olarak kurulu Türki-
ye İşçi Partisi, geçen hafta İstan-
bul'da bütün kanunî şartları ye-
rine getirmek suretiyle kapalı bir
toplantı tertip etmiş. Açık otu-
rum usulüyle Anayasaya aykırı
kanunları müzakere etmek üzere
tehtiplenen bu toplantıya 600
kişi davet edilmiş. İdare heyeti,
ekseriyetini mevcut olduğunu gö-
rünce, oturumu başlatmak üzere,
kapıları kapatmış, fakat müsa-
ke yapılamamış, çünkü hâdisse çık-
mış. Bir kısım basın, bu hâdisse
hakkında iftihar ile şu izahatı
veriyor:

Davetli olmayan 300 — 350 kişi
kapıları zorlayarak içeri girmiş.
Bu zümre toplantıya konuşmak
üzere çağrılanlar hitaba başladı;
«İn, İstiklâl Marşını söylemek
suretiyle açık oturuma mâni ol-
muş. Sonra bu zümre, Aziz Ne-
sin'i dövmüş, hâdisse mahalline
gelen polis ise omuzlar üzerine
kaldırarak suretiyle sözde kendile-
rini destekleyen polis lehinde te-
zahüratta bulunmuş.

Hâdiseyi bu şekilde anlatanlar,
hiç çekinmeden omuz üzerine
kaldırılmış bir polis remini de ba-
sarak yaşasın bu çatışmada ös-
tün çıkan milliyetçi gençlik diye
bayram ediyor. Sevinçlerinin ge-
rekçesi olarak ise, bu gazete-
ler emiliyetçi gençliğine bu şekilde
emnenfur bir ideolojiye, «kökü de

şarında olan bir cereyana» karşı
koymuş olduğunu iddia ediyor.

Hakkaten milliyetçi bir Türk
genç olup da bir kısım basının
bu hem hukuk devletine, hem de
akılsızına aykırı açacak halleri
ne fısıldamak mümkün değil.
Milliyetçi Türk gençinin başlıca
vasfını hatıra getirmek, bu tepki-
yi anlamaya kâfi gelmelidir. Mil-
liyetçi Türk gençinin esas vasfı,
her şeyden önce, milli varlığı,
mensup olduğu toplumun mede-
ni seviyesine itibar etmesidir.
Devleti temal eden ve mutlaka
tarafına olması gereken polisin
remini basarak, Türkiye Cumhuri-
yeti kanunlarına uygun olarak
kurulu bir teşekkülün kanunî
bütün şartları yerine getirmek
suretiyle yaptığı bir toplantıya
tecavüz edenlerin tarafını tuttu-
ğu iddiasının iftihar edilecek bir
tarafı var mıdır? Veleki Türkiye
İşçi Partisi olsun, hukukî bir te-
şekkülün kanunî bütün şartları
yerine getirerek tertiplediği bir
toplantı başınca, polis kuvveti
nin yegâne görevi, tecavüzü defet-
mekdir. Aksi takdirde, memleket
te hiçbir şahsın, hiçbir müessesen-
nin hukukî teminatı yok, polis
bir zulüm vasıtası demektir. Bir
kısım basının, İstanbul polisini
bu kadar ağır bir töhmet altında
bırakabilmesi büyük cesaret doğ-
rusu. Fakat, iftihar edilecek bir
cesaret değil. Cehaletin çiraklık
olduğu ötedenberi biliniyor. Cehale-
tin toplum için en büyük tehli-
ke olmasının sebebi de budur.
Cehalet, bunun için daima hürri-
yeti hıtaletalayıcı bir unsur olmu-
ştur. Hürriyetin gerçekleşmesi için
kanun çerçevesi içinde, haddini
bilmek gerekir. Medeni haklara

saygı gerekir.

Bir kısım basının, tecavüz hare-
ketlerini kışkırtıcı tutumunu, aklı
selime de aykırı düşmektedir.
«Menfur bir ideolojiye, «kökü de
şarında bir cereyana» karşı konul-
duğu bahanesiyle de olsa, Cum-
huriyet kanunlarına uygun ola-
rak kurulu bir teşebbüsün, bütün
şartları yerine getirerek yaptığı
bir toplantıya tecavüz edenleri,
kim olurlarsa olsunlar, alkışlamak
la bu toplantıya iktidarı veren Tür-
kiye Cumhuriyeti kanunlarına ya-
pılan tecavüzün de alkışladıklarının
farkında değil görünmektedirler.
Komünizmin emneğini bundan da
na iyi yağ sürülebilir mi? Sen
bir taraftan devlet otoritesinin yü-
küne hizmet et, diğer taraf-
tan bütün aydın vatandaşları, me-
denî olma gururunu kırmak şu
refiyle tecavüz yapanların aleyhi
ne çevir, sonra bunu Türk milli
yetçiliğinin tepkisi diye göster.
Tecavüz tertiplenilenler biraz sa-
bırlı hareket ederek hiç olmaz
sa oturum esnasında, kanunlarını
za aykırı şu sözler sarfedildi onun
için hâdisse çıktı, mazeretini hazır
lamaya hücum göremedikleri an-
laşılmaktadır. En şeytanî usuller
le komünizm lehine mücadele e-
den ajanlar da ancak bu gibi ter-
tipler düşünebilir. Bir kısım ba-
sın gibi biz de her taşın altında
bir komünist ajanının yaptığı se-
habına kendimizi kaptırma-
sak Türkiye İşçi Partisi toplantı-
sına yapılan bu tecavüzü kendi
niet faaliyetine atılabilecektir.

Türkiye Cumhuriyeti kanun-
ları komünist propagandası yapı-
lması yasaklanmaktadır. Yasak
olmaz bir şey yapmak suçtur. Aş-

ni hukuk mantığının icabı ola-
rak herhangi bir hükmi veya ka-
keki şahsın suç olan bir şey yap-
mak isnadına uğratılmasında suç-
tur. Kanun dışı olan bir hareket
tepeki göstermek başkadır, suç
zümresinin ne kadar boyuna gürme-
se gitmesin kanunların teminatı
altında olan bir teşebbüs her-
vüz başkadır. Bir kısım basın bu
hukuk incelemelerinin önemini
den habersiz görünmektedir. Te-
bli için doğrusu bu kadere
kendilerini bağli tutmak mümkün
değildir. Fakat bu kısım basın ve
za kanunumuzdaki esas ve ilke-
za müeyyideleri garp memleket-
lerindeki kadar şiddetli olmamak
bilhâz kanunu teminatı memle-
ketimizde herüz yaygın bir aklı-
ma kavuşmadığı için kendileriyle
aynı fikirde olmayan herkesi ko-
münist laneti altında bırakılmak
la Türk milliyetçiliğine hizmet et-
tiğini sanıyorsa çok aldanmakta-
dır.

İster sağ, ister solcu olsun
milliyetçi kuşakların tutuklu ri-
ayet etmeleri gereken kâide, va-
tandaş gururunu kırmamak, ken-
dine karşı olan emniyetini, say-
gısını sarsmamaktır. Kanunî te-
minat altında olan hürriyetler
her türlü tecavüzden masun ol-
madıkça Türk vatandaşları medeni
insan olma gururunu duymaz.
Vatandaşın demokratik hakları
na saygı gösterilmedikçe, demok-
rasi rejimine sahip olunamaz.

C. H. P.

Meclisteki plân müzakereleri i-
ki plânlanmıştır. Müzakerelerin gü-
nü ve müddeti çoktan belliydi.
Ama CHP, Genel Merkezli, Kongre
mevsimini ve kurultay gününü kö-
kü plânlanmıştır. Bu yüzden evdeki
hesap çarşıya uymadı, plân müza-
kereleri bahane edilerek İİ Kon-
greleri durduruldu; kurultayın
toplantısı geriye bırakıldı. Halbuki
bu arada, Plânı savunmakta
görevli Başbakan Yardımcısı Ali
can, İstanbul YTP, Kongresinde
vaktini geçiriyordu. Tarım Baka-
nı YTP, M. Mehmet İsmen, plâ-
nına tarım bölümünü savunmak
yerine, Paris'e gidiyordu.

Turgut ÖZAL
Küçükler çekildi

NE İSA'YI, NE MUSA'YI SEVİNDİREN:

"İğdiş Plân"

Hilmi Özgen

Yüzerce namuslu ve yürekli kişilerin hazırladığı ve altı aydan beri yurt çapında çekişme konusu olan «birinci beş yıllık plân» doğru sunu söylemek lazım gelirse ne İsayı, ne Musayı sevindirdi. Bunun nedenleri pek çoktur sanırız. Bizler inanıyoruz ki bu plânı hazırlayan değerli uzmanlar, kendi hallerine bırakılsaydı ve hiç bir şeyden çekinmeselerdi daha başka niyetlerde bir yapı ortaya çıkar ve gelecek kuşakların öğrenerek ele alacakları sosyal bir belge olurdu.

Temiz yürekli uzmanların inançlarından, düşüncelerinden bir çok ilkelere feda ederek bu belgeyi hazırladıklarını sanıyoruz. Ama unutmamak lazım ki, korkunun ecele faidesi yoktur. Sömürme düzeninin oyunlarına âlet olabilecek namuslu kişilerin er geç feda edileceği bilinen bir gerçektir.

★

Plân tümü ile gözden geçirilirse ana düşüncelerin üç bölümde toplandığı görülür:

- 1 — Bugünkü ekonomik durumun aydınlatılması,
 - 2 — Kalkınma hamlesine temel olacak ilkelerin tesbiti,
 - 3 — Sektörlere ait istatistik bilgileri ve gelecek seneler yatırımları.
- Bu üç konudan birinci konu eldeki çok noksan bilgiler ve imkânsızlıklar içinde oldukça gerçekçi ve tarafsız bir görüşle işlenmiş. Rotülsüz bir fotoğraf gibi kara ve ak yönleriyle yurt gerçekleri ortaya serilmiş. Nedenleri güzel açıklanmış ve varılan sonuçlar düpedüz açıklanmış.

Ama, kalkınma politikasına ve sosyal adalete temel olacak üçüncü bölümdeki konuların yüreksiz, gereksiz ve istenilen açıklıkta olmadığını üzülerek görmekteyiz. Örneğin, toplum kalkınmasının temeli olan köy kalkınması bölümünde ana ilkeler ve uygulanacak metodlar o kadar bulanık ve kuyruklu bir dille kaleme alınmıştır ki, bu bölüm doktrinsiz partilerin köylüden oy almak için yayınladıkları seçim beyannamele rini hatırlattı bize. Öfkeli ve paralı hastalara perhiz rejimi tavsiye eden stajyer doktorların çekingenliği ile «biraz pılıy yiyebilirsiniz, ama yemeseniz daha iyi olur» gibi bir takım yuvarkak laflar.

Dokuz maddede toplanan köy kalkınmasının ilke ve amaçları:

- 1 — Toplum kalkınması konusundaki bütün çalışmalar... Müsterek esaslara göre yapılacaktır.
- 2 — Birleşik hedef ve ilkelere göre hazırlanmış plânın uygulanmasına halkın gönüllü olarak katılması üzerinde durulacaktır.
- 3 — Halkın katılımını sağlamak için... Halk önderlerinin yetiştirilmesi ne önem verilecektir.
- 4 — Her çeşit eğitimin halkın çalışmalarında daha verimli olması sağlanacaktır.
- 5 — ... fazla iş gücünün kullanılmasını esasına dayanan özel programlar hazırlanacaktır.
- 6 — Köylerin dağılık olması dolaşıkla rasyonel bir hizmet gölürne işi köy yerleşme politikasının ele alınmasıyla mümkün olacağından bu mesele nin çözümünü ile ilgili tedbirlerin alınmasında toplum kalkınma programı göz önünde bulundurulacaktır.
- 7, 8, 9 — Her çeşit maddeler de hep aynı yuvarkak ve dişi ilkelikle kaleme alınmış iğdiş ilke ve amaçlar...

Toplum kalkınmasında nazara alınacak müsterek esaslar nedir? Plân uygunlanmasına halkın gönüllü olarak katılımının müeyyidesi nedir? Halk önderlerinin yetiştirilmesindeki metod ne olacaktır? Halkın çalışmalarının daha verimli olması için yapılacak eğitim çalışmaları nelerdir? dağılık köylerin bir araya toplanması için ne gibi çareler düşünülmüştür? Bir sürü cevabsız sorular ki ışık tutulmamış bu konulara.

Genç uzmanlar kurt politikalarını gücendirmek istememişler anlaşılır. Ama Kurt Kuzuyu yemek istemesin bir

kez. Toplum gerçeklerini bu kadar açıkça ortaya sererek suyu bulandırmış olmaları yetmez mi? Hemen plân müsvet desinin bir kenarına notunu yazıverir Liberal politikacılarımız inekler, ahmaklar, malûm düşünce sapıkları... diye.

Köy kalkınma dâvası dayanıyor köylünün durumuna. Bu hamleyle katılması nasıl sağlanacak köylümüzün. Ca milerde, mesicilerde vazı ederek mi, radyoda mevlût okutarak mı? Ama başka bir yol da akla gelmiyor ki, bu öz gürlükler diyarında. Çocuğunu okutmak istemeyen köylüye ceza kesip zorla okula yollarız çocuğunu, iki maddelik bir kanun çıkarıp köylerdeki parti teşkilâtını kapatıveririz canımız isteyince. Afyon, tütün ve şekerpancari ekimini kısıklarız istediğimiz gibi. Ormana sokmayız köylüyü. Jandarmada dayak atarız, ilçe de taban yalatırız. Kalkınma hamlesine gelince gönül rızasıyla katılmaları için yalvarırız, yakarırız, boyun bükürüz.

Neden, çünkü kalkınmasını istemeyiz de ondan. Köylü uyanırsa kasabalar daki eşraf kalıntısının parti aracılığıyla ne olacaktır? Köylü kalkınırsa kent bezirgânlerinin fakir köylülere veresiye tuz, bez, çay, şeker satıp harmandaki ürününe el koymasına ne olacaktır? Köylü kalkınırsa büyük toprak ağalarının boğazı tokluğu na çalıştırdıkları milyonlarca ırgatın hakları ne olacaktır? Köylü kalkınırsa şu

Öhhöööö

Anatavuk

«Neler geldi neler geçti felekten, un elerken deve geçti elekten» diye bir tekerleme vardır. Pek de tekerleme sayılmaz bu... Devenin elekten geçtiği yer, Türkiye'dir! Gırtağımızı değil ya, bil memi nereden yırtsak, bu şarklıktan kurtulamayız.

Son günlerde bir antidemokratik yasal hikâyesi çıktı ortaya. Biri diyor ki, «kalkınma!» öbürü diyor ki, «hayır, kalkamaz!»

Birinin gerekçesi şu: Bu yasalar, Anayasaya aykırı...

Öbürünün gerekçesi de şu! Anayasa, bu yasalara aykırı...

İşte anlaşmazlık bundan çıkıyor!..

Düşünüyorum: Acaba hangisi haklı?

Ben faşistlerden yanayım... Dağdan gelen, bağdaki kovamaz. Mademki Anayasa sonradan gelmiştir, hiçbir söz hakkı olamaz! Bu ülke anayasalar ülkesi değil, yasalar ülkesidir. Bu ülkede yasalar uygulanır, anayasalar değil! Onun için bizde aydın yok, jandarma ve polis var! Ocak başkanı, bucak başkanı var! Onun için iltimas var, rüşvet var, namussuzluk var! Peygamber insanları birleştirir, peygamberin çömezleri ayırır.

Tavuğun altına ördek yumurtası koymuşlar. Tavuk hanım, civeli çıkara çağın diye üç hafta serile—gerile yatmış yumurtaların üzerinde. (Tıpkı biz zlim gibi!) Üç hafta sonra civeliler çıkmış. Ana tavuk, kemali ciddiyet ve ciddiyet-i valdelikle civelileri ardına takip gezdirmeğe çıkmış. Ah, ne mutluluk ne mutluluk!

Fakat çok geçmeden, zavallı ana tavuk deliller gibi çırpınmaya başlamış. Çünkü civeliler dalıvermişler derenin sularına!.. Ah, ne felâket ne felâket!..

Antidemokratik yasalar deyince ak luma hep bu hikâye geliyor. Ana tavuk—pardon, Anayasa— hemen çırpınsın! Üç hafta üstünde yattığı yumurtaların ördek yumurtası olduğunu anlamayan tavukla aramızda ne fark var?

Faşistler hakkı... Anayasa, bu yasalara uymuyor! Lütfen hıyaya gelsin...

olacak, köylü kalkınırsa bu olacaktır.

Mecellede bir hüküm vardır, işimiz zeyarayan. «Kadim kîdemi üzere terk olunur» aman dokunmayın, yavaş konuş ki köylü uyanmasın. Aman bugün kü durumunu istediğiniz gibi anlatabilirsiniz, kimse aldurmaz. Çünkü bu kötü hale sebep olanları her kez başkası olarak taur ve tanur. Örneğin bugünkü kötü durumlarımızın tek sebebi demokrat partidir. «Ah o namussuzlar, ah o vatansızlar...» Ama çare göstermeye kalınca bütün kaşlar çatılır, eller cebe atılır, bu tedbirlerin cepten çıkaracağı paracaklar hesaplanır. Yeni vergiler mi, hâşa. Kısıntılar mı, aslı. Ondan sonra başlar bir homurtu. Kişi özgürlüğü kısıklanır mı, zorla insanlar çalıştırılır mı, vatandaşın kutsal tembelliğine el atılır mı? Hastaya zorla ilaç verilir mi, bırakalım Tanrı'nın yardımına, ölen ölür, kalan yaşar sürünür.

Öteyanda konu komşu almış başını gitmiş uygarlık yarışında. Mısırdaki hızlı bir kalkınma başlamış, Yugoslavya millî bütünlüğüne ve egemenlik haklarına el sürmeden endüstri ürünlerini on yılda on misline çıkarmış. Bizler hâlâ kutsal tembelliğin soyut özgürlüğün ve anlamsız demokrasinin övüntüsüyle avunuruz. Ve sonra muska yazıcıları toplayıp, milyonlarca lira harcayıp bir sürü plânlar hazırlatırız. Genç ve bilgün kafalarca lira harcayıp bir sürü plânlar hazırlatırız. Genç ve bilgün kafaların aylarca göz nura döktükleri bu plânları bir ka-

Kafiyenin yaramazlığı

Biliyorsunuz, CHP Ankara il kongresinde Gülekçilerle Satırcılar kapıştılar.

Geçen gün bir koyu CHP'li ile konuşuyorduk.

— Nasıl, dedim, memnun musun durumdan?

Yaslı yaslı boynunu büktü:

— Olan bizlere oluyor kardeşim, dedi. Bizim gibi ufaklar...

Ve ardından başladı söylenmeğe:

— Gülek Satır, Gülek Satır, Gülek Satır... Gülekle Satır, Gülekle Satır... Olan bizlere oluyor kardeşim, onlara ne var?

Ancak iki gün sonra anladım ne demek istediğini... İyi mi?

Sakala tarak

Fikret der ki, «Kanun diye, kanun diye kanun tepelendi.» Aynı tempoyla söyleyebiliriz: Demokrasi diye, demokrasi diye demokrasi tepelendi... Halk diye, halk diye halk tepelendi...

«Demokdasi gereği!..», «Halkın yararına..» diye yapılan her işte mutlu azınlığın çıkarı sınırtı durur. Halkımız öyle yavaş, politikacımız öyle hızlı ki, birinin attığını ötekinin tutmasına imkân yok! Sakala göre tarak mı? Bizde!.. Nabza göre şerbet mi? Bizde beyim, bizde! Bunun adı politika, bunun adı yönetim, bunun adı halkçılık, bunun adı demokrasi, bunun adı kamu yararı...

Köy Enstitüleri konusunda konuşuyorduk. Karşımızdaki, allâme-i cihan bir politikacı...

— Efendim, dedi, hükümet hakkı...

Halk bir şeyi istemeli ki, verilince alabilsin. Halk, «Köy Enstitülerini açın» demezse ve biz de buna rağmen enstitüleri açarsak, bu, antidemokratik bir hareket olur. Evvelâ halkın oyu!.. Bakım mesele, Anayasayı bile halkın oyuna sunduk... Atatürk de bunu anlamıştır.

— Hayır, dedim, Atatürk bunu böyle anlamamıştır... O der ki, Devrim, gerçeği görenler dışında çoğunluğun oyuna başvurularak yapılmaz.

Politikacı bütün pişkinliğiyle güldü:

İlemede altüst ederiz. Doğruyu söyleyen uzmanlara kolayca camur atılır. Kaldır komünistler. Tinbergen Sosyalistler, plânlarının ne oldukları zaten malûm. Ya bu memleketin hali ne olacak beyler?

Milletçe son çıkar yol olarak bel bağladığımız plân çalışmalarını çeşitli mahalelerle iğdiş edildikten sonra hangi politikacının düşük çenesi bize yol gösterecek. Elleri deri görmesin, bu genç yiğit başlarını.

Çok çalışmışlar, emek harcamışlar, güzel bir yapı koymuşlar ortaya. Gel gör ki türlü düşüncelerle ve belki de «en azından bir şeyler yapabiliriz ümi diye» asıl söylenmesi gerekli olanları söylememişler. Örneğin kredi müesseselerini ele alalım. «Türk Sosyalizminin İlkeleri» kitapçığımızda bütün delilleriyle ve misalleriyle ortaya serdiğimiz «Özel Bankalar» yağmacılığı hakkında bir tek satırcık bulunmadığı gibi türlü çeşitleri ni ortaya koyduğumuz bu dalavereler için «kredilerin ihtiyaca göre dağılması, sağlam bankacılık ilkelerine bağlı kalınmadığı» ileri sürülerek milyonlarca liralık hileli kazançlar hakkında hiç bir şey söylenmemiştir.

Keza Sigortacılık ve dış ticaret konularında da dişe dokunur bir gözeleme rastlayamadık. Bre yiğit gençler, bre temiz yürekli arslanlarım, mademki yaptığımız bunca fedakarlıklar işe yaramıyca caktır, hari attığımız taş ürktüğümüz kurbagalara değseydi...

Bir halk değimi der ki «akrep ölür, kuyruğu dik gider» daha gençsiniz. Malî ve aydınlık yarınlarında daha başaran görevlere adayınız. Aman kuyruğu dik tutun. Dost sitemi olarak ileri sürülen müz bu düşünceleri iyi niyetinize bağışlayın. Türk Ekonomi Tarihi yığınca çalışmalarımızın değerini saygıyla anıcaaktır. Yeter ki yılmayın, boyun eğmeyin. Tanrı Türk toplumundan yanadır...

— Atatürk'ten çok ilerdeyiz beyim, dedi. Atatürk sağ olsaydı, mullaka bizim gibi yapardı. Demokrasiye bir şeyi zorla kabul ettirme diye bir kalde yok tur ve de olamaz. Her şey halkın, çoğunluğun oyu ile...

Siz olsanız ne derdiniz buna? Ben sustum...

«Bir elinde cura...»

— Dinle, dedim, sana bir şey okuyacağım: «Sözün doğrusu güdür ki, öğreten adayları iyi bir programla önce fikri gelişimini tamamlamalıdır. Sağlam bir inanca sahip olmalıdır...»

— Kim demiş bunu?

— Dinle, okuyorum, «Bugün Millî Federasyonun başında bulunanlar tuttuğu yol memleket için, meslek için ve meslektaş için zararlı bir çıkmaza saplanmıştır...»

Gazeteyi çekti elimden:

— Kim bu be?

— Mustafa Cura... Ankara Öğretmenler Derneği sayın Başkanı Mustafa Cura...

Gazeteyi pakletleyip koydu bir yana:

— Ne curası beyim, dedi, baksana meydan-sazı gibi adam. Bir elinde cura, çal vura vura, küçük hanım geliyor, bel kira kira... Hah hah hah

Sömürge kokusu

Son günlerde yine bir «Kutsal İlkeler» hikâyesi çıktı ortaya. Yakınca defalarımız harıl harıl laçlı dağıtıyorlar, kutsal söz dağıtıyorlar, halkın inancını ve ediyorlar.

Tuhaf değil mi?

Kurtuluş Savaşından önce de oldu böyle işler. Eski müesseseler, özlük kokusu almış şakıker gibi şakıker vermişlerdi başımıza. Ne demektir, ne burunlarına çürük kokusu ne demektir dersiniz?

Ama, hiç de utanmaz... İhtilâs geçerken şöyle bir aşırı...

Hüseyin Korkmaz

MESİHA

Gümrüklerdeki bahşiş rezaleti

GÜMRÜK VE TEKEL BARANLIĞINA (T. K. B.)

Başlangıç ve İstin Mevzu'u :

Istanbul Gümrüklerinde iş sahipleri ve komisyonculardan alınan «bahşiş» ve ya bir başka ve yaygın isimle «manifesto» mevzu'unda bu parayı veren muhte lif şahıslardan topladığımız malumatın, gümrük ve teşkilât kanunlarının hazır landığı şu şartlarda tekliflerimizle birlik te Bakanlığa arzı lüzumlu ve faydalı mül talaa edilerek rapor tanzimi cihetine gi dirmiştir.

Yapılan Tetkikat ve Edilen Bilgiler :

Gümrükte iş takip edenler ve hattâ Bakanlığın bütün kademelerince bilinen belki vüs'atı ve mikdarı bakımından muhtelif kanaat ve görüşlerle bulunduğu bu mevzu'un aktüel bir tarafı yoktur.

Bazan spesifik cezalı da advolorem esaslara dayanılarak örf ve âdete göre nisbeti ve şartları takarrür etmiş «mani festo», âdeta bu muayyen şartlara istina den memur taraftan alınan ve alınan bir vasatah vergi mahiyetini kazanmıştır. Bu mahiyeti dolayısıyla ihâl yüklenicisi, nadir haller müstesna, daima müsteh lik olmaktadır.

Ticari emtia'nın nemesi tamamı di ğer mal ve eşyaların mühim bir kısmı, gümrükte, mal sahibi adına gümrük ko misyoncuları tarafından takip ve intaç edilirler. Biraz önce bahsettiğimiz nadir hallerden biri, fazla masrafa müteham mül bulunmayan küçük parti mallarda, müstehisine boş görünmek, pahacı tamn mamak gibi sebeplerle hareket eden ko misyoncuların ödediği bahşişin bir kısmı nı komisyon ücreti içinden ayırarak, kül feti, ayırdığı bu mikdara tesbet eden ge lir vergisiyle birlikte kabul edilmesinden ibarettir. Diğer bütün hallerde bahşişler masraf adı altında tüccara, oradan da ma liyete giterek ve spote kârı dolayısıyla bi raz daha artarak müstehihte intikal etti rilmiştir.

Bütün ticari emtia aynı şekil ve şart lardan geçip piyasaya geldiğinde, bahşiş, rekabet fiatına tesir edip bir kısım tica ret erbabını mutazarrır kılan bir faktör olmamaktadır.

Tetkikatımıza, gümrükteki bütün muameleler değil sadece ihâl muamele leri esas alınmış, hiç bir hata ve noksa nı bulunmayan bir giriş beyannamesi muhteviyatı eşya için İstanbul dahilinde ki muhtelif gümrüklerde ödenen bahş işin hakikata en yakın mikdarı tesbite ca lıdır. Bu bakımdan, ihâlâfız bir ihâl muamelesinin mutat yolu dışında kalan servislerden bahsedilmemiş, Ba kanlığımıza bağlı bulunmaması sebebiyle de tasama, boyalıma ve muhafaza gi bi hizmetleri ifa eden P.T.T., Denizcilik Bankası ve Devlet Demir Yolları memur ve hizmetlilerine ödenen bu kabul pa raların kaydına lüzum görülmemiştir.

Gümrük muamelelerini takibi mes lek itihaz etmiş ve kazançları dolayısıy la istikballeri memurlarla kurduğu iyi münasebetlere bağlı olan gümrük komis yonları yerleşmiş teammülü bozarak me murun kendisine güçlük çıkarmasına se bebîyet vermemek ve işlerini en kısa za manda bitirerek iş sahibi nezdinde iti bar kazanmak veya kazandığı itibarı mu hafaza etmek için bahşiş vermekten çekin memektedirler. Kaldı ki bu paralar, yu karda temas olunduğu veçhile kendi mu ameelerinden de çıkmamaktadır. Ancak, ihâl muamelelerini, masraflar kendisine ait olmak üzere muayyen bir yüzdeyle ta kip eden komisyoncuların, bilhassa ihâ lâtın durgun devirlerinde, aynı esas ve nisbete göre ödemeye mecbur kaldıkları bu paralardan mutazarrır oldukları ve fakat lehlerine bir durum yaratmaya im kânları bulunmadığı ifade edilmiştir.

Beyanname sahibinin, gümrük komis

yoncusunun tavassutuna ihtiyaç görmeden bizzat gümrük muamelelerini takip etti ği haller hem adeden tem de ihâl olun mak istenen malların kıymet ve mikdarı bakımından büyük bir yekûn tutmamak tadır. Ekskeriyetini bedelsiz ihâlâtın teş kil ettiği bu durumda, kambiyo müsaade si ve eşya bedelinin takdîre dayanması sebebiyle mükellefin direkt menfaati ve bu yolla vergi kaçırmayı açıkğözdük sa yan yaygın kanaat, beyanname sahibini memurla anlaşmaya teşvik etmekte ve mükellefin ya kambiyo mevzuatı itibarıy le teminine imkân bulunmayacağı bedelsiz ihâl müsaadesi ya da kaçıracağı vergi mukabilinde muayyen bir meblağ bahşiş olarak ödemesini kârli bir muamele şek line sokmaktadır.

Hal ve tavır veya mesleki durumu iti bariyle tehlikeli otabilecek mükelleflerin muameleleri ise normal tempoda ve mu kabilinde herhangi bir bedel talep edil meksizin yapılmaktadır. Ancak, bu kabil muamelelerin nisbeti memurlar lehinde bir istidlale veya hükme esas olabilecek miktarda değildir. B'lâkis, muayyen meb lağın dönünde ödenen bahşişlerin komis yoncusunun suratına ifratılması gibi dav ranışların nadir vakalardan olmadığı ifa de edilmiştir ki memurun bahşişe attetti ği mâna bakımından calibi dikkattir.

Normal bir muamele dolayısıyla bah şiş alan memur nisbetinin çok yüksek ol masına rağmen, kaçakçılık ve ceza gibi şahsî ve malî takibi gerektirir durumlar da bu nisbetin bir hayli düştüğü anla nılmaktadır. Böyle muameleler için belir li yer ve memurların tercih edildikleri ve ya büyük menfaat mukabilinde memur elde sine çalışıldığı beyan olunmuştur. Esa sen, bahşiş yoluyla maasının çok üstün de kâlfetsiz bir gelir sağlayan memurun kendisini ve kazancını tebi-keye atması yüksek meblağların teminine veya en az zararlı kurtulacağına inandığı bir mua mele şeklinin varlığına vabestedir.

Gümrük Kanununun 148 nci madde para cezası dolayısıyla ekseri muayene memurlarının, alacağı ceza paralarının hakkında tahkikat yapıldığı ahvalde yaşa yışın ve aktifini kamufle edeceği düşün cesiyle, mükellefle anlaşma yoluna git meyi tercih etmedikleri öğrenilmiştir.

Görüştüğümüz alâkahlar, ödedikleri paraları memur ismi zikretmeksiznin ma sa ve servis itibarıyla vermişler, pürüzlü ve otu'ra bağlı muameleler sebebiyle te mas ettikleri âmir durumundaki memur lar hakkında ve ödenen paraların aralı rında muayyen bir sıra ve nisbete göre taksim edilip edilmediği hususunda açık lamada bulunmamışlardır. Ancak idare âmirleri hakkındaki kanaatlar bir kaç is tihna dışında menfildir. İstanbul gümrük lerinde bahşiş almadan iş gören idare âmir ve memur adedinin parmakla sayı lacak kadar az olduğu ve bu kanaatte ittifak edildiği esle öğrenilmiştir.

Asağıya gümrük müdürlükleri itiba riyle çıkardığımız liste, 100 kiloluk 1 şan dık ihâl eşyası için ödenen mutat mik darları göstermektedir. Malın sif kıymet i en fazla 1000 lira kabul edilmiştir. 20 kilodan fazla posta kolisi olanıyacağı için eşya posta gümrüğünde normal bir koli şeklinde düşünölmüştür. Yeşilköy gümrüğündeki bahşiş miktarlarının yük seklığı, kabul edilen ağırlıktaki bir eşya nın hava nakliyatı dolayısıyla parti mali tünde muamele görmesindedir.

GİRİŞ GÜMRÜĞÜNDE

1,00 TL	(Beyannamein kabulü dolayısıy la)
2,00 €	(Rejim ve kıymet kontrolünü yapanlara 1'er liradan)
1,00 €	(Manifesto ile karşılaştırma ya pana)

1,00 €	(Tesolü için)
1,00 €	(Beyanname üzerine numara löyle numara vurana)
0,50 €	(Kurullara havaleli bir deftere işleyen kolcuya)
10,00 €	(Muayene memuruna)
1,00 €	(Veznededen önce permi müddeti ne bakan memura)
1,00 €	(Veznedara)
1,00 €	(Ambardaki gümrük memuru na)
1,00 €	(Ambardaki muhafaza memuru na)
21,50 €	

SİRKEÇİ GÜMRÜĞÜNDE

2,50 €	(Kabul ve kontrolü yapan bir memura)
2,50 €	(Manifesto ve tesolü yapan 1 memura)
10,00 €	(Muayene memuruna)
1,50 €	(Veznededen önce permi müdde tine bakan memura)
1,00 €	(Veznedara)
1,00 €	(Vezne makbuzunu tanzim eden memura)
2,50 €	(Muhasibe)
1,50 €	(Ambardaki gümrük memuru na)
1,50 €	(Ambardaki muhafaza memuru na)
24,00 €	

HAYDARPAŞA GÜMRÜĞÜNDE

1,00 €	(Kabul ve kontrol için 1 me mura)
2,50 €	(Manifesto uygunluğu ve tesolü için 1 memura)
10,00 €	(Muayene memuruna)
1,00 €	(Veznededen önce permi müddeti ne bakan memura)
1,00 €	(Veznedara)
2,50 €	(Muhasibe)
1,00 €	(Ambardaki gümrük memuru na)
19,00 €	

YESİLKÖY GÜMRÜĞÜNDE

2,50 TL	(Kabul ve kontrolü yapan 1 me mura)
2,50 €	(Manifesto karşılaştırmasını ve tesolü yapan 2 memura -yekûn olarak)
25,00 €	(Muayene memuruna)
1,50 €	(Veznedara)
1,00 €	(Vezne makbuzunu tanzim eden memura)
5,00 €	(Ambar memuruna)

GALATA YOLCU SALONU GÜMRÜĞÜNDE

2,50 €	(Kabul, tesolü, kontrol için)
20,00 €	(Muayene memuruna)
1,50 €	(Veznedara)
24,00 €	

POSTA GÜMRÜĞÜNDE

1,00 €	(Tahakkuk verakasına pul ya pıstıran memura)
10,00 €	(Muayene memuruna)
11,00 €	

Yukarıdaki mikdarlara Yeşilköy için sadece açıcı ve taşıyıcılara diğer gümrük ler için bunlardan başka ambar, vezne, makbuz muameleleri dolayısıyla alâkahî teşkilât memur ve müşahdemlerine öde nen paralar dahil değildir. Yeşilköy am barı gümrükçe işletildiğinden ambar me murlarına verilen bahşiş ilâve edilmiştir. Ancak, ambar ücretinin tahsilî işi ile, Denizcilik Bankasında olduğu gibi, ayrı

bir servis uğraşmadığından bu muamele için ödenen herhangi bir meblağ Yeşil köy'de mevzubahis değildir.

Eşya en kısa zamanda çekilmek isten diği ahvalde tedivisi gereken bahşiş daha da artmakta şekle ait noksanların ihâl den sonra iknâli ayrı bir ücrette tâbi ol maktadır.

Gümrük vergisinin % 15 i şeklinde tahsil edilen Belediye hissesi eşya kıymet ine nisbet olunursa—ki (en fazla tatbik edilen gümrük vergisi nisbetleri % 5 ile 60 arası kabul edilmiştir.) % 0,75 ilâ % 9 gibi bir yüzde bulunur ki ambar mas raflarıyla beraber eşya kıymetinin % 2,5 ilâ 4 üne balığ olan bahşişin Rıhtım Res mi'nden daha fazla ve Belediye Hissesi ne yakın bir yekûn tuttuğu gerçeği açık ça ortaya çıkar.

Istanbul gümrüklerinden yapılan ihâ lâtın mecmu kıymeti dü,fnönlürse, bu gerçeğe verilecek ehemmiyetin derecesi kolayca anlaşılır.

Netice ve Teklifler :

Tetkik konusu olarak ele aldığımız hususun, normal ve pürüzsüz bir ihâl muamelesi dolayısıyla ödenmesi gereken bahşiş olduğunu yukarıda söylemiştik. Bu bakımdan tesbit ettiğimiz ve eşya kıymetinin % 2,5 ilâ 4 ü şeklinde hesapladığı mız bahşiş nisbetinde Hazine aleyhine yapılan gayri kanunî muameleler dolay ısıyla ödenen paralar yoktur. Eksik vergi ve az döviz yoluyla, ihracat ve ihâlâtın tümünü nazara olarak, Hazine zararını hesap imkân bulunuydu, eminiz tedbir ler için gerekli mali külfete, bahşişin va him nisbetine rağmen, daha kolay kafa mhrdı.

Günlükçe yaygın hale gelen ve memur run vazife ve ahlak telâkkilerini yokeden veya ancak ağır suç mahiyetindeki hâdi se ve davranışları ahlâksızlık hududu içinde görmenin normal olduğu kanaati ni sabitleştiren bahşiş mevzu'unda, sebe bi, asgari yaşama şartlarını sağhyamıza cak kadar düşük bulunan memur maaş larında aramanın ilk ve en kolay izah tarzı olduğunu biliyoruz.

Topyekûn bir islah tarzının siyasi ve mali güçlükleri dolayısıyla tatbik imkân ve şansından mahrum oluşu, bizi bütçe ye en az külfet yükleyecek hal tarzları üzerinde durmaya sevketti.

Bu cümleden olarak, mükellef veya temsilcisiyle devamlı temasta bulunan ve vazifesini ihmal ve sustimal ettiği takdir de en fazla tehlike yaratacak muayene sı nifini, mali imkânları değişik bir kadro içinde yeniden teşkilatlanmasını, sağhyaya çağ faydaların büyüklüğü nisbetinde bir mali külfete lüzum göstermeyeceğini dü şünerek uygun ve şimdilik yeter mütalaa ettik.

Ekskeriyetinin 25 ilâ 50 lira aslı maaş lı kadroda bulunduğu bu sınıf gümrüğün belkemiğini teşkil etmektedir. Ancak Hi se memurlarına muayene memuru olma hakkını tanıyan ve kısa bir müddet ön ce tatbikata konular Bakanlık kararının müsnet bir adım olmakla beraber mese leyi halledecek mahiyette bulunmadığına inanıyoruz. Zira mevcut memurların aynı maaş durumuna tâbi ve her kurs devresinden mezun olan mahdud sayıda lise tahsilî memurla takviye ve işlâha gütmenin avutucu mahiyette yamama bir tedbir olacağına kanaiz.

Bu sınıfın, üniversite mezunları için den, lisan durumu ve bitirme derecesi gibi kolay kistastlarla seçilip, kısa bir kur su müteakip yetisürülecek memurlarla bir anda ve tamamen değiştirilmesi ge rektiğini düşünüyoruz. Ancak, bu düşün cemizle, devamlı olarak ve 35 lira şeklin de bir yövmiyeyle takviye edildiği takdir de müsnet netice vazeceğini kabul ediyoruz. Aynı şekilde vazife gören teftis he yeteri ve hesap uzmanları gibi kurulus

Sayın İnönü!...

İsmet Paşayı tanır mısınız?

Dişleri Bakanı İsmet Paşa'nın 1923 yazında Lozan'dan getirdiği şeref belgelerinde adli ve ekonomik kapitülasyonların kalkacağı, Türkiye'nin kendi kendine yeteceği, kendi kendini yöneteceği, ulusal sınırlar içinde yer altı ve yer üstü kaynaklarını kendi çalıştıracığı, Türk işçisinin alınının teri, bileğinin emeği, kafasının verimi bedelini alacağı, sadece kendi devlete, kendi Hükümetine vergi ödiyeceği, Meriç'ten Ağrı'ya kadar genişleyen toprakların Türklerin olacağı, sınıfsız ve imtiyazsız bir kütile doğacağı kayıtlıydı. Bu demektir ki, Bandırma — İzmir demiryolunda artık Türk işçisi Fransız çavuşa selâm durmayacak; İstanbul tramvaylarının geliri Galata bankerlerinin alacaklarına yatırılmıyacak, Türkün kömürünü, hem de Türk işçisinin sırtıyla, Hollanda milyonerleri çıkaramıyacaktır. Türkün kaniyle ortaya koyduğu bu gerçeği Lloyd George da, Lord Gürzon da, Ek selâns Venizelos da, Mösyö Pelle de, B. Musolini de kabul etmek zorunda kalmışlardır.

Seref belgeleriyle Ankara'ya döndüğü gün üstünden bir kaç yıl geçti. Yabancı şirketlerin işlettiği Kömür Havzasını devletleştirecekti, Türk işçisinin başına Türk çavuş, Türk şeforyon, Türk Mühendis ve Türk Müdür koyacaktı. Ya şimdi Ekonomi Bakanı Mahmut Celâl Bey de vardı. Öyle bir Ekonomi Bakanı ki, İsmet Paşa ayağını bir taşın üstüne koysa o da koyuyor, şapkasını çıkarsa o da çıkarıyor, alacağın terini silcek olursa o da elini mendiline atıyordu. Zonguldaklı kömür işçisi, bu derece başarılı bir taklit oyununu ilk defa o Ekonomi Bakanında seyretmişti.

İsmet Paşa yanındakilere:

— Bana işçi elbisesiyle başlık getirin, ocağa ineceğim, demişti. Mahmut Celâl Bey:

— Bana da getirin, dedi.

Kömür kuynlarına indiler. Başbakan, işçinin çalışma şartlarını, bir kilo kömürün yeryüzüne nasıl çıkarıldığını gördü. Yeryüzüne çıktıkları zaman Başbakan, işçiden ayırt etmek zorunda. Yük seçke bir taş aradı, bulunca üstüne saçtı. Halkçı bir Başbakanın, kullandığı ilk halk kürsülerinden birisi olan taş, birkaç yıl öncesine kadar Gelik'deydi. Binlerce işçi, alınlarından çenelerine doğru süzülen kömür çamuruna aldırma dan, Başbakanların dümlemek için put kesilmişlerdi. Paşa konuştu:

— Ecebi şirketin ilgilileriyle görüştüm. Yarın sabahtan itibaren bütün Türk işçisine çorba verilecektir.

Binlerce şapka havada uçuşuyor, ortalık «Yaşasın» diye inliyordu. Sadece çorba ne demekti? Bunu, Hollandalıların idaresinde kömür çıkaran Türk işçisi anlayabiliyordu.

Ertesi gün çıkarılan sıcak çorbayı, daha ertesi günler ve yıllar öyle yemeği, akşam yemeği, sıcak banyolar izledi. Kömür havzası devletleştirilmişti. Artık Hollandalı mollandalı yoktu. İsmet Paşa Başbakanıydı.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, havza, işletilememek tehlikesine düştü. Dış ülkelerden maden direği gelmiyor, işçi bulunamıyordu. Kömür damarı netemeliydi. Bir defa ocak kapandımı, yeniden işletmeye açmak ya zor, ya da mümkün değildi. Sosyalleştirmeğe gitmekten başka çare yoktu. İhsan Soyak adında bir Maden Mühendisi, yedek subaylıktan özel surette terhis ettirilip tam yetkiyle Zonguldak'a gönderildi. İsterse Bolu ormanlarını kesip maden direği yapacak, tek kömür damarı işliyecekti. Ya

işçinin söğünmesi? bir yasa çıkarıldı, o yarıda sülâh altına alınabilecek yaş takiler kömür ocaklarında çalışmakla «mükellef» tutuldular. İsmet Paşa Cum hurbaşkanı idi.

Savaş bitmişti. Devletçi Hükümet, Zonguldak havzasına aynı önemi vermezde devam etti. İşçiler için pansiyonlar, memur ve mühendisler için pansiyonlar, müşterek yemekhaneler, işçi ve memur aileleri için de blok apartmanlar inşasına başlandı. Demokrat Parti muhalefelinin «bu şekilde müşterek yaşama malûm memleketlerde vardır, C.H.P. iktidarını yaptığı, işçileri doğrudan doğruya o halyata alıstırmaktan başka bir şey değildir. tarzında çok iğrenç propagandasına aldırış edilmedi. Hükümet, devletçi politikada kararlıydı.

Nasılca on yıl sürebilen D.P. nin gündelik politikası, 27 Mayıs şamarıyla iflâs edince, İnönü'nün yeniden sorunlu mevkie geçerek, eksik birahtıkları cesaretle ve son fırsat bilerek tamamlamaya inananlar çoktu. Onun devletçiliğine, sosyal adalet inancına güveniyorlardı. Neyle karşılaşırlar? Hepimizce bilinen şey: Bir Morisson şirketiyle. Sosyalizm şöyle dursun, İnönü, devletçiliği bile dırı dırı gömen bir politik kanun şampiyonu kesildi. Ankaralılar, Lozan'dan şeref belgeleri getiren İsmet Paşanın artık Alican'ın arabasına bindiğini görür ve bilir oldular. Hiç de küçümsenmeyecek olaylar karşısında İnönü «esef etmek» le yetiniyor, günleri geçiştirmeğe çalışıyor.

Kendisinin daima sonradan anlayış dığını söyleyen Sayın İnönü'ye biz, yılların ardında kalan İsmet Paşayı tanıyıp tanımadığını sormak, unuttuysa hatırlatmak ve hiç değilse o İsmet Paşayı anlayıp anlamadığını sual etmek istiyoruz.

İsmail Nafiz ALKAN

lardaki süstimal nisbetinin fevkalâde düşüklüğü ve bu nispetin istikrarı, kabul müzün nedenlerini izah üzum bırakmıyacak kadar açık ve kuvvetli bir misâldir.

Mevcut ve 250-300 arasında olan muayene memurlarını diğer servislerin takviyesinde kullanmak her zaman mümkün değildir. Yüksek gelirlerle yaşamaya alışmış bu memurlardan emekliliğine uzun zaman bulunan büyük bir kısmının, tekrar aynı tahşiş vasatına dönemeyeceklerini anladıkları takdirde, istifa edecekleri büyük bir ihtimal dahilindedir. Böyle olmasa bile, yeni istihdam dolayısıyla ihtiyaç dışı görülen memurların Tekel Genel Müdürlüğü teşkilâtında da çalıştırılması düşünülebilir.

Buna inzımanen, mükellefle devamlı temasta olup beyanname üzerinde herhangi bir muamele icra eden memur adedini asgariye indirip bu muameleyi muayene memuruna yaptıracak bir organizasyonun teşkil de şart görülmektedir.

Bu değişiklikler sebebiyle çıkması muhtemel ve fakat kısa öir devrede düzelmesi mümkün aksaklıklar ehemmiyetli merkezlerde teşkil olunacak danışma kurulları vasıtasıyla ve Müfettişlerin ikinci muayeneye tehsif edilecek çalışmalarıyla kolayca halledilebilir.

Muayene sınıfının üstünde bulunan müdür ve müdür muavini gibi makamlarında 148 nci madde para cezasından ayrılan Bakanlık hissesi kanatıyla — ki bu nün halen muayene gümrükler için tadbir kat vardır — tatminal veya İstanbul gibi çok mühim merkezlerde bu makamların münavebeyle Müfettişlerce tedviri suretiyle takviyesi, doğacak boşnutsuzlukları önleme bakımından gerekli mütalâa edilmektedir.

Bu meyanda, bir iki merkezden başka bulunduğ her yerde herhangi lüzumlu bir hizmeti görülen-yen Gümrük Muhafaza Teşkilâtının da, bugünkü pasif ve emek ve para sarfından gayri bir iş olmanın şekilden kurtarılacak reorganize edilmesi veya başka cihetle gidilmesi hususuna da, bir cümleyle de olsa, temast faydalı buluyoruz.

Arz ederim

YÖN, 21 KASIM 1962

Basın'ın dertleri

27 Mayıs sonrası kanun ve kararlarından pek çoğunun İsmet İnönü'nün şekli demokrasisi devrine ikinci defa girildiği günden itibaren teker teker yokedildiği malumdur. Bugün MBK devri kanunlarından kazara ayakta kalmış olan pek istisnai bir kaçından iki tanesi daha, tehlikeye girmiştir. Bunlar, Türk Basın hayatıyla yakından ilgili olan 195 ve 212 sayılı kanunlardır. 27 Mayıs'a karşı cephe ile menfaat cephesi bugün el ele bu kanunların da başını yemek için işbirliği yapmış durumdadır. 195 sayılı kanun, Resmî ilân ve reklâmın, kuruluşunda tarafsızlığın bilhassa dikkat edilen Basın İlan Kurumu tarafından gazetelere belirli ölçülerle dağıtılmasını sağlayan kanundur. 212 sayılı kanun ise, Basın mesleğinde çalışanlarla çalışanların münasebetlerini düzenleyen, bilhassa fikir işçilerinin, işverenlerin şahsi politika ve hürsularının esiri olmasını önlemek için konulmuş bir kanundur.

Şimdi bu kanunlara karşı geniş bir kampanya açılmıştır. Daha doğrusu, daha çıkarıldıkları gün geniş tepkilere yol açan bu kanunlar o günden bu yana hep aften alta baltalanmış, ama bu gün artık zemin çok müsait görüldüğünden açıkça hücumu geçilmiştir.

Burada bir noktayı tesbit etmek lâzımdır. Önce ilyice tesbit edilmesi gereken gerçek şudur: 27 Mayıs öncesi basını ile bugün kü basının dertleri arasında bir benzerlik yoktur. Gerçi basın o gün olduğu kadar, bugün de pek çok derdle malûldür ama, dünkü ve bugünkü dertler mahiyet itibariyle tamamen değişiklerdir.

27 Mayıs öncesinin dertlerini şöylece özetlemek mümkündür: Partizan bir idare, gazetelerin kâğıt ve ilân kontenjanları ile rahatça oynamakta, istediğine kâğıt ve ilân vermekte, istemediğine ne vermeyecekti idi. Gazeteler en sudan bahanelerle toplatılabilir,

gözeteciler, «suç işleyebilecekleri» gerekçesi ile tevkif edilebilirlerdi. Ceza kanunlarının maddeleri yetmediği için özel bir basın kanunu çıkarılmış, ağır cezai müeyyideler getirilmişti. Kısaca, Devlet basına karşı tarafsız değildi ve çeşme muslukları da bu tarafsız olmayan devletin elindeydi.

Bugün artık kâğıt kontenjanlarının tahdidî bahis konusu değildir. Resmî ilân ve reklâmlar ise, fikir işçisinden işverene, tarafsız üniversite mensuplarından, ilân şirketleri temsilcilerine kadar basının bütün kolları ile ilgili insanların bir araya geldiği ve hükümetin azınlıkta olduğu bir kurulun elindedir. Belirli ölçülerle çıkan her gazete, politik tamlanma bakımından resmî ilân alabilmektedir. Ceza kanununun sırtına bindirilmiş kanunlara benzeyen basın kanununun ceza maddeleri ise kaldırılmıştır. Artık gazete kapatılmak hemen hemen imkânsızdır. Toplatılmak ise caskisine göre daha güç.

Ama basının yine de bir takım dertleri var. Bu dertler ken dilerini daha yeni yeni hissettirmeye başlayan kapitalist düzenin dertleridir. Söyle ki, Babülden başlayan ve derece derece Ankara, İzmir basınından sonra bütün Anadolu basınına da sirayet eden bu dert, bir krizdir. İstanbulun iki üç büyük gazetesinin devâsâ mücadeleli, Ankara gazetelerinin, bu arada da taşraın küçü gazetelerini yavaş yavaş yıkmaktadır. Dev tesisler, beş-on milyon çok üzerindeki sermayeler, sadece opinyon gazetesi hüviyeti taşıyan gazeteleri tehdit etmektedir. Kadro besleme, belirli bir tirajın altına düşme, çalışanların sigorta ve vergilerini zamanında ödeme yükümlülüklerinin yanında, özel ilân ve reklâmın büyük tiraja akması, kâğıt fiyatlarının yüksek olması, başka tesisleri kurma imkânlarının kılığı ve zorluğu, bütün bunların ötesinde de büyük tiraj gazetelerinin dağıtımdaya yarattıkları rekabet, küçük gazeteleri bu arada opinyon gazetelerini şiddetle sarırmakta ve kapanmaya zorlamaktadır.

Basının gerçek dertlerinin sebeplerini görmeyenler ise, eski yağma devirlerinin ve alabildiğine kâr etme bağıboşluğunun etkisi altında hücum oklarını 195 ile 212 sayılı kanunlara çevirmiş durumdadırlar. Niyetleri, besleme basını, kiralık kalemleri bir kere daha hortlatılmaktır. Bunlar bilmemektedirler ki, bu iki kanun kalksa bile, basında ağırlığını hissettiren kriz geçmeyecek, şiddetini daha da artıracaktır. Yani, bol parası olandan başkasının fikrini söyleyememe tehlikesi gelmiş kapıya dayanmıştır. Asıl buna bir çare bulmak lâzım.

İlhami Soysal

**Bir köy çocuğu olan ressam
Balaban, hayat hikâyesin i ve resim
anlayışını kendi kalemiyle anlatıyor**

Balaban

Kendi kendime

EKİN BİÇEN KÖYLÜLER

tur, bu çekti bedava.—
Yine bir gün birçeyler satıyordu tellâk
—Bu kitaplar diyordu bedava...

O, kitapların en kalınlarından bazıları
nı aldım. Amanın ne güzel resimler, ne
güzel heykeller vardı içinde. Benim köyde
çizdiğim resimlere hiç benzemiyordu. Bun
ları da insanlar yapmıştı demek. Bunlara
bakarak çizgi çizmek, en çok sevdiğim oyun
cağlardan biri oldu. Sonraları kitapların ço
ğaldı. Ve model duranlar çoğaldı karşım
da.

Köy yerinde evlenmeler erken olur.
«Erken evlenen döl alır, erken giden yol
alır» derler. Askerliği bitirip gelen oğlan
lara kız zor bulunur. Garmış derler.

Dalmıştım kendi kendime. Dörttüler.
Nişan çevresi getirilmiş anam ile babam. Bir
kıza nişanladıklarını söylediler beni. Uyan
dım. Emeyin dedim. Ben küçüğüm dedim
olmadı. Kızı görmeli dedim Biz gördük
ya dediler.

Hapishane çetin bir iş. «Girmesi han ka
pısı, çıkması iğne deliği»

Hapishanede hercesin bir sevmediği
kızdığı vardır. Yeni efeler türeyince, bu
efelerin etrafını yeni bir takım yaverlar çe

Çalışırken, konuşurum kendi ken
dime. Yaptıkça, kopuştukça, ya
şantılarım yüze gelir derinlerden.
San'ata dair hiç bir şeyi kendimde sak
lamak istemediğim için kekelediğim bu
sözleri birer not halinde yazmağa başladım.
Notlar halinde ilerleyen yazdığım dahi bir
başlangıcı, bir temeli olmalıydı.

Oyleyse, öncelevin çevremden ve kişi
liğime etki eden bazı olaylardan bahsedec
ğim. Sonraları üslup ve san'attan.

Çevrem ve başımdan geçen olayla
rın kişiliğini meydana getirdiğini zannediy
orum.

Çevrem köy yeri olduğundan ve hâlâ
köyde oturduğumdan, köyün kişiliğimle o
lan bazı yönlerine değineceğim

Resim ve çevre

Köy yeri sıcak olur, köy yeri soğuk.
Bütün köyler birbirine benzer. Kış gelince
köyler baskı altında kışkırdırılmaz donmuş
gibidir. Sadece evlerde kadınlar nakış örer
ler. Öküzler damla, çocuklar kundakta, er
kekler kahvelerde ve köy ohalerinde ve hi
rer Hitit rölyefleri gibi dururlar. Bu ha
reketsizlik kişiyi ağır, sıkak, ve hasın yapar.

Bazen bizim bu toprakların altından
geçmiş kavimlerin kullandığı araçlar çık
maktadır. Geçenlerle, belki bir Bitinya'lı
ya ait olan mezarlıktan çıkan, bel, çapa, ta
kımla taklavat bu günlük araçlara çok benze
mekte idi.

Kış insanları da hayvanları da bunal
tır.

Havalar ısınmaya yüz tutunca hasarat
lar yer yüzüne uğrar. Danıdan dışarıya çı
kan öküzler oynasıp böğürürler. Köylünün
kışkırdanmış küçük canlılarla beraberdir.

Altı ay önce dama atığı araçlarını
çıkartır köylü. Üçbin senelik yıkılmış bir
mezarlıktan çıkarır gibi; İşte kara saban, işte
boyunduruk, bu kazma, bu kürek, övende
te ve döven.

İnsanla doğanın kavgası her yıl. Mart
ayında başlar. Kasıma doğru hızını kaybe
der. Beter bir kavgadır bu. Güneş çalınca
toprağa duman tütmeye başlar. Bütün başa
rat yer yüzüne uğrayıp dururken, tohum
durur mu, tohum. Çakırğa tohumu, deve
dikenini, kaynana dili, kayış karan, kara yan
dik, köy göçüren ve tyrik. Toprağı atıp ba
şından güneşe çıkmışken karşı durur kara
saban.

Köylü, sabanları eşeğe asınca, öküzleri
önüne katınca, dışardan görenler ilker. İş
te cenge böyle gidilir.

Bu ilk kavga pek uzun sürmez. Mart
sonraları Nisan güneşi, toprağın nemini ku
çırır. Deve dikenini, çakırğa falan derken, ka
ra toprak hepsinden beter kuruyunca, ne
sökülür ne kopar. Her tarladan bir ses, bir
söğme. Cengi kimin kazandığı belli değil
dir daha. Çeşit işler ardardır: Bel, çapa,
ekin biçme, demet çekme, harman derken
tohum ekme gelir. Bu beter işleri dışardan
gören seyirciler köylünün haline acırlar.

Mal canını yongasıdır demişler. Her
köylünün bir parça tarlası var. Can mala
sıkı sıkıya sarılır. Ne kadar hızlı çalışırsa
o kadar güçlü ve neşelidir Föylü. Tarlalar
da türküler ve koşmalar söylenir. Mirastan

mirasa bölüne bölüne avuç içi kadar kalan
tarla sahipleri de yorganını usulü ile durer
ve omuzuna attığı gibi yalıtık gurbet eline.

Ayngacılık

San'atımla ve kişiliğimle ilişki olan
şu olayları anlatmanın gerek:

Köylüler, «insan kendi malının hırsız
dır» derler...

Ve topladığı tütünün onda birini ka
çak satarlar. İri kendir koncalarından da
esrar çıkarmış. Tütünleri ve kendir konca
larını alıpta başka köylere satmağa giden
ayngacılar vardır.

Yıl 1937. Onaltı yaşlarımda ya varım
ya yokum. Kendi nialımızı kendimiz sata
lım dedik, düştük yollara. Dört kişi idik.
Kisi tecrübeli ayngacı ikimiz acemi... Dağ
başında büyük bir in. Kar yağdığı zaman
iki bin koyun almış içersi. Dağ başında
kocaman bir kovuk. Her yerden görünür.
Önüdeki kayalar birer heykel. Aşağıdaki
uçuruma ha düştü ha düşecek.

İçeriye yeni girmişlik, işe yeni başla
mışlık. Gecenin içinden bir silâh patladı.
Bütün dağlar bu sesi aldı ve verdi. Bir, bir
daha, elli silâh birden patladı...

Bu çemberi yarapta kurtulmak hîner
değildi, çünkü bizde de silâh vardı...

Yıl 1937 Aralık. Dayak atmanın bir
kaç türlü usulü varmış. Jandarmasının bildi
ğini, öğrendik. Dağ başı olacaktı. Ve de
dere şarıl şarıl akacaktı...

Bizim köyün üst başında bir dere var
dır. Kayadan kayaya çarpar suyunu. Adını,

sarp dere koymuştur.

Önde bir jandarma ortada ben, arka
da bir başkası... Yıl 1937 Aralık. Kış köy
lüyü sıkı bastırılmış.. Ortada ben, önde ve
arkadakiler silâhli. En arkada anam başka
kimsecikler yok... —Bir varmış bir yok
muş derler. Günün birinde, Teccal çıkınca,
ve de emeli bütün otmıyanı alır götürür
ler... Ortada ben ve en arkada anam. Pen
cerelerde insan yüzleri... — Ve Teccal çıkın
ca, kimin emeli bütün değilse o da gitti gi
der.

Kayadan kayaya çarpıyordu suyunu
sarp dere. Önce ayaklarını suda, sonra ha
vada. Kayadan kayaya çarpıyordu su kendi
ni. Önce su. Sonra hava.

Hapishane

Hapishane dışardan beter görünür. İ
çinden bir başka, yabancı. Keskar insan.
Kuyunun dibine düşmüş gibi gelir öncele
ri. Sonraları hep burada doğup büyümüşüm
zanneder kendini insan.

Hapishane kurtulmak için bir çok çare
ler aranır: Namaz kılip dua etmek, kaçmak
için uğraşmak, atelyelerde çalışıp vakit ge
çirmek. Vakit geçirmek için en iyisi kumar
oynamaktır, ama kulak asma. Kavgaların
en çoğu kumar başında olur...

Maltaların eni dar, boyu kısadır. Hitit
rölyefleri gibi durup volta atar mahpuslar.
Efeler volta atarken, herkes savulur gider...

Her gün çeşit çeşit eşyalar satılır hapis
hanede. Çeşit çeşit tellâklar gezer, bağırır
durmadan. —Bu yorgan, bu yastık, bu po

HAPISHANE ÖNÜNDE KADINLAR

BALABAN

virir. Azılı bir efeyi yedi kişi bir araya gelip öldürmüşlerdi. Artık hapisane yedi kişinin elinde idi.

Bizim arkadaşlardan birine, birşeyler oluyordu. Efelerle volta atmaya başlamıştı.

Dalmışım. Nişanlımın resmini yapıyorum. Arkama bir çek tepti, zannettim. A tılamak için geriye dönünce üç bıçak birden parladı; o anda üç vara almışım arkamdan. Biri, bizim ayrıntacı arkadaşlardan. «O kıza ben alacağım d'ye bağınıyordu.» Ya sımdaki iki kişi yabancı...

Sene 1941, ayrıntacılar çıkmış hapisane dediler. Ben ayrıntacı olmadığımı tanık satmak için köylüye, çizdiğim resimleri gösterdim. Ve kahvede model aldım birini karşına. —Benzedi diye bağırıp şaşkınlık köylüler.

Düğün tedariki uzun sürmedi. Kızı, başkalarına kaçırmasından korkuluyordu. Ben alacağım bu kıza diyordu beni vuran. Bizim ailele dayatıyor namımız elden gidecek diyor.

Düğün başlayıp gelin ata binince, için rengi değişti. Allah beterinden saklasın benim efe azmıştı. İki tabanca dört bıçak belinde fişeklerin hesabı yok. Efenin şakası yoktu helbette, gelini, çibindikten aldığı gibi yallah götürürecekti. Önce beni temizlemek için bizim eve kurşun sıktı. «Çık diye bağırıldı bana, güveylik elbiselerini ben giyeceğim». Çifteli kapınca tetiklere basma ya vakit bırakmadılar düğün evindeki kadınlar.

Gözümün önünden hiç gitmiyordu hapisane. Kuyunun kenarındaki taşlar gibi insan yüzleri.

Ben çekildikçe o, üstüme geliyor. Çekildikçe öfkeleniyordum.

Sene 1942 Kasım ayındayız. Yine üstüme üstüme geldi yine geri geri çekildim öfkelenim. Ve de sabrım tükendi. Bu keşke hepsinden beterdi. Nasıl oldu bilmem bizim ortası karıştı önce bizim tabanca patladı sonra onunki.

Hapishane hiç öğiştirmeydi Aynı inama yüzleri. Bu sefer hayretle baktılar bana. Ve sonra, geçmiş olsun dediler.

Kalem kağıt her yerde vardı. Kitap herim günden güne çoğaldı. Tekrar resim yapmaya başladım. Beni böyle resim yapan görenler, birisiaden bahsediyorlardı. «Öyle yapmalı ki resmi. —Nasıl— Öyle yapmalı işte karşısına oturttu mu adamı, avirini bi çekiyor ki görsen tıpkı suret.» Su uyur düşman uyumaz demişler. Keşke demez olsalardı.

1943 Sene başı, daha beter günler yaşamak için uyanırım sanki. Ziyaret günü değil, neye çağırıldılar beni. Bir şeyler olmuş, birşeyler dönüyordu. İnsan çok meraklı bir canlı imiş bunu o gün gördüm. Kendi kendimde, Ziyaretçin gelmiş dediler. Ziyaret hanenin kapısı, bir facia sahnesi

gibi açıldı gözlerime. Ne göreyim? Bir gök tablosunda, İsayı çarşıhtan indirip gelmişler sanki buraya. «Hoş geldiniz» dedim. Ses yok... İnce bir selvi gibi sallanıyor bir sağı bir sola anam... «Ne var ne yok» dedim? Ses yok... Gözlerinden yaşlar yuvarlanıyordu kardeşimin. «Ne oldu size?» Dudaklarını ısırtıyordu halam... «Bir şey mi var?» Dizlerini döğüyor nirem... «Yoksa» dedim? «Babama» dedim? Ayaktakiler mezarlıktaki selviler gibi sallandılar. —Ve anam, şimdi gömdük babanı dedi... Vur dular.»

Bunları böyle görünce, bunları böyle duyunca. Başka dünyalara gittim. Uyku suz, ekmezsiz ve susuz. Üç ay sonra tekrar geldim aç açına aynı yerime.

Altıyüz gram ekmekten başka hiç bir şeyim yoktu. Babamı vurmuşlar anamdan bir şeyler istemek bana azab veriyordu.

İki ef bir boğaz için derler. Sene 1943 dünyamın bir yerlerinde cenkler olurken bizim burada hapiste, açlığın lâtı mı olur.

Aç mezarı var mı demişler. Var mı yok mu bilmem benim gözümün önünde beş kişi ölü açından. Can tatlı, ölmek için öküzler gibi yayıldırı mahpuslar bahçe de. «Ölenin arkasından ölünmez» dediler. —Ben tarihte okudum. Nice firevunlar, kırallar, padişahlar birbirlerini öldürmüşler dedim. «Sakin ha babanın intikamını al maya kalkma» dediler. —Kimin vurduğu belli değil dedim. —«Katik parası kazanmak için bir iş yapmalısın» dediler. —Resim yapacağım dedim. «Açlıktan ölürsün» dediler. Haftada üç gün berberlik yaparım dedim.

Yaptığım resimlerin bazılarını berber hanenine duvarına ilişirmiştim. Bir gün bir kişi geldi, berberhaneye. Duvardaki çizdiğim resmi gördü. Epeyce baktı bu resme. «Kim yaptı bunu?» «Ben yaptım» «Benim resmini de yapar mısın?» «Yaparım» «Ka lem kağıt verin» Verdiler. «İyi model dura madım dedi ama epeyce benzedi» «Sen il se tahsil yaptın mı?» «Hayır» «Orta» «Okumadın» «İlk okul?» «İlk okulun üçüncü sınıfından diploma aldım. Deyince çok şaşı.

Onun bu kadar şaşmasına bende şaşım.

Kendi kendime hayallendim. Boya ile resim yaparım. Al, yeşil, mavimsi, sarı. Kim bilir kaç çeşit boyayı vardır. Benim de boyaların olsa. Parası yok ki. Renkleri yanya na dizmesi ne güzel olur. Anam nakış işler ken gergefin üstüne yumakları dizedim yanyana üstüste. Renkli resim yapmak ger gef işlemek gibi bir şey galiba. Gergef iş lemesini bildirim de, sen keşke kız olsaydın derdi anam.

Adem babalar haftada bir gün tıraş gelirdi. Bedava tıraş olduklarından, onları kimse tıraş etmezdi. Çünkü onları tıraş etmek çok güçtür. Adem babaya on adım kala keskin bir koku çarpar insana. Bu

kokusu Adem babalara mahsus bir koku dur. Beter. Adem babanın başında en az yüz tane bit bulunur. Yavşğın hattı hesabı yok.

Onları en çok ben kırardım. Tıraşımı yaptığım Adem babalarda buna karşılık bana model dururlardı.

Üç günde bir tıraş olmağa gelyordu resim yapan birisi. Yaptığım resimleri görüp beğendikten sonra bazı çizgi hâatalarını işa fet ederdi. Tıraşa gelmediği günler resimleri göstermek için ben de onun koğuşuna giderdim.

Akademi diye bir resim okulu varmış dediler. Orada çıplak modeller kıpırdama dan durmuş. Hem de anadan üryan. De mek ki dedim ressam olmak için çıplak model lazım. Ya hapislik. Hapislik olmasa bile, öküzler damda beni besler dört göz le. —Erkek adamlardan çıplak model olmaz mı diye sordum. Olur dediler.

Mevsimlerden ilkbahar, havalar serin di. Arkadaşları çıplak model tutmağa ikna etmişim. Her gece bir kişi soyunup karşım da duruyordu. Bir gün surs enişteme geldi. (Kaçak bir askerden bir kat elbise aldığı dan ötürü 13 ay ceza yemişti eniştem). Hiç kıpırdamadan duruyordu çıplak model. Böy le durulurdu herhalde akademide. Kimbilir kaç saat geçti aradan doyasıya bir resim çizmişim.

Geceleyin koğuşa bakınca hiç kalkımı yacak zannedirdim yatanları. Yan yana, sırt sırta lahitler gibi. Sabah olunca, sanki İsnafil sur'unu üfürmüştü birer birer doğru lurdu lahitler. Birer birer kalkar mahpus lar. Güzel güzel dürerlerdi yataklarını. Bir rer birer kalktı mahpuslar. Kimse kalmadı. Eniştem uyur ha uyur. —Öyle yeneğine ba ri kalk dedim. —Kalkmam dedi hastayım.

Yanıyordu vücudu hastanın. On gün revirde yattı. Zatiirre olmaya model durur ken eniştem. O günden sonra bana kimse çıplak model durmadı.

Sene 1944 asri ceza evine gitme zaman gelmişti. Onbeş kişilik kafilenin için de ben de vardım.

Trene ilk defa biniyordum, vapura ilk defa. Vapurun alt katında dama kapadı lar bizi. Vapur denizden gelmiş. Bana ne, gözlerim kapalı. Ellerim bağli.

Masallarda vardır hani yum gözünü derler yumar aç gözdeñ derler açar da, baş ka bir diyara gelir.

Ellerimizi çözdüler gözlerimizi açtılar. Salıverdiler. Amanın dostlar bu ne. Burası neresi, yubansı. Dörtbir yan su. Yani de niz. Yıkar Allah yıkar. Pırlı pırlı. Üzüm ler asmalarda kıya dek sallanır. Yemişler dalında ballı ballı. Kimseçker ellemez. Sıkırsa ellesin. (Bir domates kopardı diye Bursa cezaevinde aldırılmış soluğu birisi ne.) Burası bir başta diyarı. Mahpusla rın geysiler alacalı yarısı yeşil, yarısı kırmızı. Sanki bu insanlar buradan çıkmışlar dı şarı.

İmralı Marmara denizinin ortasında örs biçimi bir güzel adadır. Rumlardan kal ma. Asri cezaevi yapılmış dört bir yanı de niz olduğundan kimse kaçamaz demişler. İmralda herkesin işi belidir. Kimisi bel beller kimisi çapa kazar, kimisi çift sürür memleket işi. İmralının öküzleri tıpkı bizim köyün öküzlerine benzerdi. Başındaki yularından ayakındaki nalına varana kadar hepsi de bizim köylükler.

İmralda okuma öğretilirdi. Beş sınıflı öğretim üzerinden. Zengin bir kütüphanesi vardı. Herkesin bir işi vardı İmralda. Be nim de bir işim olacaktı. Müdüre rica et tim. Öyle bir iş ver ki resim yapmağa vakit kalsın. Düşüneyim dedim. Müdür. 6 Ay son ra bana bir iş bulmuştun: İki koğuş bir kori dor ve iki helayı tetiizledikten sonra resim yaparsın dedi. Önceleli bu işe tıraş ettim ise de sonradan razı oldum. Resim yap mam için bu işten başka münasip bir iş yoktu.

İmralda dört sene kaldım bu süre için de hiç boş durmadım. Gece kitap okuyor gündüz çalışan işçilerin resmini çiziyordum. Kış günleri ve yağmur yağdığı zamanlar ahırda öküzlerin akademik resmine çalışı yordum.

İmralı 30.000 dönümden fazla imiş epeyce büyük olan bu adanın her tarafını karış karış bildirdim. Çam ormanlarına manzara yapmaya girdim. Kekik otları nın üzerine uzanıp İtâp okurdum. Sanki ben İmralda dünyaya gelmişim.

İmralıyı bu kadar sevmişken biraz da ha orada kalmalı idim.

İmralı asri cezaevi idi bir mahpus ora ya sekiz sene ceza ile gelirse ve hiç bir di şiplin cezası da almazsa sekiz sene cezanın dört senesini orda yarıca dört senesi de tecil olur. Herhangi bir suçtan ötürü mer kez cezaevine lade edilse bütün haklarını kaybeder.

Bir elimde palet, bir elimde fırça. Dal mıştım kendi kendime resim yapıyordum. (Çok kibar bir adamın idare amiri çoktan dur beni seyrediyormuş). «Vazife herşey den mukaddes» dedi. «Güzel oluyor mu resim dedim.» «Emir kuluyuz dedi.» «Ben, bu resimi kendi kendime yapıyorum kimse istemedi.» «Çeç kalacağız» dedi. «Bu gün bu resim bitmez.» «Avalatamadım.» «Neyi.» «Lütfen benimle gelirmisin» dedi. «Ya re sim.» «Resime kimse ellermez.» «Boyalar, fırçalar.» «Onları da bırak.» Bıraktım.

İmralı'dan Bursa'ya

Savcının azametine diyecek yoktu. Bir dudaklı yerde bir dudaklı gökte. A kıllarına koymuşlardı bir kere. Beni, bir kiraz fidanı söker gibi söküp atacaktı. İmralıdan. Atılmak bir şey değil üç ay gü nü kalmışken dört seneye çıkıyordu kend i kendine. Önce kulaklarını vınladı. Daktilo makinesinde kağıt hazırdı. Sonra tavan döndü, belki de bana öyle gelmişti. «Söyle bakalım» dedi, savcı. Gözlerim yıldımlandı. Dört sene bir kasnak gibi geçti boynuma. «Söyle» diye gürlüledi ses. «Neyi söyleye yim.» «Adın ne.» «Şaştım. Benim adımı bildiği halde niye soruyor.» «Adım İbrahim Balaban.» Kendi adımı kendi sesimle du yunca bir hoş oldum. Ne çnlama, ne dön me, yumuşa döndüm. Dört seneyi çıkarıp atım boynumdan.

Tekrar etmeye ne lazımı var herkesin bildiği sorular ve cevapları bunlar.

Sevdiğim İmralıdan gidiyordum, önüm de bir jandarma arkamda bir. Gidiyordum ama kitaplarını okumuştum ya, gidiyordum ama resimlerini yapıyordum.

Sene 1948 Bursa hapishanesi. Hapisha ne her zamankinden daha beter. Bir facia sahnesine girer gibi girdim kapının içeriye.

Her zamankinden daha kalabalıktı ha pishane. İmralda gelincekler açmıştı. Ne kadar da gürlütlü lü bu burası. Böcek ses leri bir hostu orada, kuş sesleri bir hoş. Duvara herkes bir şeyler yazmıştı burada. Ah felek. Senin aşkıdan... Bir kabpe yü zünden... Hanger saplı bir yivtek. Bir taban ca resmi. Seni böyle... Bir kuş resmi, bir kız resmi. Çeşit isimler ve tarihler: Peuce İsmail, Yandım Salih, Püskülüzüm Kerim. Bu yazılar çivi veya para ile oyma suretiyle yazıldığından badana yapılısa da orada kalıyordu. Hiyeroglif bir kitabe gibi. Burası bir tecrit koğuşu idi. Cebünden çıkardığım para ile ben de oymağa başladım. Hittir pi yadeleri gibi yürüyen üç kişinin resmini, ön de bir jandarma bir ortadaki kendim. Ve de altına 24 Kasım 1937 Sa:pdere 5 Mayıs 1948 İmralıdan dönüş İmza İ.B. geçip kar şısına baktım. Bütün hapishane duvarları böyle olmalı ki diye düşündüm.

Duruşma 6 ay sürdü Bu süre içinde hiç kimse ile konuşup görüşürmediler. Ka pının aralığında görüşüğüm insanların res mini duvarlara kazımakla meşguldüm. San ki bir Mısır çhamında yatıyordum.

Günlerden bir gün savcı geldi. Yanım da bir sürü kalabalık. Duvarların bu halini görünce öfkeleni. «Nerede Müdür» diye gürlüledi. Müdür en geriden öne doğru ye kindi. «Buyrun beyim.» «Görmedin mi sen bu halli.» Müdür İmdat der gibi bana bak tı. Ben, «Resim yapmadan duramam» de dim. «Duramaz dedi savcı İmralıdan tanı rım. Ressam olur sayenizde belki. Ne lâ zımsa alacağın. Boya, fırça, kalem, def ter.» «Dışarı çıkmak istiyorum.» «Kale di şına değil ama, dahilde istediği gibi serbest gezsün. Resim yapın.»

Sonuncu duruşmada, karar okundu is nat edilen suçla hiç bir alakası olmadığı dan İbrahim Balaban'ın beraatine karar ve rildi. Sağ olun falin diyemedim. İmralıdan sürülmek kâfi idi beraat ettiğim halde he men tahliye edilmem gerekirken cezam 4 seneye çıkmıştı. Hani bir metel vardır. An ladım yer değirmi ama suyu nereden ge liyor. Beraat ettik ama bu 4 sene neyin ne si.

Serbest dolaşmam için terman çıkmış tı. Ferahlamışım. Günleri yılları atmış tım bir kenara. Habire taslaklar yapıyordum. Resim için. 8—10 sene olmuştu hâlâ tas lak. Herhangi bir şeyin görüntüsünü çizmek

resim yapmak değil. Bunu kesin olarak biliyordum.

Sene 1949 on sene çizdiğim bu desenler beni şimdiki biçimime gebe etmişti. Bir lü doğuramıyordum. Bir kumarciydım. Bir losunu yapmak için taslaklar vardı. Bir kavga edenler için, hapishane vardı. Bir başa fırtınasında siyasi mahpus gibi belik ağrı. Hapishane için siyasi mahpus kimi resimlemeye müsade etmişti sav

Her sanatçının başından geçen bu do an ağrısını biliyorduk bu mahpuslar. Ka rıymıyorlardı işime yaptırız diye.

Neticede düğümü çözdüm. Kendi kendimi aldım örnek olarak: Köyümü ha yallıyorum. Kış gelince kövür baskı altın da kıpırdanamaz doğmuş gibidir. Ve birer Hittit rölyefi gibi ağır. Ve hayalliyorum. Bütün bir yaz boyunca kara toprakla çar pışan köylüyü.

Bir kuyumcu gibi titiz ve pürüz süz ilk tablomu bitirdiğim zaman, ge nis bir nefes aldım. Çünkü kendi kendimi düşünüyordum. Figürlerim ağır başlı hacimli ve tasfiyeden çıkmış gibi oluyordu. Bütün etkilerin ve on senelik ekserisinin sonucu idi bu. Yani böyle başlamıştı. (Uslubum) bi çimim.

1950 At Kanunundan istifade edip çıkarken, şu tablolar vardı koltuğum da. Yol, Mahpushane kapısı, Harman, Doğum, Cinayet, Suda Donbaylar.

Biçim

Her sanatçının bir biçimi, bir özü ol duğuna göre, çevresinde kendine göre bir havası vardır. Her memleket kendi biçimi ni taşır. İçinde bulunan canlı ve cansız ları kendine yakıştırır.

Biçim, sanatkarın, sanatı üzerinde bi çimlenen bir görüntüdür.

Çevrem beni kendine hâs bir şekilde yerden mantar otercesine meydana getir miş. Bahçemden etmiş. Sonra da ben, biç i nimle kend. Özümü ve hem de köylerin özelliklerini biçimimle belirtmiş olmakt a yım.

Sanatkarların çoğu, önceleri birçok et kiler altında yapıt verir. Sonraları etkiler den sıyrılıp kendi özünü yani biçimini buluruz.

Bu sende tamamen tersine oldu. Be nim dünyaya gelişim çaprazık.

Resim yaparken, resim diye birşey gör medüğüm. Habire insan resim, habire öküv resmi yaptığından ve bir taraftan da köyüne nasret içinde, önce pür, bir biçim çıktı ortaya. Getirdiğim bu düzen, hisim köyümüzün özüne, biçimine uyuyordu. Ağır aksak

Bu bizim memleketimizin de birtakım sanatçıları ve sanatları olmalıydı. Eski, soylu ot milletli hadem. Sanatı da ele caktı diyordum; sanatsız bir millet ele maz. Saadet yapmadan duramaz insanlar. Aradığımı yavaş yavaş bulmaya başladım. Önce anararı görevlerini gördüm. 1950 — 1951 seneler görevleri inceledim. Ve ger geç üzerinde bir tablo işledim. — Gelin ile güvey — . Bursa camilerindeki yazılar birer anımsarız tablolar gibi geliyordu ba na. Sivasta kilitleri etüd ettim. Selçuki ve Osmanlı çinilerini araştırdım. Türk münyatörlerinden kopyalar aldım. İstan bulda Şark Müzesi, Ankara'da Hittit Müze stinde bir ay geçtim. Boğazkale yazılı kayada ve Aiacahöyük'te desenler çizdim. Bunları özüm dedelerimiz ve ninelerimiz yapıyorduk. Binlerce yıldan bu yana, sı na adına bunlar kalmıştı. Bunlar, bir mil letin sanatının mayası idi.

Başka milletlerin de halk sanatları vardı elbette. Hem de mağara devrinden buyana birbirine ekil zincir halinde bugü ne dek gelişti. Yapıt bırakan birçok bü yük ressam ismi kalmıştı kitaplarda. Bü yük, ödyük renkil baskılar yapılmıştı. Bü yük, ödyük kitaplarda tabloların topkısı: Hint, İran Mısır sanatı, Rönesanstan ev veikiler gotik Rönesans, Borok. Birbirini takip eder de eder. Bu devirler. Romantik ler. Naturalistler, Empresyonistler ve bun lardan sonra birkaç kola ayrılır. Kubizm Fovizm, Sürrealizm, Figürsüz, figürlü, an lamız ve anlamız. Bir sürü devir, bir sü rü sanat, bir sürü biçim, bir sürü isim. Ne kadar da çok resim yapılmıştı bu in sanlar. Dünyaya ayak basar basmaz, baş lamışlardı herhalde resim yapmaya. Bun

İnsan hep aynı şeyi ile birer birer taradım. Bütün haserat, yeryüzüne uğrayıp durur ken, tohum durur mu tohum? Çakırca to humu, devediken, kaynanadilli; köygöü ren, karayandı, toprağı atıp başından günege çıkıncıkten karşı durmaz mı kara sapana?

Köyü, sapanları çeşçe asıp, öküzleri önüne katınca, dışardan görenler ürker. İşte cenge böyle gidilir...

Çocukluğumdan bu yana, çiftçilik üzerine olan bir yaşıntıdır bu. Aynı za manda içinde bulunduğum bu görüntü, her yıl devam eder. Buna benzer yaşan tılardan, görüntülerden bir türlü ayırda mam. Ayırlamıyorum da.

İlk sergimi açtıktan sonra, elimde bir kaç kuruy geçti. Artık duramam bu köy de dedim. Yolu yok, her yan gamur, elek trigi yok, karanlık. Doktoru yok, hasta hk... Soluğu Nahiyyede aldım. Kerpiç keş tim, ev yaptım. Şöyle bir rahat rahat ça lışıp resim yapmak için. Nahiyyenin suyu bol, toprağı düzdü. Ağaçların kökü yerde, dalları yıldızlarda. Hiçbir yeri göremez oldum. Şeşköy'deki tüm yaşantılar, gelip dizilir oldular, gözümün önüne. Bir yıl dan fazla duramadım kasabada. Yaşıntı larla görüntüsü birbirine denk düğen kö yüne döndüm. Ve tekrar kerpiç keşip ev yaptım.

Artık rahatım yerinde. Her gün bir kere kırılar dolayıp görüyorum. Görüntü ler, yaşantıları yüze getiriyor. Yüze gelen her yaşantı, yavaş yavaş kıvımlayıp resim oluyor.

İkinci sergimi yaptıktan sonra, yine tutturdum. Bu gamur, bu karanlık, bu pis lik, hastalık, öüm. Derken efendim, Bur sa'da bir ev yaptım. Evin sıvası bitti. Kapısı, penceresi takıldı. İş taşınmaya ge lirken, bu sefer daha çabuk yapıtı yaka ma çift zamanı. Ekin biçme, döven sür me, harman.

Bu görüntüler, bu yaşantılar, beni sımsıkı sarmış. Beni doğuran bunlar anla şılan.

Başka bir ilde dünyaya gelseydim de, Şeşköyü görseydim, yine burada kalırdım. Sözü çok uzattım. Konumuz, kara sa panla kara toprağın kavgası. «Çift Zama nı» adlı tablomda göstermek istiyordum bu kavgayı.

Konu, kendi istifini kendi buldu. Her tarlada bir çiftçi. Aslında her tarlanın çiftçisi gözükmez. Fakat konu her tarla ya bir çiftçi ister. Ve konu, kurt ister, tavşan ister. Suda balık, havada kuş, yerde yılan, çiyen ister. Madem konu, ka rasapanla kara toprağın kavgasıdır; bir masal havasına büründürüldü. Ve birer birer istif oluyorlar. Ve yavaş yavaş buda nıp yontulurlar.

Çiftçi, karasapan ve öküzleri ile, boyun duruk, zelvele, övendirir çekeliyle bir ta rafta. Ayrik, çakırca, kaynanadilli, köygö güren otu toprağı yardımı. Karasapanla toprak kavgasında ayılar, kurtlar, tilkiler, çakallar, bu kavgada tarafsız. Bahklar

Başka bir ilde dünyaya gelseydim de, Şeşköyü görseydim, yine burada kalırdım. Sözü çok uzattım. Konumuz, kara sa panla kara toprağın kavgası. «Çift Zama nı» adlı tablomda göstermek istiyordum bu kavgayı.

Konu, kendi istifini kendi buldu. Her tarlada bir çiftçi. Aslında her tarlanın çiftçisi gözükmez. Fakat konu her tarla ya bir çiftçi ister. Ve konu, kurt ister, tavşan ister. Suda balık, havada kuş, yerde yılan, çiyen ister. Madem konu, ka rasapanla kara toprağın kavgasıdır; bir masal havasına büründürüldü. Ve birer birer istif oluyorlar. Ve yavaş yavaş buda nıp yontulurlar.

Çiftçi, karasapan ve öküzleri ile, boyun duruk, zelvele, övendirir çekeliyle bir ta rafta. Ayrik, çakırca, kaynanadilli, köygö güren otu toprağı yardımı. Karasapanla toprak kavgasında ayılar, kurtlar, tilkiler, çakallar, bu kavgada tarafsız. Bahklar

Ortada ben ve en arkada anam. Pen cerelerde insan yüzleri Masalda — ve teo cal çıkınca kimin amelî bütün değlise, o da gitti gider. Başından segen bu biçim yaşantıları teocala, periy ve masala çok benzetmişim için, bu yönlü konuları res mederken, masal edasından ve yazı sana tından faydalanmaktayım. Örneğin teocal isimli tablolarında evler yok, pencereler vardır. Masallarda olduğu gibi, evsiz, pen cere olur mu denmez. Bu düzeni de, ma sal konusu kendine çekip çevirmiştir.

... Adem Babaya on adın kala, keskin bir koku çarpar. Bu koku, Adem Baba kokusudur, başka kokuya benzemez. Niçin Adem Baba demişler? Sirtlarından bin yamalı yorgandan başka birşeyleri yok tur da ondan. Geceleyin koğuşa şöyle bir bakardım da hiç kalkmıyacak sannerder dım yatanları. Yanyana, sırtı sıra iahitler gibi... Mahpushanede çok kere, hapishane resmi yapmak istedim de bir türlü dü zenini bulamadım. Balık denizi görmes derler. İçinde olduğu içinmiş. Ben mah pushaneyi görüyordum ama, çok pürüzü, çok karışık. Dışarıya çıkınca uzaktan ya vış yavaş pürüzler budanıp ayıklandı. Ö rneğin mumyalar ve iahitler gibi, her mah pus duvarlara bir şeyler kazıdı: Ah fe lek... çarkına tükürdüğüm gibi, yürüğe saplı bir bıçak resmi mektup götüren kuş, çeyitli tarih ve isimlerle karışan bu du varlar hiyeroglif bir yazı gibi oluyordu.

Hapishane konusuna uygun geldiğin den, iahitler ve hiyeroglif edalarla resim yapmam bundandır.

... İnsanla tabiat kavgası, her yıl Mart ayında başlar. Kasma doğru hızını kaybeder.

Beter bir kavga'dır bu. Güneş çalınca

ortaliğa duman tütmeye başlar topraktan. Bütün haserat, yeryüzüne uğrayıp durur ken, tohum durur mu tohum? Çakırca to humu, devediken, kaynanadilli; köygöü ren, karayandı, toprağı atıp başından günege çıkıncıkten karşı durmaz mı kara sapana?

Köyü, sapanları çeşçe asıp, öküzleri önüne katınca, dışardan görenler ürker. İşte cenge böyle gidilir...

Çocukluğumdan bu yana, çiftçilik üzerine olan bir yaşıntıdır bu. Aynı za manda içinde bulunduğum bu görüntü, her yıl devam eder. Buna benzer yaşan tılardan, görüntülerden bir türlü ayırda mam. Ayırlamıyorum da.

İlk sergimi açtıktan sonra, elimde bir kaç kuruy geçti. Artık duramam bu köy de dedim. Yolu yok, her yan gamur, elek trigi yok, karanlık. Doktoru yok, hasta hk... Soluğu Nahiyyede aldım. Kerpiç keş tim, ev yaptım. Şöyle bir rahat rahat ça lışıp resim yapmak için. Nahiyyenin suyu bol, toprağı düzdü. Ağaçların kökü yerde, dalları yıldızlarda. Hiçbir yeri göremez oldum. Şeşköy'deki tüm yaşantılar, gelip dizilir oldular, gözümün önüne. Bir yıl dan fazla duramadım kasabada. Yaşıntı larla görüntüsü birbirine denk düğen kö yüne döndüm. Ve tekrar kerpiç keşip ev yaptım.

Artık rahatım yerinde. Her gün bir kere kırılar dolayıp görüyorum. Görüntü ler, yaşantıları yüze getiriyor. Yüze gelen her yaşantı, yavaş yavaş kıvımlayıp resim oluyor.

İkinci sergimi yaptıktan sonra, yine tutturdum. Bu gamur, bu karanlık, bu pis lik, hastalık, öüm. Derken efendim, Bur sa'da bir ev yaptım. Evin sıvası bitti. Kapısı, penceresi takıldı. İş taşınmaya ge lirken, bu sefer daha çabuk yapıtı yaka ma çift zamanı. Ekin biçme, döven sür me, harman.

Bu görüntüler, bu yaşantılar, beni sımsıkı sarmış. Beni doğuran bunlar anla şılan.

Başka bir ilde dünyaya gelseydim de, Şeşköyü görseydim, yine burada kalırdım. Sözü çok uzattım. Konumuz, kara sa panla kara toprağın kavgası. «Çift Zama nı» adlı tablomda göstermek istiyordum bu kavgayı.

Konu, kendi istifini kendi buldu. Her tarlada bir çiftçi. Aslında her tarlanın çiftçisi gözükmez. Fakat konu her tarla ya bir çiftçi ister. Ve konu, kurt ister, tavşan ister. Suda balık, havada kuş, yerde yılan, çiyen ister. Madem konu, ka rasapanla kara toprağın kavgasıdır; bir masal havasına büründürüldü. Ve birer birer istif oluyorlar. Ve yavaş yavaş buda nıp yontulurlar.

Çiftçi, karasapan ve öküzleri ile, boyun duruk, zelvele, övendirir çekeliyle bir ta rafta. Ayrik, çakırca, kaynanadilli, köygö güren otu toprağı yardımı. Karasapanla toprak kavgasında ayılar, kurtlar, tilkiler, çakallar, bu kavgada tarafsız. Bahklar

suda, birbirini yediğinden, kavgadan ha berleri yok. Tavşan kendi canına düşmüş. Kuşlar seyirci. Tosbağanın derdi gonyak.

«Öküzler çeker yükü, kağıt bağırır derler. Bu bağırma uzaktan türkü gibi, yakından ağlamaktır.

Asırlardır bağırıp durmuş, öküzlerin derdini kağıt.

Çocuklar, mısır ve süpürge sapanın dan araba yaparlar. Köy yerinde, sapan, boyundurtuk ve araba, çocukların en çok sevdiği oyuncaklardır.

Günden güne bölünen topraklar için de, öküzler de, karasapan ve kağıt da, ufalır. Ufalır da ufalır. Asırdanberi ufa lır. Ve bir oyuncak gibi minik.

Bu şekilde duyup yaşadığım öküzler konusunun, biçime epeyce etkil olmuştur. İlk resim yaptığım günden bu yana, yüze yakın öküzü tablo boyadım. Sanki asır lardan beri izliyorum bu çift sürüğü. Bu kağıtı, bu harman sürüğü. Her yapıtıta budanıp yontuluyor, süzülüp arınıyor.

Babadan gören söğüt düzer, anadan gören sofra düzer derler. Sekiz yaşındaki oğlum Hasan da 3 yıldır resim çizmekte dir. Benim yaptığım öküzlerden. Oğlan, benfukillerden alınırken, ben de ontukiler den aktarmağa başladım. O, benden, ben ondan derken, bu çalışma usulü oyuncak sı, çocuksu oldu. Bu oyuncaksı düzen, bir ucundan masal anlayışı ile gelip bağlandı.

Örneğin kağıt çeken öküzler: 26. as ırın penceresinden bakınca, bu tabloya bir masal görüntüsü çarpar yüzümüze. Bu öküzleri sanki Hittitli dedelerimiz koğtu kağıtıya. Ve budana budana ve yontula yontula tornadan çıkmış gibi oldular. Ve Bu kağıt, bu öküzler, oyuncaksı, çocuksu. Öyle ise oyuncak şaşkınlığı içinde bu ça ba ne? Bu çaba, yaşama çabası. Öküzle rin dar bir alan içinde debeleniş, oyun cak görüntüsü ile, bir zıtlık ifadesidir. kağıt minik. Çocukların oyuncaklarından.

Bir yanım çok eskilerden gelir. Hatı gaş illerinden. At üstünde dörinaia, kağı tı ile yuvarlanarak. Döven üzerinde yer lek, sapsar ezilir altında, taneler dökülür başaklardan.

Harman güneğten bir yuvaraktır. San ki iki dombay düşmüş içine bir de boyun duruk. Dövene önce ninem bindi, sonra anam, daha sonra karım bindi. Dövene. Biz çocukken hiç döveden oyuncak yap madık. Neden? Döven çocuklar için oyun caktır zaten. Binmesi inmesi kolay. Sarı nın içinde ak, kırmızı içinde kırmızı kor. Çocuklar bir dakika oynar kaçar.

Yaşantısı bende böyle iken, görüntüsü alemce belli. Güneşin üstünde üç parça leke, iki öküz birinden. Hittit güneği nasıl, hârika birşey. 12 yıldan bu yana harman tablosu beyarım. Güneşin içine düşmüş üç canlıyı bir tuğla misali pişirir ateş. Ateşten aldım örneği. Ateş yanınca, kül olur. Kül aktır. Ak küllün ortasında kökler durur kırmızı, kırmızının üstüne kömür ler düşer kara kara. Ak, kırmızı, kara, yakışır. Bu bir harman tablosudur bence böyle boyarım...

REKLAMLAR İÇİN EN İYİ VASITA
GAZETE VE DERGİLERDİR
GAZETE VE DERGİLER İÇİN DE
EN GÜVENİLİR ARACI

Yeni Açılan ERZURUM ve DIYARBAKIR Şubeleriyle

BASIN İLÂN KURUMU'DUR

GENEL MÜDÜRLÜK : İSTANBUL, Türk Ocakı Caddesi No. 1 Kat 3
 Telefon: 22 43 84 — 22 43 85

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : İSTANBUL, Türk Ocakı Caddesi No. 1 Kat 3

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ANKARA, Ulus İşhanı «E» Bloku Kat 2 No. 41
 Telefon: 10 58 17 — 10 75 87

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : İZMİR, İkinci Kordon Gazi Bulvarı Küçük Kardeşlihan
 Telefon: 23911

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : TELGRAF: BASIN KURUMU

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ADANA, Abidinpaşa Cad. Remo İşhanı No.46
 Telefon: 4510

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : BURSA, İnönü Cad. Aysanhan No. 20
 Telefon: 2552

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : DIYARBAKIR, İnönü Cad. İşmenhan Kat. 2 No. 22

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ESKİŞEHİR, Porsuk İşhanı Kat 2 No. 1

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ERZURUM, Belediye Binasında

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : KONYA, İstanbul Cad. Yusufpaşa Sokak Terzioğlu Pasajı No. 1

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ZONGULDAK, Amele Birliği Pasajı No. 15/11
 Telefon: 2638
 BASIN 18227/11

Dikkat!

141. ve 142. maddeler aslında neyi yasaklıyor?

141. ve 142. maddeler, yalnız komünizmi değil, toplum düzeniyle ilgili her türlü tartışmayı da yasaklamaktadır. Bunların değiştirilmesini veya kaldırılmasını isteyenler, komünizmi yaymak değil, toplum düzeniyle ilgili meseleleri serbestçe tartışabilmek amacını güdüyorlar.

Sistemler

Komünizmi veya başka herhangi bir sistemi cebir yoluyla kormak isteyenler, Anayasa düzenini ko ruyan 146. maddenin öngördüğü idam cezasının tehdidi altındadırlar. Demek ki Anayasa düzenini cebir yoluyla şu veya bu yönde değiştirmek isteyenlere karşı Türk Ceza sisteminde gerekli mü eyyide mevcuttur. O hâlde, 141. ve 142. maddelerin amacı nedir? Bu maddeler, komünizm ve içkiçilik gibi «Anayasa dü zeni» ne aykırı cereyanların örgütlenme sini ve yayılmasını önlemek amacıyla konmuştur. Komünizm, işçi sınıfı dikta tirliliği olarak, çok partili sisteme daya nan Türk Anayasasının temel ilkelerine aykırı cereyanların yayılmasını ceza mü eyyideleriyle önlemek esnasında hareket eder; bazı memleketlerin ve bu arada İngiltere, Fransa, İtalya gibi Batı Avru pa memleketlerinin ceza sistemleri ise, «Anayasa düzeni» ne aykırı cereyanların yayılmasını ceza tehdidi altında tutmaz lar; parlamenterlerde belli çoğunluk şart larını yerine getirdikten sonra Anayasa düzenindeki temel ilkelerin de değiştiril ebileceği düşünüldüğünde, bu değiştir me teşebbüsünün başlangıç safhalarından olan yayma ve örgütlenme fiilleri suç sayılmaz.

Türk sistemi, Anayasasının temel ilke lerine aykırı cereyanların yayılmasını ce za müeyyideleriyle önleme yolunu tercih ettiğine göre, konacak olan hükümlerin bu önleme amacına uygun olması ve başka şeyleri önlememesi gerekir. Sim di, 141. ve 142. maddelerle suç sayılan fiillerin hedeflerine bakalım. Maddelere göre, örgütlenme ve propagandanın «1) Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üze rinde tahakkümünü tesis etmek; veya 2) Sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak; veya 3) Memleket içinde müesses iktisadi ve sosyal temel nizamlardan herhangi biri ni devirmek» amacını gütmesi suç sayılan fiilin meydana çıkmasına yetmektedir. Burada önemli olan «veya» kelimeleridir. Böylece, fiilin içindeki her unsur tek ba şına ayrı bir hedef sayılmaktadır. Fiilin hedef unsurlarını aynen muhafaza ede rek de olsa, gerçekten sadece komüniz mi önlemek amacını güden bir madde nin, «sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıfl ar üzerinde tahakkümünü tesis etmek ve bu yolla sosyal bir sınıfı ortadan kal dırmak ve memleket içinde müesses iktis adi ve sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek» şeklinde başlaması ge rekirdi. Kaldı ki, bu takdirde de birinci unsurdan sonrasını saymaya lüzum olma yacaktır; çünkü «sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek», yani sınıf diktatörlüğü kur mak, başlıbaşına, Anayasasının temel ilke lerini ihlal suçunun ortaya çıkmasına ye tecektir. Sınıf diktatörlüğü kurduktan sonra ne yapılacağı hiç önemli değildir. Bu bakımdan, meselâ «burjuva sınıfının diktatörlüğünü kurmak, ondan sonra da hiçbir şeyi değiştirmemek» amacıyla ör gütlennmenin ve propaganda yapmanın da suç sayılması gerekir. Zaten, sınıf diktatörlüğüne gitmeden, yalnızca «dikta tirlilik» kurmak teşebbüsü veya bu yölda ki propaganda da 146. maddenin tehdidi altındadır.

Tehditler

141. ve 142. maddeler, hedefler arasın daki «veya» kelimelerinden dolayı yalnız komünizmi değil, her türlü sosyal reform culuğu da tehdit altında tutmaktadır. Me selâ, «toprak ağabığını kaldırmak» istiyor sunuz. Fazla insafsız olmayan bir yargı cm bile bunu, 141. ve 142.'nin kapsamına

sokması ve «bir sosyal sınıfı ortadan kal dırmak» şeklinde alması pekâlâ mümkün dür. Bu takdirde, böyle bir iş «sınıf ta hakkümü» yoluyla yapmak isteyip isteme yinizin fazla bir değeri olmayacaktır. Diyebilirsiniz ki «toprak ağabığını sınıf sa yırdı mı?» 141. ve 142. maddeleri bugünkü şekline getiren tâdil gerekçesi sosyal sa nıfi söyle tarif ediyor: «İktisadi menfaat leri geniş hatlarıyla müşterek olan nüfus kütleleri bir içtimaî kategori teşkil eder ler. Bu kategoriyle diğerlerinden teftik

eden müşterek hatlar ve hususiyetler mevcut bulunur. İşte, burada içtimaî sı nıf tâbirini, içtimaî kategori tâbirıyla mü teradif olarak istimal edilmektedir. İç timal sınıflar sosyolojik bir hâdisedir ve bu insan topluluklarında, tabii olarak, kendiliğinden, sosyolojik kanunlar icabı teşekkül eder» (Tutanak Dergisi, Sayı 264). Demek ki, bütün mesele, ağaların bir kütle teşkil edecek kadar kalabalık olup olmadıklarının takdire bağlı kalmak tadır!

Fiilin hedefleri arasında, üçüncüsünü alalım: «Memleket içinde müesses iktisa di ve sosyal temel nizamlardan herhangi birini devirmek» amacını gütmek. «Temel nizamlar» ne demektir? Meselâ, karma ekonomi ilkesi temel bir iktisadi nizam mıdır? Anayasada sayılan «birer hakkın kendî anlayışınıza göre düzenlemek ister seniz temel bir sosyal nizamı mı dokun mus olursunuz? Yine Anayasadaki «Top rak mülkiyeti» maddesinin şu veya bu şekilde değiştirilmesi gerektiğini söyleyse niz, bir temel nizamı devirmek amacını mı güttüğünüz anlaşılır? Yine 1 Aralık 1950 tarihli gerekçeye bakarsanız, bun ların çok daha ötesinde emellerle kapıl manız ve hiç ağzınızı açmamanız gere kir. Gerekçede, kanun koyucu, «genişletil e yorum» a imkân vermek için böyle bir tâbir kullandığını lâzım atmaktadır: «İktis adi ve siyasi nizam tâbirleri çok geniş bir mânayı ihtiva eylemeleri dolayısıyla

her türlü bozucu ve bozguncu faaliyetle ri ihata eyleme maksadıyla istimal edil mişlerdir. Bu itibarla, meselâ iktisadi ni zam, ferdi mülkiyete müteacar nizam ol duğu gibi, muhtevası iktisadi olan bütün hukukî müessesetler nizamını da ihata eder. Kanunlarca tanzim edilmiş bulu nan sanayi, ziraat ve ticaret nizamları da keza iktisadi nizam çerçevesine dahildir». (Tutanak Dergisi, Sayı 264) Demek ki, sanayi, ziraat ve ticaret alanlarındaki her türlü reformcu düşünceler ve bu yöldaki örgütlenmeler veya yayınlar 141. ve 142. maddelerin korkunç tehdidi altındadır.

Bütün bunlardan sonra, 141. ve 142. maddelerin kaldırılmasını istemenin «ko münizmi serbest bırakılma kampanyası» olmadığı açıkça anlaşılmaktadır. 141. ve 142. maddeleri «komünizmi önleyen mad deler» şeklinde gösterenler mevcut sana yi, ziraat ve ticaret nizamlarını, ceza teh ditleri altında, olduğu gibi muhafaza et mek isteyenlerdir. Maddeleri fikir hürri yetini değil, ancak komünizmi önleyecek hâle getirmek pekâlâ mümkündür. Toplu mu değiştirmek isteyen her fikri komü nizmle aynı sepete koymak statükocular bakımdan da pek akilce bir iş olma sa gerek. Böyle bir tutum olsa olsa, ken dilerini yalnız komünizme değil, fikir hürriyetine düşman durumuna düşürür. Komünizme karşı olduklarını söyleyen ler, 141. ve 142. maddelerin değiştirilmesi ni berkesten çok istemesi gündadır.

Sosyal dâvâların savaşçıları-
nı mahkeme kapılarında bey-
hude süründürmeğe yarayan
ve tezcirilerin ekmeğine yağ
süren 141. ve mabadi mad-
deler yürürlükteyken sosyal
adalet tahakkuk edemez.

Püf Noktası 141'ler...

Vâlâ Nureddin Vâ-nû

Büyük bankalarımızdan birinin u mum müdürlüğünü yapmış, halen de iktisat ve maliye alanında yük sek vazife ve rolleri olan bir eski arka daşım, YÖN dergisinin red'k okuyucusu olduğunu söyledi. İlericilerin ortaya at tığı pek çok fikirlere taraftarımış. Lâkin içine girdiğimiz şu «sermaye biriktirimi» devrinde «sosyal adalet» in hangi mihani kiyet ve imkânlarla sağlanabileceğinin izah edemediği dikkatine çarpıyormuş. Kendince düşünüyor ki:

«Belki de devletçilik müesseseleri nin başına, çok geniş görüşlü ve iki tara fı koruyucu idareciler yerleştirmek şâye sinde bu tezat bağdaştırılır»
Hakkâten de, kebâbın pişip şişin yan maması için ne yapmalı? Sosyal reform ların ileri memlekelerde bile maliyetleri, flatları, kâr ve zararları iyice etkilediği bilinirken bizde nasıl hem büyük yatırımlar, hem sosyal adalet sağlanacak?

Bunun için insan sahibî müdürler ve idare heyetlerine tek ümid! bağlamak, «südüne havale» bir teslimiyet olur. Bu «tevkil», emekçilerin bir nevi vesayet al tına girmesi mânasına gelir. Bir hakka bel bağlamayacak, lütf ve mürrüvet bek leyip duracaklardır. Revâ değil.

Esasen, devlet planlaması izah ve propagandalarında boyuna öne sürülen, bilhassa yatırımlardır ve yatırımların ne malanmasıdır. Sosyal adaletin müll öl çüde hakikî doğması, her iki sektördeki yatırımların kökleşip neyva vermelerine bağlı sayılıyor. Çoklarına sosyal adalet simdiçlik tecrübe gereken kısırlar nevinden dir. Hatır almaca kabildinden nutuklarda ara sıra lâf geçiyor, kâfi açık tarifli ya pılmıyor.

Özel sektörde de kasalar dolup taş a cak, acaba ondan sonra mı, arkadan ge len istim kabildinden, sosyal adalet gün deme alınacaktır?

Banka umum müdürü arkadaşımızın devletçi müesseseler için sağlık verdiği «geniş görüşlü ve iki taraf koruyucu» idare heyetleri, doymuş ve bazım safhas ına girmiş kapitalist müesseselerde gerç e kurulabilir. Batıda örnekleri var. Fakat ilk biriktirimini delikanlı hirs ve iştihas ı le, katmerli kâr ve ihtikâlarla tahakkuk ka çabasan az gelişmiş bir memlekette —genel kural halinde— işveren sosyal adalet mürrüveti usamak yerinde midir?

Değildir.

Öyleyse aynı soruya tekrar dönüyo ruz:

Azımızın zarurî kıldığı, toplumumu zun ihtiyaç duyduğumuz, rejimimizin yasala dığı, hâkim sınıflarımızın bile —velev yarım ağzıyla — nazariyesini onayladığı sosyal adalet hangi mihanikeye ne öl çüde tatbik zemini bulacaktır?

Son söylenecek lîfi en başta söyleyip izahını arkaya bırakalım:

Ceza Kanunundaki 141. ve mabadi maddeleri kaldırmak suretiyle bu sosyal adaletin mihanikeyini kurmak mümkün olacaktır. Zaten 141'ler kalksın mı, kalk masını mı tartışması günün konuları ara sındadır. Rejimi her türlü tehlikelere kar şı koruyacak maddeler Türk Ceza Kanu nunda bol bol mevcutken bu faşist ruh lu 141'giller güya komünizme karşı ikinci bir subap diye vaz'edildi. Ancak içinde komünizm tâbirini geçemediğinden tatb i katia bu maddeler Yasada soruşturma larının ilk safhalarında UP'ileri bile he def tutmuştur. Fakat uygulamak müm kün olmamıştır. Son derece elastik olan 141'giller halen sosyal adaleti de tehdit edip durmaktadır. Şöyle ki:

Türkiyenin kalkınma hamlesi devre sinde sosyal adaletin tenasüple gelişme si, emekçilerin meslekî, siyasi cihazlar kurmasına bağlıdır. Bu cihazlar memle ketin her yerinde günü gününe bir kont rol vazifesi göreceklerdir. Emekçilerin karşı laştıkları zorlukları yansıyacaklardır. U mum müdür arkadaşımızın bahsettiği «ge niş görüşlü ve iki tarafı koruyucu idare ciler» in faaliyet göstermeleri için bile emekçilerin tam hürriyetle söyledikleri ci hazları kurabilmeleri şarttır. Halbuki 141'giller, emekçilerin «hak isteyen taraf» olarak teşekkülüne engeldir.

Örnekler verelim

★ Falanca özel sektör kollarının şu bu müesseselerinde mütemediyen bedava çırak kullanıyor. Aileler evlatlarını mes lek öğrenir ümidiyle yerleştirmişken ço cuklara süpürge süpürtilmiş ibrik taşı tırıyor. Ancak birkaç ay sonra aile me seleyi anlayıp oğlunu geri alıyor. Yeni kapıanan çıraklar da aynı akıbetle karşı laştığından bahis konusu müesseseler yıllar boyu bedava adam çalıştırmas ı oluyor.

Bu işi kurcalayanlara, çırak istismar

cıları basarlar komünist damgasını! 141' gillere girebilir dâzeğiniziz, partiniz, der giniz.

★ Bazı devletçi müesseselere sırf komisyon almak maksadıyla pahalı ve lüzumsuz âletler satın aldırılmıştır. Bu arada güya işçi çocuklarına istifade ede cekleri ultraviyole âletleri vardır. Hiçbi ri bir gün dahi fayda sağlayamamıştır. İşleticileri bile yoktur. Esasen bu gibi âletler güneşsiz kuzey iklimlerine göredir. Bizim güney iklimimizde rengin çocukla rı için bile bu âletler âzım değildir. Ona karşılık şu şu şu en basit ve bedava ihtiy açları sağlanmıyor.

Bu işi kurcalayanlara da komisyon cular komünist damgasını basar! 141.

Bunlar sırf önem gazetçilik mesleği ni yaparken dikkatini tesadüfen çekmiş aksaklıklardır. Sosyal adaletin fire veriş leridir. Emekçi sınıftan teşkilâtı uğraşsa her bölgede ve her iş kounda binlercesi ni keşfedip tashihî yoluna gider, sosyal adaletin ölümlük engelleri temizler.

Son olarak bir sahsi müşahedemi da ha işçi teşekküllerinin ağızdan yazıyo rum:

★ Filanca ve falanca devletçilik mües seselerinin işçi çocuklarına mahsus kreş leri kurulmuştur. Fakat buralarda müdü rün iltiması yüksek memur ve kafa darların evlatları borundırılmaktadır.

—Bu gibi mücadeleleri açmak için e mekçi gruplarını harekete getirenler, men faatleri baltalanıncara hep komünistlik le damgalanabilirler. Gürültü, patırtı, demagoji... 141'e doğru sevk... Karakol da, adliyyede, belki de tevkifhanede aylar ca müddet ayıkla p'rinçin taşıım. Bir da ha mı? Tövbeler olsun böyle işlerle uğ raşmak...

Sosyal adaletin doğup ilerlemesine en gel 141'gilleri kanunlarımızdan temizle mek, Türk toplumunun ilerlemesi için başlıca şarttır.

Püf noktası budur.

141'gillerin yaşadığı yerde sosyal ada let gelişmez. Doğmaz bile...

141'ler kalkarsa, sosyal adaletten fire eksilir: Umum müdür arkadaşımızın usull kışmen cevaplanır. İlk devre istihbarî için fon kendiliğinden düşer.

141'giller Damokles'in kılıcı gibi teppe de asılı dururken kalkınma ve sosyal adalet el ele yürüyemez.

Gericiiler azınlıktadırlar. Toplumun saygı gösterdiği din ve ulusçuluk (milliyetçilik) kavramlarını hep kendi çıkarlarına uygun yorumlayan bu bir avuç yaygaracılar grubu, ülkemizde toplumsal dayanışma bilincinin henüz gelişmemiş olmasından yararlanarak çoğunluğu kendi saflarında göstermeye çalışmaktadırlar. Eğer bu çıkarıcı kişiler yoksul bedenler üstünde rahatça at oynatabiliyorlarsa, bunun nedenini gericilerin çoğunlukta olduğunda değil, toplum gerçeklerini kavramış aydınlarımızın suskunluğunda aramamız gerekir.

Gericiiler Azınlıktadır

Erdoğan Alkan

Bir aydınla tanışır, konuşursunuz; toplum sorunlarından söz edersiniz. O'nda sizde gibi sosyal ilkelere yanadır, geri kalmış ülkelerin ancak sosyalizmle kalkınabileceği gerçeğine varmışır. Yazın, duyurun bu düşüncelerinizi dediğiniz zaman "gericiler çoğunlukta" diye yakıtır. Oysa bu düşünce yanlış bir yorumun ürünüdür. Çoğunluk gerici değil, yoksul bir mutlu azınlık tarafından sömürüldüğü için geri kalmış, kılsaden kalmamıştır; çoğunluk devrimlere karşı değil, geçim kaygısından, emek kavgasından öze bir şey düşünemediğinden ekonomik yanı tamamlanamamış olan devrimlerin dışında kalmıştır. Buğdayı toz yedireceğiz kireçleri çöktürüyoruz emeğinizi ve ürünlerinizi değerlendireceğiz, işsizlere iş vereceğiz parolalarıyla ayutulan iyi niyetli yurttaşlarımızı gericilikle suçlamaya hakkımız yoktur. Gericiler onları aldatan bir avuç çıkarıcılar se otlasız serüvenlerdir. Ancak iki önemli neden yüzünden bu kişiler düssel (zahiri) olarak çoğunluğu kendi saflarında gösterebilmektedirler:

A - Toplumun duyuru olduğu din ve ulusçuluk kavramlarını kendi çıkarlarına uygun kullanıp, kaddilerine (gericiliğe) karşı durmaları dinini, ulussuz tanınmalarıdır.

B - Gericilikle toptan savaş için gerekli olan toplumsal dayanışma bilincinin ülkemizde henüz gelişmemiş olması.

GERİCİLER - DİN VE ULUSÇULUK: Din ve ulusçuluk gericilerin dilinden dışı olmadığı bir kavramdır. Çoğunluğun saygı gösterdiği bu kavramlar gericiler için amaç değil araçtır. Bu bir avuç yaygaracılar grubuna sözlerine değil de tutumlarına baktığımız zaman ne dine ne de ulusçulukla ilgileri olmadığını, bu iki kavramı karşı durduklarını rahatça görürüz. *Drneğin karışıklıkları alalım ele:* Tanrıya adını şerhine verdiği zaman kul lanır barların, "buş batakığı otellerin adını dinsel kuralardan iyi tanır. Onlar için zekât dilenciyeye verilen beş-on kurustur.

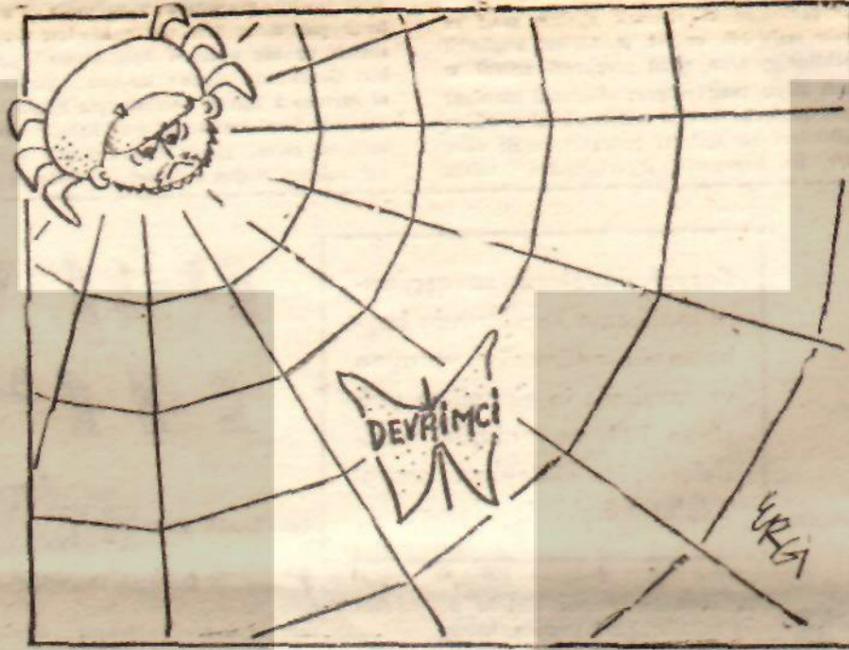
Dini her dakika pazara çıkaran soyucu-turanlar se sürekli bir gelişme için de bocalar dururlar. Bir yandan din el den gidiyor diye başırsırken diğer yandan kurdukları "cerneği ereğini-dü şünceini güllünlüğünü geçelim--dine aykırı olduğu hâlde kımız üretimi olarak gösterirler.

Dinsel inançları savunurken kendile riyle aynı dini tasarıları soy--sop savla rıyla Türkiyeden dışarıya atmaya çalışırlar.

Faşistlere gellence: Dini toplumları uyutmaya yarayan bir alyon gibi kullanırlar. Örneğin İtalyada faşistler "kılıseyi" çı karlarına uygun olarak çabırsunlardır. Faşistler gerçek anlamda dindar olsalar hümanizmaya karşı çıkmazlar, çünkü din lerin amacı insanlar arasında kardeşliği, sevgiyi yaymaktır.

Bir de ünmetçiler dediğimiz örümcek kafalı yobazlar vardır. Dini Rabbenia hep bana sanır. Dini çok evlilik için ister. Bf listiz usları uygarlıkta bağdaşamadığından amaçları Tanrı değil, çöl yasalarıyla yö nefilmektir. Dini biçimler arasında boğan bu kişiler dine en büyük kötülüğü yapar lardır.

Gericilerin sık sık göğsüne sığındığı ikinci kurum da ulusçuluktur (milliyet çilik) Amacı ülkenizin kalkınmasını sağ

SOSYAL DOKU

İlmak olan bu kutsal kurum gericilerin dilinde bambaşka bir biçim almış, toplum gerçeklerine sırtını dönüp düssel ülkeler avuntusu şekline girmiştir. Oysa:

Ulusçuluk kapitalizme karşıdır. Mutlu azınlığın değil çoğunluğun yararını düzenler.

Ulusçuluk emperyalizme karşıdır. Ata türk bu gerçeği şöyle anlatmıştır: «Bütün lüğümüzü mahvetmek isyen emperyaliz

me karşı ve bizl yatmak isteyen kapitaliz me karşı ulusal topluluğumuzca savaşma yı caiz gören bir mesleği takip eden in sanlarımız.»

Ulusçuluk sosyalizme karşıdır. Soy cular soy--sop ayrılığı güterek ulusal birliğin bozulmasına sebep olurlar. Ulus çuluk ulusal birliktir. Türk uyruğu alim daki her kişiye ulusçuluğun kapıları açık tir.

Kimler gerici?...

Yüzyıllardan beri hükümetler hal kımızın gereksinimlerine önem vermemişler. Okumışlar halk lan uzaklaşmış, kendi dünyalarında gü nünü gün etmeye çalışmışlar. Vergi halk tan alınmış, fakat hükümetler bu parayı belirli bir azınlığın rahatını gözönüne alarak harcamışlar. Halkımız böylece geri kalmıştır. Halkımızın geri kalmıştı ğından utanmamız gerekirken, bir mutlu azınlık halka sürekli gericiliği öğüt lemektedir. Bunlar, halkın bilgisizliğinden, uyanmamışlığından çıkarılan sömürü cülerdir. Yani gerçek gericilerdir!

Bu gericiler, sömürücüler halkın emeğinin ürünü olan ulusal ekonomiden alabildiğine yararlanan ağalar, beyler, yalancı din adamları ve makamlarının rahatlığına alışanlardır. Değişen dünya nın güzlerini halktan gizlemeye çalışan lardır. Bunun için halkı uyutma, oyala ma yollarına başvurmuşlardır. Kimi kutsal kavramlara bürünüp yalandan söylev çekmektedirler. Halkımız yalnız kalıp, bu sömürücülere sömürülmekte dirler. Gerçek aydınlarımız diyenler halka sa hip çıkarmalıdır. Halkın arasına karışmalıdırlar. Sömürücüler, gericiler,

faşistler il il dolayış aşırı sağcılığın pro pagandasını yaparken aydınlığı gören Kemalistlere de görev düşmektedir. Bu görev, halkın içine karışıp, en aşağı aşırı sağcılar kadar çalışmak... O zaman göreceklerdir ki, aşırı sağcılara halk sömürülmeyecek... Çünkü bizim hal kımız gerici değildir. Geri kalmıştır, aydınlık bekliyor!

Mutlu azınlık ve onların çanak ya layıcıları, Atatürk'ün açtığı yenilik vâdi sine barajlar kurmaktadır. Biz Ata türk'ün ilkelerini geliştirmek, ilerletmek şöyle dursun, O'nun devrimlerine bile sahip çıkamıyoruz. O'nun devrimlerin den gerilere döndürüldük. Devrimlerine bağlı olanlara kem gözle bakılmaya baş landı.

İnsana eşit olanakların verilmesine, eşit eğitimin uygulanmasına, sömürme ye ve sömürülmeye engel olacak düze min kurulmasına karşı olanlar gericidir ler! Biz gerici diye, yalnız din kisvesi altında çıkarlar sağlıyan din sömürücü leri, yobazları kastetmiyoruz!

Bizl geri koyan toplumsal ve ekono

Ulusçuluk faşizme karşıdır. İnsanları sevmeyen, emekçiyi baskıyla susturmaya çalışan kimse ulusun değil kendi çıkar larının peşindedir.

Ulusçuluk boğnazlığa ünmetçiliğe karşıdır.

TOPLUM VE TOPLUMSAL DAYA NISMA BİLİNCİ: Bir avuç gericinin kar şısında gerici olmayan fakat geri kalmış koca bir toplum vardır. Bu toplum geri ci akılları ne tantır ne de kılınır. Nüfu sumuzun 3/4 ünün oturduğu yoksul ba rınaklarında yaşamı kavgalarıyla uğraşan köylerimizde, fabrika dönüğü, evde bek leyen çocuklarına emek göstermekten öze amacı olmayan işçilerimizde, alacaklı lar çevirmesini diye akşam evine hangi yoldan döneceğini düşünen memurları mızın boş sözlerle, düğlerle avunacak za manı yoktur. Onlar kendilerini yoksulluk tan kurtaracak düşüncelerden yanadırlar. Ancak toplumun çoğunluğu gerici olma dığı halde gericilikle savaşmamaktadır lar.

Gericiliği bilmez, tanımaz tehlikelerini sa layamaz.

Gericiliği tanıyanlar ise topluca bir sava şın gereğini duyamamaktadırlar. Ulusal gelirin adil bir biçimde dağılımaması, yıllar dir az bir gelire geçinebilme endişesi top lumumuzu bencilliğe kayıtsızlığa sürük lemiş, toplumsal dayanışma bilinci henüz gelişmemiştir. O halde bu konuda savaş toplum gerçeklerini kavramış aydınlarımıza düşmektedir. Mücadeleyi hep başkalarından bekleme düşüncesini silip atmamız artık. Yoksa çoğunlukta saadın gericiler çoğun luğu olurlarsa elbette şimdiki gibi yaygara cılıkla kalmıyacaklar.

mik düzenin savunucuları da gericidir! Karaborsacı da gericidir...

Egemen sınıfın kazançlarını savu nanlar gericidir...

Ekonomik tezafları belirtep, bu ta zatların ortadan kaldırılması isteyenlere çıkışınlar gericidir...

Şu çağda, Turancılık, ünmetçilik peşinde koşanlar da gericidir...

Kısacası yaşamını tamamlamış her türlü kavramdan, düzenden yana olan lar gericidirler.

Biz bu gericiliğin karşısındayız. Dev rimlerin bitiniyeceğini biliyoruz. Dolay ısıyla her yeni ve yararlı olan ilkelere yüzümüzü dönmüşüzdür.

Bir takım kimseler, bizim yenilik vâdisinde yol alışımıza karşı çıkıyor, bi ze çamur sıratıyorlarsa mullaka gerici dirler.

Atatürk'ün bir sözünü yazımı bitiri yorum:

«Her faydalı ve yeni şeye karşı mut laka bir kuvvet çıkar. Buna gericilik derler ...İşte bu gericiliğin imhası için gerekli tedbirleri almış olmak gerekir.»

Behzat Ay

YEMEN

Demokrat Amerika, Ortaçağ Sultanı Petrol kralı, Suudun sa-
fında yer aldı. Ame-
rikan tepkili uçak-
ları Cidede...

Kaynayan
Ortadoğu

M emleketlerini ortaçağ rejiminden kurtarmak için Yemen'i genç subayların giriştiği ihtilâl hareketinin Ortadoğunun gerici rejimleri ve bu rejimleri el altından destekleyen büyük menfaat grupları tarafından rahat bırakılmaması, tehlikeli gelişmelere yol açacak gibi görünmektedir. Yemen İmamı El-Bedr'in saray muhafızı General Es-Saala'nın yaptığı ihtilâl ile ilgili ilk haberler alındığı vakit, Ortadoğunun gerici rejimleri, bunun da daha önceki ihtilâller gibi bastırılacağı umarak bir süre beklemişler, fakat genç subayların işi sıkı tuttuğunu görünce, meşru İmamı desteklemek bahanesiyle yeni kurulan Yemen Arap Cumhuriyetine kuzeyden, güneyden ve doğudan müdahaleye başlamışlardı. Bu işte en ileri gidenler, Yemen'deki ihtilâl rüzgârının kendi tahtlarını da yıka bileceğini anlayan Suudi Arabistan Kralı Suut ile Ürdün Kralı Hüseyin'di. Bunların yanı sıra da, Arabistan Yarımadasının güneyini elinde tutan İngiltere geliyordu. Bu müdahaleler, ihtilâl sırasında ilk anda öldüğü bilinen, fakat sonradan yaralanıp ortadan kaybolduğu anlaşılan İmam El-Bedr'in geçenlerde ortaya çıkmasıyla açıklık kazandı. Ürdün ve Suudi Arabistanlı pilotların, İmamlık rejimini yeniden kurmak için cumhuriyet rejimine karşı harekete geçene yardım etmek görevini kabul etmeyerek birbirini ardından Kahireye sığınmaları, Kral Suut ile Kral Hüseyin'in ihtilâli daha doğum halindeyken boğmak istediklerini inkâr edilmez şekilde ortaya çıkardı. Bunun üzerinedir ki ihtilâli tehlikede gören genç subaylar, Mısırdan yardım istediler.

Aradan geçen iki aylık zaman, ihtilâl rejiminin, gizli açık çeşitli müdahalelere rağmen

Yemen ihtilâlinin liderleri El-Saala ve Beydan halk arasında

Yemende sağlamlaştığını ortaya koydu. Fakat bu gerçeği bir türlü kabul etmek istemeyen Kral Suut ile Kral Hüseyin'in Yemen'in içişlerine karışmakta ayak dirmeleri, şimdi Arabistan yarımadasını, hattâ bütün Ortadoğuyu tehlikeli bir buhrana atacak niteliktedir.

Amerikanın müdahalesi

Tehlike, Ürdün ve Suudi Arabistan'ın Yemen'in içişlerine müdahaleden vazgeçmeyişleri karşısında Mısır ve Yemen'in sert bir tutum takınmalarından doğmaktadır. Ürdün ve Suudi Arabistan, Yemen'deki ihtilâl rejimini ezemedikleri için gittikçe hırçınlaşmakta, Başkan Nasır ise, Arap halkının düşmanı olarak görüldüğü bu gerici rejimlerin yıkılmasını sağlamak için Yemen ihtilâlini iyi bir fırsat saymaktadır. Suudi Arabistan ile Ürdün uçaklarının Yemen toprakları üzerindeki faaliyetleri, geçen hafta aralarında bir askerî anlaşma imzalayan Mısır ile Yemene bir misilleme hareketine geçmek fırsatını sağlamıştır. Nitekim, Ürdün Hava Kuvvetleri Komutanı General Muhammet Hamza'nın arkasından iki Ürdün'lü pilotun Kahireye sığınmaları, bunların Yemene karşı

müşterek bir Suudi Arabistan-Ürdün hava harekâtıyla ilgili ta sarayı açıklamaları, San'a radyo sunun açık ihtarına yol açmıştır. San'a radyosu, Suudi Arabistan uçakları Yemen topraklarını bombaladıkları takdirde buna mukabele edileceğini söylemiş, hattâ Suudi Arabistan ve Ürdün halkından askeri tesislerin, hükümet dairelerinin ve krallık saraylarının yakınlarında bulunmalarını istemiştir.

Bunun üzerine, Mısır-Yemen ile Suudi Arabistan-Ürdün arasındaki çatışmaya, Suudi Arabistan'da büyük menfaatleri bulunan Birleşik Amerika müdahale etmek ihtiyacını duy muştur. Gerçi bu müdahale açıkça olmamıştır, fakat Batı Almanya'daki üslerinden kalkın seksten hızla F-100 tepkili uçakların, San'a radyosunun ihtarından hemen sonra Cidede bir «nezaket» ziyaretinde bulunması ve krallık sarayının üzerinde gösteriler yapmasının anlamı da açıktır. Yemen ihtilâline karşı el altından Aden limanı bölgesindeki Beyhan emiriğini harekete geçiren İngiltere'den sonra Suudi Arabistan'daki petrol menfaatlerini korumak için Birleşik Amerika'nın da teşebbüse geçmesi, kendi haline bırakılmayan Yemen ihtilâlinin mültekerarası bir çatışmalar serisine yol açacağı benzetilmektedir.

İRAN

Toprak ağaları, toprak reformunun yürütücüsü genç mühendis Malik Abdî'yi öldürdüler...

Ağaların cinaveti

Iran hükümdarı Muhammet Reza Şah Pehlevî'nin Türkiye'deki ziyaretini kırsal keserek memleketine dönüşüne yol açan olayları YÖN'ün geçen sayısında anlatmış, bu

Başbakan E. Alam
Cinayeti takbih etti

arada İran'daki toprak reformundan hoşlanmayan büyük toprak ağalarının, tabii müttefikleri olan dinelleri, gericiileri nazır hareket geçirdiğini, bunların görünüşte kadınlara oy hakları verilmesinin islâmîliğe aykırı olduğu iddiasıyla ortaya çıktıkları halde, asıl niyetlerinin toprak reformunu önlemek olduğu nu belirtmiştik. Nitekim derginin geçen sayısı piyasaya çıktığı gün ajanslar, toprak ağalarının hizmetinde çalışan gericilerin işi büsbütün azıttıklarını açıkça gösteren bir haber veriyordu: İran'ın güneybatısındaki Fars eyaletinde toprak reformunu hazırlayan genç mühendis Malik

Abdi, toprak ağaları tarafından kurşunla delik deşik edilerek öldürülmüştü.

Haber, Fahranda bir bombanın etkisi yarattı. Başbakan Esadullah Alam, bu cinayeti şiddetle takbih etti, suçluların derhal yakalanıp ibret olacak şekilde cezalandırılmaları için her çeşit gayretin sarfedileceğini bildirdi. Toprak reformunu uygulamakla görevli Tarım Bakanı Arsanca ni ise, daha haberi alırken almaz gazetecilere verdiği demeçte, bu cinayetin büyük toprak ağalarının işi olduğunu resmen açıklamaktan çekinmedi.

Şahın ve hükümetin, bu olay karşısındaki tutumları, işi sıkı tutmak niyetinde olduklarını ortaya koymaktadır. Nitekim olaydan az sonra, Fars eyaletinde ve eyaletin merkezi olan Şiraz şehrinde sıkıyönetim ilân edilmiş, Fars eyaleti valisine işten azledilmiş ve yerine bir komutanı tayin edilmiştir.

Ayrıca geçen Şahın emriyle, Mühendis Malik Abdî'nin ölümünden dolayı ulusal yas günü ilân edilmiştir. Şah Batı İran'daki toprak ağaları sırasında yaptığı bir konuşmada Mühendis Malik Abdî'nin öldürülmesinden dolayı İran ulusuna başsağlığı dilemiş, daha sonra İran halkının % 75 nin köylü olduğunu belirterek «bırıvitten de gelişmeden de yoksun bir halkın hükümdarı olmak benim nazarımda hiç bir değer taşımaz» demiştir.

Bütün bunlar toprak ağalarının hizmetinde çalışan ve ücretlerini gittikçe arttıran, hattâ Irak'taki Şii İmamlarından kadınlara oy hakları verilmesinin geriate aykırı olduğu yolunda fetvalar alan, «bir müslümanın zorla ele geçirdiği toprakta edeceği duanın makbul olmadığı» yolunda fetvalar veren gericiler karşısında, Şahın kesin bir tavır takınmak zorunda olduğunu ortaya koymaktadır. Geçen sayı da da söylediğimiz gibi Şah hem gericiilere nem de İlerici lere aynı zamanda karşı koya maz. Bundan dolayıdır ki Mühendis Malik Abdî'nin öldürülmesi olayı karşısında şiddetli bir tepki gösteren Şahın, öte yandan ilericilerin istekleri olan serbest seçimleri yapmaya karar verdiğini de bildirmesi bir sağduyu eseri sayılabilir.

SOSYAL YAYINLAR

Jonh Strachey
SOSYALİZM NEDİR

Engels
L. FEUERBACH ve KLASİK
ALMAN FELSEFESİ

CACHİN
SOSYALİZMİN İŞİĞİNDE
BİLİM VE DİN

R. Garaudy
JEAN - PAUL SARTRE
ve MARKSİZM

Plehanov
SANAT VE SOSYALİZM

SOSYAL YAYINLAR-P. K -
716 - İSTANBUL

YÖN - 13

VATAN TOPLUMCU AYDINLARIN VE EMEKÇİLERİN GAZETESİDİR

BATI ALMANYA

«Spiegel» olayının perde arkası bir çok gerçeği açığa vurdu. Siyasal iktidarın kimlerin tasarrufunda olduğu sorusu ve savunma politikası konusundaki görüş ayrılıkları meselesine ışık tutacak veriler ortaya çıktı.

Liberallerin, 12 Kasım 1962 de sona eren ül timalarını Küba olay larından yararlanarak kolayca bertaraf etmesini bilen tecrübe li ve yaşlı Şansölye, Bundestag' da yaptığı konuşma ile devlet adamlığı ciddiyeti ile bağdaş mayan bir tutum ortaya koydu. İstifasını sunmuş olan liberal adalet bakanı Wolfgang Stamm berger'i kararından döndüren şansölye Adenauer kolisyonu iki kurban vererek ayakta tutmaya muvaffak oldu. Kurbanlar da adalet ve savunma bakanlıklarının müsteşarları.

«Spiegel» in bürolarının işgali ve polislin tevkifler sırasındaki zorba hareketleri ile Gestapo anılarının zihinlerde canlanması, daha sonra bizzat Adenauer'in de itiraf edeceği gibi, Federal Almanya'nın dış itibarını adamakıllı sarsmıştı. Yaşlı Şansölye bunun etkilerini hafifletmeye çalışacağına, būs bütün ters bir yol seçti ve der giye abone olanların mahkul in sanlar olmadıkları gibi bir gara bet savdu. Şansölye, Amerika Birleşik Devletlerine yapacağı yolculuğu da paravana gibi kul lanarak, Kennedy ile yapacağı görüşmeleri etkilemesi bakımın dan Spiegel etrafındaki tartış maların durdurulmasını istedi. Şantaj yoluna girildi mi, bunun arkası geliyordu: «koparılan fır tınalar soruşturmayı yürütmek le görevli memurları yıldırabilir, bunların ilerde görevlerini ye rine getirmekten kaçınmaları mümkündür.»

Adenauerin bu ciddiyetten uzak ve yer yer güllüne sözlere liberal parti başkan yardımcısı Doering tarafından aynı gün ve aynı yerde cevaplandırıldı: «bu meselede ilk kararı siz verdiniz. Vatandaşların yargılanmadan mahkûm edilmelerini bu mem lekete huzur getireceğini hiç sanmıyorum. Başbakanın bu söz leri Alman yargı organına doğ rudan doğruya müdahaleden başka bir şey değildir.»

Adenauer, Amerika yolculu ğu sona erene kadar bu konuda bir mütareke yapılmasını da sağ lıyarak meselemin alevlenmesini önlemeye çalıştı. Fakat «Spiegel» yazarlarından Conrad Ahlers'in İspanya'da Frankonun polisi ta rafından tevkifi, Herr Straussun bu işteki rolünü ister istemez gene birinci plâna geçirdi.

Spiegel olayı iki kurban ver nişti ama, beklenen büyük de şişlik meydana gelmemiştir. Herr Strauss savunma bakanlığı makamını işgale devam ediyor. İspanyol polisine tevkif em ninin Alman büyükelçiliğindeki askerî atış tarafından verildiği ve atışın de savunma bakan ığı yüksek kademelerinden tele fonla emir aldığı, artık kabul edilen bir gerçek. Hukukçular

SAVUNMA BAKANI STRAUSS

dan kurulu bir heyet, hazırladı ğı raporda Strauss'un bu tevkif olayında yetkilerini aşmadığı gibi mantıklı olmayan bir sonu ca varıyor ve bugün Batı Alman yada İçişleri ve Adalet bakan larının haberi olmadan, İspan yal polislinin harekete geçirile bileceği vakasının hukuki yönü üzerinde durmuyor. Bu olay gayet tabii olarak siyasal iktida rın kimler tarafından kullanıl dığı sorusunu ortaya atıyor. Dışişleri bakanı da, Madrid'teki Alman büyükelçisi de tevkif ka rarından ancak gazeteler saye sinde bilgi sahibi oluyorlar. Bonn'da bakanların yetkilerini kullanan bazı kuvvetli kişiler olduğu anlaşılıyor. Olaylar zinci ri iyi izlendiği takdirde, başba kanlık müsteşarı Hans Globke' nin liderliğinde bir müsteşarlar cephesinin mevcudiyeti açığa çıkıyor. Federal adalet bakanı nın ve eyalet içişleri bakanının haberi olmadan gece vakti gaze te bürolarının işgali, gazeteci lerin tevkif edilmesi ve yazıların basılmasından sansüre tâbi tu lması gibi anayasa dışı hare ketler, partilerine —Hristiyan-Demokrat— bakanlarından daha fazla sadık bir müsteşarlar ve yüksek memurlar cephesinin kuvvetini gösteriyor. Koalisyon daki liberal bakanlar, Hristiyan-Demokrat müsteşarlarının naza rında «güvenilir» kimseler de ğil. Koalisyon siyasal bir zorun luluk ama bazı «top secret» iş leri siyasal eğilimleri farklı olan bakanların öğrenmemesi lâzım. Bu eski, fakat yaşlı zihniyet Bonn'daki gerçek iktidarın yan kısıdır. Bu ikinci kademe de ka lan, fakat devletin polis, gizli istihbarat gibi kuvvetlerini hare ke te geçirebilen iktidarın başın da Hans Globke var.

Bonn hükümetinin kurulu şundan bu yana, bakanlıklarda ki müsteşar ve diğer yüksek memurları tayin eden, her ba kanlıktan devamlı faaliyet rapo ru alan, basın servislerini, baş bakanlık örtülü ödeneğini, general Gehlen başbakanlığın daki istihbarat servislerini kon trol eden hep bu kuvvetli müs teşar Globke.

Liberaller hücumda

Koalisyonun zayıf, fakat vazgeçilmez kanadını teşkil eden liberaler olup bitenlerden en az burada yazılanlar kadar ha berdar. Partilerini küçümseyen ve şahsiyetlerini hiçe sayan bu

tutum karşısında hareketsiz kal maları beklenmezdi. Meselenin Bonn'da bulunmadığı sırada alev lenmesini önlemek isteyen Ade nauer bile, gerek koalisyon or tağının, gerekse muhalefetteki Sosyal — Demokratların faali yetlerini sadık bakanı Krone'den telefonda aldığı bilgilerle günü gününe izliyordu. Sosyal — De mokratlar Bundestag (Alman temsilciler meclisi) başkanlık divanına sundukları önerge ile savunma bakanı Strauss'un isti fasını istemiş bulunuyorlar. Böy lece kendilerine yapılan haka rete rağmen, Adenauer'in deyi miyle «Tarihimizin bu en karan lık saatlerinde» hükümeti ve koltuklarını tehlikeye sokma mak için meclis soruşturması açılmasını istemeyen liberaler, sosyal — demokratların önerge sini desteklemek veya destekle memek durumu ile karşı karşı ya kaldılar. Bried Mendel'in li derliğindeki FDP içinde de St rauss'un istifası lehinde kuvvet li bir akım var. FDP, 19 Kasım pazartesi günü Nuremberg'de yapmış olacağı toplantıda bu ko nu da bir karar almış olack. Nuremberg'de FDP'nin merkez yönetim kuru lu ile parlamento grubu ortak toplantılarında, Strauss'un Bav yera eyalet seçimlerinden sonra kendi arzusu ile istifa etmesi yolunda bir karara varabilir. Hristiyan — Demokratlar mese lenin bu şekilde bir çözüm yo luna bağlanmasına dahi taraftar değil. Bunu boyun eğme sayıyor lar. Fakat FDP'nin de şeref ve haysiyetini koruması başlıca konu, Adenauer'in koalisyon hü kûmetinde görev alan 5 liberal bakanın istifa kararını almaları nın nedeni de bu.

Habsburg hanedanı temsilcileri

«Spiegel» olayının pek bilin meyen bir yönü de Habsburg devrinin özlemine duyan bir gru bun ortaya çıkması oldu. Bu grup modern devlet kavramına ve bunun gereklerine itifat gös termiyor ve dolayısıyla demok ratik hak ve hürriyetlere pek fazla sempati beslemiyor. Böyle bir geri grubun mevcudiyeti, «Spiegel» olaylar serisinin düğ mesine basan «bilinmeyen kişi» nin kimliğinin anlaşılması ile belirlendi.

Spiegel hakkında savcılığa «vatanı ihanet» ihbarını yapan ve Strauss'un tanımadığını söyle diği şahıs profesör Friedrich August von der Heydte. Halen

yedek general olarak orduda hiz met gören Von der Heydte vak tiyle Nazi'lerle birleşme taraf tarı imiş. Bu soyu yüce baron' un halk çocuğu Strauss ile ne ilgisi olduğu sorulabilir ama politik mülâhazalar bu iki kişi nin bir cepheye toplanmasına engel değil. Von Brentano, Von Merkatz gibi koalisyon öncesi bakanlar, Hans Globke gibi kuv vetli adamların da bulunduğu cephe Adenauer'in yerine kimin başbakan olacağı meselesini çözmek istiyor. Erhard — St rauss ikilisinin Bonn'un hâkimi olmak hususunda zımnî bir an laşmaya varmış olmaları, peşin hesapları bozabileceklerin ber taraf edilmesini gerektiriyor. Bunların başında hiç şüphesiz «Spiegel» var. «Spiegel» bütün reformcu ve ilerici fikirlerin Al manyada en önde gelen savunuc usü. Ayrıca dışişleri bakanı Schroeder'in liderliğinde Hristi yan — Demokrat parti içinde de bir modern akım var.

Prof. Von der Heydte'nin «Spiegel» meselesindeki rolü üze rinde durmak gerekli. Demokra siye pek inanmadığını belirtmeye çalıştığı soyu yüce baron ay nı zamanda Würzburg Üniversi tesinde anayasa hukuku kürsüsü nü işgal ediyor. Von der Heydte, örneklerini yakından bildiğimiz fetvacı profesörlerden. Nitekim, 6 Temmuz 1962 tarihli «Deut sche Tagespost» gazetesinde şö yle yazıyor:

«Devletin varlığının ve he pimizin hürriyetlerinin söz ko nusu olduğu bu devrede, Der Spiegel'in Alman ordusu hak kında yazdıkları vatana ihanet suçuna yaklaşmaktadır.»

Herr Strauss'un gönüllü müttetfiki «Spiegel» in askerî sırlarını açığa vurduğunu söy lerken, NATO başkomutanı ge neral Norstad'ın uyarıma yap mak zorunluluğunu duyduğu muhafazacı «Deutsche Zeitung» gazetesinin açıklamalarında suç unsuru bulmuyor.

Meselenin askerî yönü

«Spiegel» olayları bir yan dan Batı Almanya savunma po litikası konusunda çarpışan baş lıca iki görüşü ortaya koyarken, diğer yandan NATO savunma zincirinin etkinliği meselesine değinilmesine yol açtı.

Kimdi Augstein? Devletin askerî sırlarını açığa vuran bir vatan haini mi? Yoksa Batı Al manya'nın savunmasının daha etkili olmasını isteyen ve bu uğurda mücadele eden vatansız ver bir gazeteci mi? Yaşlı baş bakana göre, Augstein hayatını vatana ihanetle kazanan bir adam. Oysa, Augstein liberal fi kirlî, Amerikan sempatisini ol miyan, nükleer silâhlara aleyh tar bir taraftır. Mücadele bun dan iki yıl önce başlamış. Bav yera'daki Amerikan askerlerine lojman inşaatı işini bir yıl mü hendislik tahsili yapmış Schloss adında biri, Strauss'un yakın arkadaşlarından Kapfinger'in ara cılığı ile üzerine alıyor. 50 mil yon net kâr bırakan bu ihale den, Strauss'un arkadaşı % 25 pay alıyor. Bu «küçük» vurgunu diline dolayan basın, özellikle «Spiegel», her fırsatta Strauss'u yıkmak için çalışıyor. Bu gayret lerin sonuncusu Augstein'in hapse girmesi ile sonuçlanıyor, fakat Spiegel'in ele aldığı savun ma tezi, Amerikan görüşüne

yakın oluşu bakımından ilginç:

«Klasik kuvvetlerin yeter sizliği sebebiyle, NATO klasik bir tecavüz halinde dahi nükleer silâhlara başvurmak zorunda kalacak. Fakat bunun da durumu kurtarmıyacağı; Fallex — 62 ma nevaları sonucunda ortaya çık tı. Dolayısıyla NATO'nun klasik kuvvetleri takviye edilmeli. NA TO klasik askerî imkân ve kabiliyetleri ile büyük çapta da ol sa, klasik bir tecavüze karşı ko yabilmeli. Bu maksatla Federal Almanya MC 96 talimatı gereğün ce 1970'e kadar dört yeni tümen kurmalı.»

MC 96 talimatı, NATO'nun belirli süreler için tesbit ettiği kuvvet hedefleri programında Batı Almanya'nın ulaşması ge reken kuvvet seviyesini gösteri yor. Amerika ile Batı Almanya arasındaki başlıca askerî ihtilâf lardan biri bu. Savunma bakanı Strauss bu nazariyeyi şiddetle reddediyor. Herr Franz — Josef Strauss'a NATO Klâsik çalışma lara hazırlanmış, yıldırım nükleer kuvvet etkisini kaybeder. Sovyet Rusya giriseceği en kü çük hareketin bütün cehennem ateşlerini üzerine boşaltacağını bilmelidir. Nitekim, Strauss'un «bir atom bombası bir tugaya bedeldir, anlayışı etkisini Al man ordusunun savunma strate jisinde açıkça belli ediyor. Ger çekten bin adet avcı bombardı man uçacağına, Strauss'un istediği atom başlıklı füzeler eklenirse darbeyi ilk vuracak şekilde teş kilâlanan bir ordu modelini çiki yor ortaya. New - York Herald Tribune'de çıkan bir yazıda Al man savunma bakanının füze elde etme ve Amerikan savunma st rategisinin yeniden gözden geçi rilmesi yolunda Washington nez dindeki teşebbüslerine değinile rek şöyle deniyor: «Alman sa vunma bakanının tertipleri Al manyada militarist ve intikamet bir zihniyetin yeniden doğduğu yolundaki Sovyet iddialarına de lil sağlamaktadır.»

Kısaca açıklamaya çalıştığı mız bu temel görüş farkı sade ce Spiegel — Strauss mücadele sini yansıtmıyor. Byndeswehr'in yüksek kademelerinde bu ayrılı ğın aynen bulmak mümkün. Al man ordularını genel müfettişi general Frotzsch ve general Heu singer ve diğer bir kaç yüksek rütbeli subay dışında, general lerin çoğunluğu Strauss'un tez lerinin geçer olmadığını kanaatin de. Strauss'un alayındaki bu elemanların «Spiegel» e gizli bilgiler ulaştırdıkları ve bunu surf memleket savunmasını daha güvenilir ve daha etkin bir sis teme kavuşturmak düşüncesiyle yaptıkları anlaşılıyor. Wehr macht'ın ikinci bürosunun «do ğu» kesimi geçi olan general Rein hard Gehlen yönetimindeki gizli servislerin «Spiegel» i des tekledikleri ve savunma bakan lığı karşı — casusluk servisleri nin de derginin faaliyetlerini hoşgörü ile izledikleri doğrulan ması mümkün omıyan söylenti ler arasında. Ayrıca, «Spiegel» in aramalar ve tevkiflerden ön ce, ordudaki yakınları tarafın dan durumdan önceden haberdar edildikleri anlaşılıyor.

Bütün bu noktalar 39 yaşın daki gazetecinin bir «vatan haini» olmaktan çok, Bundeswehr' deki mücadelede taraflardan bi rinin sözcüsü durumunda oldu ğu nu gösteriyor. Nümayiş yapan Alman müzisyen ve sanatçıları nın taşıdığı şu pankart, olayın içyüzünün halk tarafından çok daha önce sezildiğini ortaya koymasını bakımından ilginç: «Augstein'i serbest bırakın, Strauss'u napsedin.»

Kafa tutan Çocuklar

Sevim Burak, yankesici çocukların durumunu kendi çevrelerine girerek inceledi ve bu röportajı hazırladı

Elmas Yurdayiğit ile babası Adliyede

RÖPORTAJIMIN konusu, palmiye mahallelerinde yetmiş ilmi AYŞECİK, Elmas Yurdayiğit. Elmas'ın tanınanlar, gerçek Ayşecik odur, öbürü sahtedir diyorlar. On iki yaşta da aile reisi olmaya hak kazanmış, ana babasının geçimini yüklenmiş Elmas Yurdayiğit, sine ma perdesinde değil, gerçek hayat ta yaşıyor.

(Adı: Elmas Yurdayiğit, Doğum tarihi: 1949. İki mevküfiyet var. Bir kez üç ay işerde kalmış. Onbir kez yankesicilikten ya kalmış.)

Kalabalığa dalıp, çanta çevir mesli, her cins kadın çantasını açıp içindeki portföyü almaya meğhur.

Elmas Yurdayiğit, gerçekten ün yapmış başlıca. Yakında velayet hakkı ailesinden alınıp, Devlet Babaya armağan verilecek.

(Çocuk Bürosu memurları tarafından Medeni Kanun hükümleri gereğince ana, baba, hala, amca, dayı hepisi sakınlı olan bu aile den velayet haklarının kaldırılması ve velayetin Devlete bırakılması v.s.)

Davaasının konusu bu. Ana babasının isteğiyle suçla yönelen Elmas Yurdayiğit'i Onuncu Asliye Mahkemesi koridorlarında duruşmaya girmeden, çevresini yugatan bir avuç düzen insanına hesap verirken gördüm.

— Gene ne çaldın kız?
— SENİN PARALARINI.
Zenginlik savaşına girmiş bir ailenin küçük kahramanı, kendisini ana babasından ayırmak için (...) sayılı kanunla harekete geçen Çocuk Bürosuna.

KANUNA.
Gazeteciye ateş püskürüyor. Kadere boyun eğmiyor. Polis mukavemet ediyor. Dayanışma, birlik tanımıyor. İş alanı bulamadığı, ya da ek mek parası için yasa dışına çıkmış, kendi gibilerle kader birliği etmiş, yoksul insanın meydan okuyor. Oysa ki Elmas Yurdayiğit'in ecdadı kahramanlığın tamamıyla tersi özellikler taşıyan FAKİR ADAMI.

Büyük bunları, Elmas'ın yetiştirdiği mahalleyi gezdikten, orada yaşayan fakirlerle konuştuktan, bu eski mahallenin kuşaklar boyunca değişmesini, giderek, fakirler arasından yasa dışına çıkmasını, zenginleşenlerin çoklukta kopmaları, Yurdayiğit ailesi gibi kopanların diğerlerine döşenmiş kesilmesini dinledikten sonra öğrenmiş oldum.

Hayatı daha kabaca ve zahmetlice yaşamış Elmas. Yetiştirilmesini kitaplardan, filmlerden izlediği düşmanlığı çok iyi biliyor. Yalnız bir tek zavıf tarafı varmış. FİLM YILDIZI AYŞECİK OLMAK.

Gülüştü, Yürüyüşü, Ses.

Ayşecik gibi tıpkı. Rol yapıyor. Elmas, kalabalık aramızda dolaşıyor. Onun at kuyruğu saçını, çitlenmiş göbelerini, büyümüş de küçülmüş yürüyüşünü bir görüp bir kaybeden kadınlar, Ayşecik geçti... Ayşecik geçti diyorlar. Ayşecik zengin mahallelerinden geçiyor.

Ayşecik durmuyor. Bizim bilmediğimiz bir yere gidiyor. Hırsızların, kaatillerin, esrarlıların gittiği yere.

Özmut — Kemendi Seymen — Yurdayiğit ailesinin ve küçük çocuklarının takıldığı kafile, git tikçe bizden uzaklaşıyor. Onların, bizim gittiğimiz yere gitmediklerini anlamak için, HACI HÜSREV Mahallesinde on dakika durmak yeter.

HACI HÜSREV'e iki kez gittim, biri 22 Ağustos Perşembe, mahkeme gününden önce, biri daha sonra. Elmas'ın adını ilk kez Çocuk Bürosunda duydum. Beni diğerlerinden; evinden kaçanlardan, sokaklarda kaybolanlardan daha çok ilgilendirdi. Ailesini, yetiştiği çevreyi araştırdım, orada yaşayanları, ünlü komşularını, ünlü arkadaşlarını kimliklerini öğrendim.

Elmas'ın evi ailesi: Hacı Hüsrev mahallesi, Kankardeş sokak

34 No. 11 apartman. Kazandığı para ile yapılmış. Pafta 227, ada 1632, iki gayrimenkul birleştirilmiş, annesi Fikriye'nin üstünde sönüküyor.

Elmas'ın arkadaşları: Hamiyet Seymen — 9 yaşında — 12 kez yankesicilikten yakalanmış.

Leman Seymen — 10 yaşında — sayısız yankesicilikten yakalanmış.

Nurten Özmut — 12 yaşında, 12 kez yankesicilikten yakalanmış (velayeti alınmış)

Nurettin Özmut — çağabeyi 16 yaşında — 15 kez yakalanmış.

Nuray Kemendi — 12 yaşında, — 3 kez yakalanmış (bir senelik meslekte).

Anneleri, babaları: Elmas'ın babası İsmail Yurdayiğit, esrar satmaktan 10 yıla mahkûm. Annesi Fikriye yankesicilikten sayısız, kavga çıkarmaktan müteaddit suçlu.

Dilber Seymen: Kol bacak kırılmaktan müteaddit yankesicilikten sayısız, Nurten'in annesi yankesicilikten sayısız, Nuray'ın annesi yankesicilikten 20 kez (yaşı 28). Tapu dosyası: 6/4/9 No. 11 Ha

— Sorana bakalım.
— Turisti soymuşlar mı ne?
— Bak sana buralarda kalmış. Tuhaflarına gitti. Beni bir turist sandılar.
— Elmas'ın evini soracağım. Sorucu bakışlar, hoşnutsuz bir tavır.
— Bilmiyoruz biz.
— Diğer dayanamadı:
— Şu horozun peşinden git, dedi.

Beyaz bir horozun ve üç tavuğun peşine takılıp Hacı Hüsrev çıktım. Sokak hemen canlandı. Sol tarafta apartmanların olduğu köşeden on kadar çocuk bana doğru koşup önüne, arkasına geçtiler. Bağırarak çekiştirmeye başladı. Sokakta, balkonumsu bir yer de, pijamalı, gömü morarmış bir adam, hayretle bana bakıyordu.

Ona sordum:
— Affedersiniz Elmas'ın evini rica edecektim.

Adamakılı sıkıştırdım. Sağıma soluğa asılmışlardı.

— Para versene...
— Adını söylese...
Adam bağırdı:

— Bırakın onu piçler, dolayır mayın. Kızım bak şu açık kapa ya git. 54 No. 11 kapıya, Muallâ hanıma sor!

Hep birlikte yürüdük. Çocuklar bağıştılar:

— Ayşe abla, Ayşe abla.
Kapılarında oturan kadınların dik bakışları arasında girdim. Beni geçiş olsun, başımıza bir şey mi geldi? Biz yabancıları severiz diye karşılayan Muallâ hanım, yirmi üç yaşında, doğup bu yeme buralı, güzel kız, annesinin tapu işine gittiğini, sorularını kendisinin cevaplandıracağını söyledi.

Uzun boytu konuştuk.
— «Komşumuzdular, hepsiyle görüşürüz. Fakir değil ki onlar dan korkalım. Ama ne olur, ne olmaz, arkamızı dönmeyiz. Malımız kilit altında. Gündüzün pen cere önünde.»

— Biz de gördünüz ya, mahalleye yabancı zor girer. Zerzevatçı, turpucu, satıcı takımı gibi fuka ra takımı zor geçer buradan.»

— Bunlar fukarayı adam yeri ne koymazlar. Önlerinde para bölüğüdür. Beyoğludan, Çarşakapı'dan yatak takımları, salon takımları, komodinler onların gözü önünde apartmanlarına girer. Fu karayı ezer, zenginlere özenirler.»

— En zenginleri, Parlak Dilber Seymen'dir. Küçük Hamiyet'in annesi. İki apartmanları, bir evleri, bir takalleri, yetmiş parça kıymetli halıları var. Yakınlarda kız Leman'ın geviz olarak aldığı dokuz parça döşer metrekil ingi liz kumaşı kuponu verdi. Burda düğünleri bir görseviz, İran Şahi

Nurten Özmut

ci Hüsrev mahallesine ait tapu dosyasında görünen su. — Karma karışık bir düzen — çektikçe uza yan bir aile — babalar — analar — halalar — amcalar — kızlar — akrabalar — tanıdık Ahmet Efendi — komşular zineti... Yüz kişinin, bölüşüp bir parçasını aldığı evler — direkler. Yarı yarı ya — dörtte bir, onda bir men hisseler — evinde, kiracı görünen mal sahipleri — hiçbir şeyin gerek olmadığı, dansçı — döğüşük la mal bölüşümü — birbirine sarılmış üç sokak HACI HÜSREV — PASALI HASAN — KANKAR DEŞ.

Hırsız değil Zengin

Hacı Hüsrev'e gittim. Mahalleye doğru tenekeler mezarlığı içinden geçerek ilerliyorum. Tenekeler kapı lar.

Tenekte camlar. Tenekte bahçeler. Daracık bir yolun içinde evlere çarpmamak için ya bir taşa çarpıyorum, ya bir tünseğe çıkıyorum. O zaman evlerle aynı boy olduğumu görüyorum; yokuşlarda evlerin boyu nu da geçiyorum. Hacı Hüsrev'den önceki KANKARDEŞ sokak burası. Daracık sokaklar, bazı bir leşip altıyol açılıyor. Önüm de küçük meydanımsı yerler açılıyor ve yer yer çocuk kalabalık lan.

Kankardeş sokağında kapıları nın önünde oturan iki kadın, beni gördüler:

— Su gelen de kim kız?

— Benim gibi üç gün üç gece sürer. Damat davul zurna ile sokakta traş olur. Neye yapmışlar di mi? Çok kazanıyorlar, hırsız de ğil, zengin bunlar.»

— Allahları para, Hervey para. Şu işten nasıl kurtuldun diyene «falanca bize karşı gebes derler. — Yalnız karı — koca birbir lerine namusludur. Burda öyle şeyler olmaz.»

— Erkek evde çocuk bdyütür, yemek yapar, ortalık temizler. Kadınlarla çocuklar işe çıkar. Saba han sekizinden akşamın sekizine.»

— Buraya polisiz, kanunsuz mahalle diyorlar. Bakanlıktan bu işin iyuzünü soran kağıt gel miş karakola.»

— En küçüğünün bile cebinde tabanca, bıçak, ötekinden bulur nur. Keyif için tabanca atarlar.»

— Mahkeme kapısından kurtul mazlar. Davaları yürütken, İstan bulda işe çıkarmıyorlar. Ankara'ya, Bursa'ya, İzmir'e giderler. Buna, egurbete çıktır denir. Yakında Elmas'ın amcası iş için gittiği Fuar kapısında yakalanmış.»

— Kanuna, polise karşı birle girer. Kendi aralarında, birbiri nin gözünü oyarlar. «Mahkemede yankesici Nurten'in annesi, biz yankesicilikten apartman yapma dık. Seymenlere hesap sorun, dedi.» Bunlar salında an fakir leridir. Bir katlı küçük bir evleri var, hep o kadar.»

Ayşe:
— Hadi gelin, size terastan on ların evlerini göstereyim dedi.»

— Terastan çıktık. Kuşbaşı Hacı Hüsrev mahallesinin bütün ünlü kişilerinin evlerini, apartmanları nı seyrediyorum. Ağaçtan çocuk ların sesleri duyuluyor. Elmas'ın apartmanı hemen altınzadaki ar sada, oldukça geniş. Ön tarafı tek arka tarafı iki kat. Elmas'ın ba bası İsmail'in birinci katta kah vesit var. Zeki Mürren'in 45 devir lik en yeni plâkaları çalınıyor. Te rastan bir kadın, bize el salladı.

— Ayşe, yanındaki de kim?
— Misafir.
— Ne istiyor?
— Hiç anlam.

Bana döndü:
— Elmas'ların kiracısı dedi. Ye di yüz lira kira veriyor. Geldiğin de pek saftı, şimdi yankesicilik yapıyor. Elmas'ın annesi Fikriye öğretmiş.

— Devlet, Elmas'ı ana babasın dan alacak, siz ne dersiniz?

— Ne bileyim, iyi olur. Acıma mah lûm bence. Sonra Elmas'ın sekiz kardeşi daha yetişiyor. Höy le, boyuna almakla başa çıkar mı? Ekmeğe parası değil, bunlar için tiryakisi. Elmas falan gittik leri yerde de duramazlar.

— Hangi gittikleri?
— Devlet alacakmış ya. Kanun onları biraz korkuttu sanırsam. Yalnız Devlete de ziyan getirme sinler.

— Analarını bırakalım, bu ço cükün hakkı tarafları yok mu hiç?

— Bana karalık (bilmiyorum anlamında) dedi.
— İyile halletmeye çalışmaları, u-

Kan kardeşler sokağı işte burası...

«den kendim hırsızım»

23 Ağustos 1962 Perşembe günü Onuncu Asliye Mahkemesi koru korumada Elmas Yurdayıttı tam bir saat kendisini sevire gelen me rakatları çemirirken öldürdü. Ken diyi eşi suçlu yirmi beş yaşında bu eşi keleşçeli babasıyla omuz omuza vererek karşı bildiği in anlılara kendini savundu.

Hemen ikiye ayrıldılar:
Düzen insanı fotoğraf makine lemeye

Elmas'ın tarifi papuçlarıyla..

— Elmas kızıyor

— Elmas kızdı.

Sesleri arasında savaşa başlayıp ilk an yirmi kadar fotoğraf çek meye başlayan muhabirler, Elmas' ın bundan şük kurtulup sütlüla rın arkasına gizlendiler.

Fotoğraflara ve kendini sey redenlere fena bozulan Ortu İa ma, ikabıyla anılan baba cebin den çıkardığı şiddetli beyaz bir men diye kızının yüzünü örttü. kaba davı İsmail'in acemice savunması, gülmelere yol açtı. Elmas'ın yü zündeki mendilli çektirildi birisi.

Kabedayı İsmail, yıkıldı. Konu şun foto muhabirlerine, mendilli çekip alana, keleşçeli insanın ele avuca sığmaz haline bakıp:

— Çekileceğiniz kadar çekin.

Komisli duruyoruz.

Gei arkadaşın çek

Sen de gel.

Bekliyoruz.

Diye bağırıldı.

Suçlu kızla babasının çevresin de çok kısa bir zamanda, sağla cak kadar gülleryüzü sevireli top landı. Aynı anda hızla, Elmas'ın papucu bu gülleryüzü topluluğun kafasına indi. Elmas, papucun öbür tekini de alıp bekledi.

— Haydi gımdı gelin, kocakafa İlaş anma da çöksünüz İstanbul İun bütün papuçlarını, terlikleri ni fırlatam gene de az gelir size.

— Bu papuç, aslında bize stü di diye avukat Nuran Taru, ken dünü sorumlu gördü.

Bu kez, Elmas'ın önünde yeni bir kaynağa daha oldu. Yaklaş ırın Çocuk Bürosu sivil komiser lerinden biri:

— Lütfen dağılin, dedi.

— Mahkemeye mi geldin Hüse yin abi?

— Bu işler, sizin yüzünüzden geldi başınıza, gece gündüz bed dua ediyorum, bu derdi açanlara, Allah büyük elbat.

— Hani Nuran ablanın söz ver miştin? Hani anlaşmıştık senin le? Uzun bir ahbablığımız vardı. Sözünü tutmadın Kötü oldu.

Bak, bu anla sana yardım edecek olanda konuş biraz.

— Beni çağır, Elmas'a:

— Sana yardım etmek isteyen ler var. Avukata ihtiyacın olabilir dedim.

— Benim avukata, mavukata ihtiyacım yok.

— Annene konuşmak istiyo rum ne? onunla tanıştırmana.

— Bu işe annemi ne karıştı rıyorsun? Hırsız benim.

— Mecbur değilsin ki, bu kaba hatı vüklenmeğe, dedim.

— Annemin suçu yok, ne ya palım? Ben hırsız doğdum, daha st vat mı?

Hüseyin Beye döndü:

— Ah beni anamdan ayırmaya kalkmıyordunuz. Bu işleri çıkar mıyacaktınız. Memnun mu oldu nuz şimdiki? Beni anandan ayrılar sa uslanmam artık. Geçmiş ola, siz sevmiyordum. aramızda herşey bitti artık.

— Baş Elmas, akını başına al İmit var öbür, sen günahsızam, Çocukların günahı olmaz, annen

suçlu, söyle ona yanlış yoldan dön sün, sana kıymasın. Buna bizi inandırmışsın. Heride tekrar seni ala bilir. Her çocuğun annesiyle yaşı ması hakkıdır, bunu söyle, unut ma annene.

— Ben bunu unutmam. Hüse yin abi. Ama sen de bunu unut ma, Nuran ablaya da söyle, beni annemden almazlarsa hırsızlık yap mıyacağımıza söz veriyorum, ayrılar sa yine yapacağım.

Hüseyin abi, Elmas'ın önünde çömeldi, yanaklarındaki yaşla eyle sildi.

— Nuran ablanın işi olmasay dı, gelecekti bugün; «Hadî baka im göster kendini; sinna taban oayı dayarım dediğin Hüseyin abi nin son nasihatı; sana. Bir daha, böyle işlere girmiyeceksin.»

Elmas, basma elbisesinin üzeri ne giydiği deri ceketin eteğine götündü silerken, kendilerini yine ablukaya alan kalabalığa:

— Ne topladınız gene, çirkin ler doymadınız mı? Diye bağıra rak ikinci kez papucunu kalabalı ğa fırlattı.

Durumunda, seni başka bir mü esseye yatırmalarını istiyot mu sun?» diye soran hâkime: «Hayir, rum, beni hırsızlığa annem teşvik ananın, babamın yanını istiy o etmedi, kendim hırsızım» dedi.

Duruma, Elmas'ın anası Pkiri yeni mahkemeye selbi kararıyla lâlîk edildi, hâkim yüzünü eylele kapayan Elmas'a: «Yüzünü ne sak layıp duruyorsun? Çekecekleri ka dar çekmişler zaten» dedi.

Dışında, avukat Nuran Taru, bu işin yeniliğe uğruyacağını söy ledi. Nuran'ın tatbik edilen (Yan kesici Nuran Özmut) velayetin nez'ine ait Medeni Kanundaki 272 — 273 — 274 üncü maddeler le ortaya ilk çıkan, Çocuk Büro su oldu. Hayret edilecek nokta, Medeni Kanunda, bu tip çocu ğu koruyucu hükümlerin bulunması, fakat şimdiki kadar uygulanma mıs olması. Medeni Kanundaki mahsus hükümler gereğince ço cuk, ana babasından alınıyor. ka rar, hâkimlerin terafından veri liyor. Fakat bunları hayırdırcağ mdesesse, henüz ortada yok. Bu kanunun tatbik edilmesi, aslında çocu ğun ana babasından alındık tan sonra bakımının, çocuk hâ kimlerinin, kreşlerin temin edil mesi demektir. İlk kez uygulanan bir kanunla, güçlükler başlar. Hep böyle durumlara düşüyoruz. öa hil, yasa dışı insanları önümüzde getirip, ciddi ciddi yapıyoruz, kararlar veriyoruz sonunda yargı lanımlar, varılanların çaresiz olduğunu anlıyor.

Çocuk Bürosu Şefi, Nuran Sa yıdan içine binca girdim tar işhayı açıklamasını rica ettim. Sonuç, çocukların ister istemez yine eski çevrelerine dönmek zo runda oldukları mıydı?

Nuran Sayın anlattı:

Buraya ana babasının ittiği, ya da kendisinin ana babasından uzaklaştığı sayısız çocuk geliyor; zittikçe büyüyen dava bu çocuk ların kurtarılması. Cemiyete ka vandırılmasının, giderek — bakım ve korunmasının — nasıl temin edileceğidir. Biz Medeni Kanun da mevcut olan çocu ğu koruy ucu hükümleri işga çıkarak, bu bakım ve korunmanın temin edil mesindeki önem de ortaya koy muş oluyoruz. Hâkimlerin de bu kahunu uygulamasından sonra, meydana gelen boşluğun bir tep ki yaratmasını bekliyoruz; bu da vamızda, attığımız ilk adımdır. Ayrıca şimdilik yapabileceğimiz tek şeydir de; Güçlükle söyleye yim, çocu ğu ailesinin çevresinden çıkarmak, bağyurulacak en son çare olmalıydı; eldeki imkânsız

hikar bu çareye bağyurumamızı gerektirdi.

Çocuk davasını toplu halde, aydınlarla maletmek için, ilk ha rekete geçen idare adamlarımız dan sayın İstanbul Emniyet Mü dürü Necdet Uğur'la konuştum.

— İstanbul, artık BÜYÜK GE HİR'dir. Dolayısıyla şehrimizde SUÇLULUK ve ÇOCUKLAR İmtila st, yeni bir ölçü kazanmıştır. Bu gün korunması gereken 10 binden fazla çocu ğun, ancak 1100 kadarı 6972 sayılı kanunla kurulan Ç o cukları Koruma Birliğinin yurtla rına yerleştirilmiştir. Bu kanuna göre, Sağlık ve Sosyal Yardım Ba kanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, Belediye her yıl, bu Birliğin büt çesi için gereken parayı temin et mek zorundadırlar. Bu yıl 7 mil yon lira vermeleri gerekiyordu, ve remediler, dedi.

Necdet Uğur'un yanından ayrıldım. Ayrıca Devletin kurdu ğu bu yurtlar, suç işlemiş çocuk ları istemiyor, nereye gönderiliyor lar? CEZAEVİNE, BÜYÜKLERİN YANINA... Hacı Hüseyin Mahalle sindeki KÜÇÜK ÇOCUKLARIN yolu DEVLET eylele CEZAEVİ idi Mesele, düzen insanının yö nünden tamamlanmıştı. Fakat, benim için bir yanı, eksikti hep.

Yankesicilik Bürosunda CEZAEVİ NE gönderilmek üzere olan bir BÜYÜK sabıkalı, bana, kondileri nin toplum düzeninin karışına, bilimsiz çıkmadığını — kararı oluğunun ve ücretlerinin bir yer de, onları varılanların güçüz tarafına dayandığını — büyük, küçük yasa dışı insanın dolay ıyla küçük yankesici Elmas Yur dayıttın, kendine göre güçlü bir topluluğun kişileri olduğunu an lattı.

«Paşakapısı Cezzevinden Yozga ta sevkedilirken, Arifiye İstasyo nunda jandarmaların uyumaların dan istifade ederek kaçtım. Üç ay sonra, bir sivil memurun be ni tanıyıp — hiçbir var, tutun diye bağırması üzerine, Takasım Ankara Pazarından Belediye Um u ml belalarına kadar 300 kişi be ni kovaladı. Yakalanmam böyle oldu.»

— Küçük yankesici kız Elmas' ı tanırsınız?

— Büyük, küçük meşhurları tanıırım.

— Elmas için ne diyorsunuz?

— Güzel olacak — bu işte iler ler.

— Devlet onu ana babasından alacakmı, ne detsin?

— Hepimizi alıyor. Siz yankesi ciler üzerine röportaj yapıyorsu nuz galiba? Karşınızda, Türkiye' nin önde giden dolandırıcısı Os man Vahit Çetin.

— Lâkabınız var mı?

— Lâkap kullanmam; sosyete ismi kullanırım. Yazın: 1 — Naz m; Bayraktar, 2 — Ahmet Yağcı, 3 — Nevzat Çimici, sizin isiminiz?

— Sevim Burak.

— Röportajınızın ismini, (Tür kiyenin önde giden dolandırıcısı) la yarız saat? Koyarsanız, ayrıca memnun olurum.

— Mesleğinizi değiştirmeyi dü şünüyor musunuz?

— (Bir dolandırıcının sevgille ri) Adh roman yazmayı düşünüy yorum.

— Yazarıktan başka bir şeye merakınız?

— Kanun adamı olmak.

— Yani, kanun dışı adam ol mak mı?

— Kanun dışı adam olmak — kanun dışında yaşamaz — bir Koçero var, o da yarın vurtulur. Ben kanunun yanında yaşıyorum.

— Nasıl yanınızda?

— Bir yanınızda, yeni yeni ka

munlar çıkarımlar, bizim gibile rin hiçbir iliramız yok, kanun bekliyen vataadağ dolu.

— Kanun dışı insanlardan ya na mı konuşuyorsunuz?

— Onlar hesabına da, kendi he sabına da, İstanbulda (takas ma kasla) dolandırıcılık yapan, geçi riş güden en az bir firma hesa bına da konuşuyorum.

— Hakkınız var mı onlar hesa bına konuşmaya?

— Var, ben kanun adamıyım, kanunla uğraşırım, bütün kanun suz yolları bilirim. Biz hapse so ktip çıkarıldıktan kanunı öğrett i ler...

— Çok yattın mı?

— Yattım, yatmadım o kadar uzun gitme. Hapistekilerle dışar dakiler arasında ne fark var?

— Biri suçlu, biri suçsuz.

— Kusura bakma, ben suçlu insanların avukatıyım.

— Sence bu insanlar okuyup yazsa nasıl olurdu?

— Onları okutup yazdırmak, en azından yüz sene sürer; bizi bırakırlar. Biz, Başvekille de, Padışahlık da geçiniriz. Biz fakir lerle karıştırmayalım, fakirler ne yaptıklarını bilmezler. Biz her şeyin iyüsünü okuyoruz. Devlet babaya, bizim gönderip de amas, şu işinizi hallet dedik mi? Hâli mizden şikâyet ettik mi? Eski İaf, anneni kovalayan kadı, kimi ki me şikâyet ediyorsun? Bir şansız lıktır olmuş, dangayı almışızın ortasına yemiştir; bizi bırakacak lar da, elimizden tutulmayacakları ni liz. Önceye kadar aynı işe de vam edeceğiz. Suçlu adamın istik ball suçtur. Senin, küçük Elmas

Osman Vahit Çetin
«Kanun adamıyız biz!..»

da bize takıldı... Neyse sen, aynı sosyetenin insanları diye yaz.

— Bir adam da, uzun boylu — yakışıklı — esmer — kapıda işe ri girdi de, yazmazsan iki elim yakanda kalsın. Roy resminin ol madığından, Yankesicilik maasin daki 6 X 9 resmine müracaat. Ad resim, gittiğim hapishaneden bel li olur.

Rifat ILGAZ

SAKSAGANIN KÜVRÜĞÜ

MIZAH HİKAYELERİ

Çıktı: Genel Dağıtım yeri:
Kemal Karatekin Ankara Cad. No. 44
YÜN — 128

S İ R A S E L V İ L E R O N S O

ARENA

Y A T R O

**Afred Jarry'den
Müzikli Hiciv
Ü B Ü**

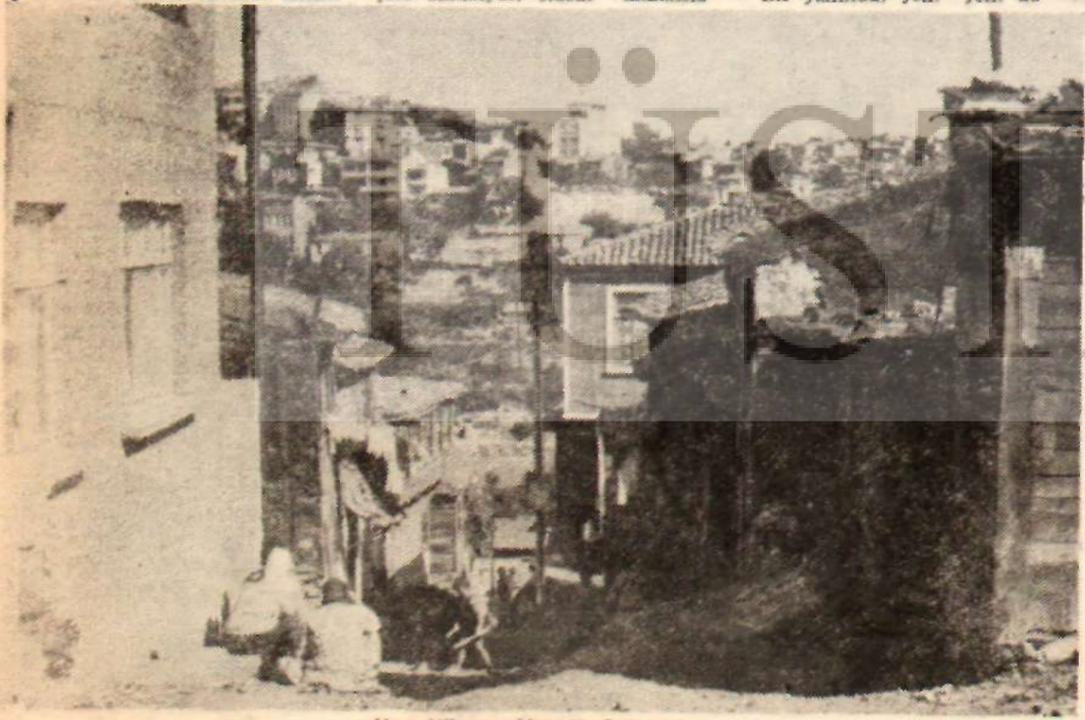
Pazarlesi ve Perşembe günleri Öğrenci Matinesi saat 19'de
Çarşamba ve Cuma günleri Halk Matinesi saat 18'de
Pazarlesi ve Perşembe günleri Halk Gecesi saat 21.15'te

BİLET FİATLARI

Öğrenci matineleri	: 2,5 Lira
Halk matine ve geceleri	: 6 Lira
Diğer matine ve suareler	: 10 Lira

Salı günleri oyun yoktur

YÜN — 129

Hacı Hüseyin Mahallesi'ne giriyor

Roman üstüne

Mehmet Halil

Romancının işi

Hıç tarafınıza bir sanatçı gözüyle bakılır mı? Kısacası dahi da basitleştirmek için, şöyle sorulur: Hiç, çevrenizde olup biten şeyler üzerine bir roman yazmağa düşünülünüz mü? Çevrenize bir romanı gözüyle bakılır mı? Gördüğünüz şeyler ne kadar anlatılmağa değer gelir! Olayları en karmaşık, en acı, en gülüncü, çelişmelerle en dolu olan, bile, kalemi elinize almaz nasıl basitleştirir! «Anti» mağa çalıştığım şey bu muydur?» dersiniz. Bir an önce size ilgi çekici gelen şeyler, tar kesim bildiği, hergün rastlanan basit gerçekler olur çıkar. Ama alın bir roman yazı; aynı çevreye, aynı olayların içine koyun; bir roman yazmasını isteyin bu şeyler den. Şaşırsınız. Sizin anlatılmağa değer bulmadığımız olaylar dan, kişilerin ne güzel şeyler çıkaracak, onları nasıl sizin görmediğiniz özelliklerle birbirine bağlayacak... Durmayan devam eden olaylara bir yerde bir son verecek. Bu son, gerçeğe tipatip uy ması bile boşunaya gidecek. Romanı bitirince başınızı kaldırıp söyleyebilirsiniz. Her şey, anlatılandan ne kadar ayrı, ama bir yarıdan da anlatılana ne kadar benzeyor, göreceksiniz.

Herne kadar bu bir dereceye kadar, sizin romanı olmayışınız dan, roman yazmasını bilmediğiniz niden geliyorsa da romandan — daha da genişletirsek sanat eseri nin — gerçek hayatın bir aynası da olmadığını açıkça gösterir.

Ben birgün Adana'da Murtaza ile karşılaşınca nasıl da şaşır mıştım! O üçüncü roman boyunca bize yazmış kendini değil, binlerce Murtaza'yı, Aziz Nesli'nin deyişleriyle Murtazalıktan, bu ihtiyarlık mıydı? Bu ak saçlı, ora ya buraya fosup duran, memurların çay, kahve isteklerini yerli ne getirmeye çalışsan adam mıydı? Değildi elbette. Onunla oturup uzun uzun konuşsam belki roman dakine beşer bir şeyler bulurdum ama yine de o benim, romanda içli dışlı olduğum, kimi yerde sevdiğim, acıdığım, kimi yerde kızdığım Murtaza olamazdı. Hatta oturup romanı okusaydım ona, en sonunda «Aydi bre, ben böyle ne'yim?» diye derdi belki. Demem şu ki, Orhan Kemal Murtaza'yı yazarken birçok şeyler değiştirdi onda. Birçok şeyler attı, ekledi. Güzel bir roman yaptı bize. Gerçek hayatla o kadar uzak tucağa fakat yine de gerçek hayatın o derece başka.

Aynı şeyleri başka roman kahramanları için de söyleyebiliriz. Alın Bereketli Topraklar Üzerinde'nin Kürt Zeynel'i, Halo Şarap din'i, Alın Orta Direk'in Uzun Ali'sini, Merymcesini. Gidin olayların geçtiği yere. Bir, tipatip benzerini bulabilecek misiniz bakalım? Şa adam Uzun Ali'dir, şu adam Kürt Zeynel'dir diyebilecek misiniz? Gördüğünüz, bu kahramanlardan birine benzettiniz kimisi her hangi bir yerde öyle konuşacaklar, öyle bir davranış gösterecekler ki, Kürt Zeynel'in, Halo Şarap din'in, Uzun Ali'nin, Merymce'nin kafanızda ki kişiliklerini alt-üst edecekler.

Aynı gözlemi olaylar için de yapabiliriz. Yine yukardaki örneğimize dönecek olursak, bizim anlatılmağa değer bulmadığımız olaylardan romancı başı sonu belli, bir düzen içinde yürüten, fazlalıklar çıkarılmış bir olay çıkarır. Amı bunu yaparken, gerçeğin özünü dokunmadan bir takım eklemeler, bir takım değişiklikler yapmıştır. Olay, bir röportaj kurulduğundan, bir polis bü-

teni çıplaklığından kurtulmuş, bu yük hayat romanının akışı içinde gerçek yansımasıdır.

Demek ki, hayattaki gerçek kişilerle bunların romanlardaki görünüşü, gerçek olaylarla bunların romanlardaki anlatıldığı arasında ister istemez bir fark olur.

Bu fark nereden geliyor? Bunun derecesi, yönü nedir? Niçin oluyor? Bunu da bir örnekle inceleyelim:

Zonguldak maden işçilerinin yaşayışları üzerine, aynı çevreden fakat yaşayışları, hayat görüşleri farklı iki romancı birer roman yazdıklarını ve her ikisinin de, romanlarında bir yerinde her yıl onlarca ölü verdiğimiz göçüklere den birini anlattıklarını düşünelim. Sonuçta göreceğiz ki olay, bu iki ayrı romancının eserlerinde de iki ayrı biçim alacak, iki ayrı yöne kayacaktır. Romancılardan her biri, o'yu kendi gözleri ile görmeğe zorlayacaktır. Di yelim, birisi işçinin, diğeri işverenin gözü ile... Birisi, olayın yalnızca bir küçük olay olmadığını söyleyip bunun gerisinde yatan diğer toplumsal gerçekleri de duyurmağa çalışırken bize, öbürü, olayı diğer toplumsal gerçeklerden sıyrıp tek başına incelemeğe, basit bir kaza olarak göstermeğe çalışacaktır. Her ikisi de kendi yöntemlerinden kendi görüşlerini haklı çıkarmağa, açıkçası kendi dünya görüşlerini kurmağa uğraşacaktır.

Olay aynıdır: Göçük. Kişiler aynıdır: Ahmet, Mehmet, Ali... Ama bunlar, bu iki romanda o kadar birbirinden farklı anlatılır, o kadar birbirinden ayrı ton da konuşturulur ki... Örneğin, bir risinde Mehmet duşaklarını kemi gerek, bir tek damla yağın gelme diği gözleri alev alev seyrederken arkadaşlarının ölüşünü, öbürünün de aynı Mehmet, yıllardır her ölümün arasından söylenile söylenile yava'danmış —ama yine gerçek— bir takım sözlerle iki gözü iki çeşme ağlamaktadır. Duruşunda, ağızlarında, gözlerinde birinci Mehmet'in aksine çaresizlik, boyun eğiş ve zayıflık vardır.

Demem o ki, her iki roman da da artık olayın kuru ve anlık gerçeğinden kurtulmuş, bize, okuyucuya seslenmeğe, içimizdeki bir takım tellerden sesler çıkarmağa uğraşmaktadır. Aradığı tel bulursa, çalar da çalar artık. Bize bir şeyler ekleyerek, bizi zenginleştirerek, bize yeni güçler kazandırarak... Aradığı tel bulamayınca da bir zavallıya döner gözümüzde. Örneğin, herbirimizi ayrı yönlerden, ayrı sebeplerle romandaki iki Mehmet'e kızarsız. Kimimiz, ağladığı için, kimimiz de dik ka fahlığı, sözümona küstahlığı için.

Ama bir üçüncüsü yok mu diyeceksiniz? Yoktur. Bir üçüncüsü yoktur. Gerçeği tarafsız bir gözle incelemek iddiasında bulunurlar, onun yüzeyinde dolaşanlardır. İçine girmek cesaretini bulamayanlardır. Gerçekler de ne denlerini hep yüzeylerinde taşı mazlar. Sana dokunmadan elini nizi temizlemediğiniz gibi, olayların içine girmeyen yapamazsınız. Olayların içine girmeye, bir ayna gibi onun karşısında durarak değil, o'nda taraf tutarak olur.

Oyleyse, gerçek olay ve kişilerle bunların romanlardaki görünüşleri arasındaki farklar bunların bir sanat eseri olmadan belli bir dünya görüşü süzgecinden geçmelerinden geliyor. Gerçek olay unutulmadan, bir kenara atılmadan, yalnızca fazlalıkları atılarak, noksanları tamamlanarak yeni bir biçim alıyor gözümüzde. Bu biçimleniş romancı — her iki tip romancı — olayla bizim aramızda yalnızca bir anlatıcı, bir ulaştırıcı olarak kalmıyor. Başka bir ö-

dev yükleniyor. İplerini seçisi, işleyişi, konuşturması hayatta geçen olaylar karşısındaki tutumu ile romanı, gerçek hayatla bizim aramızda bir köprü ödevini görüyor. Ya o'nu gerçeğin özünü olum lu, ya da b'zi gerçeğin uzaklaş tırın olumsuz bir köprü...

Romancının toplum olayları nın gelişindeki yeri, sorumluluğu, yarına katkı kalması hep bu olumlu ya da olumsuz bir köprü oluşundan gelir.

Romancının sorumluluğu

Romancının bir yazar olarak sorumluluğunu ele almadan önce roman türünün doğuşu ve gelişimi kısaca bir göz atmak faydalı olacaktır.

Bilindiği gibi, önceki devirlerin destan, sir ve oyunlarına bir edebiyat türü olarak romanın katışı, gelişti keşif ve icatlarla okumanın geniş halk tabakalarına yayıldığı, burjuva devrimleri ile kitlelerin hak ve hürriyetlerinde ileri bir adım atıldığı, toplum için de kabına sığmayan eski sınıf ilişkilerinin bir çıkış noktası bulduğu devirler rastlar. Yani burjuva sınıfının gelişimine. Yazarlığın bir uğraş haline gelmesi, yazarın yazdıkları ile geçinebilmesi — bu demek ki tıstaki mutlu azınlık tan koparak ekonomik bağımsızlığı kazanması ancak XIX. yüzyılın ilk yarısında olmuştur. Bu, burjuvazinin bir sınıf olarak kendisini kabul ettirdiği, artık idare mekanizmasını çoktan eline geçirdiği bir devirdir. Bir Balzac, romanları ile yolda yürüten frank kazanabilecektir artık.

Eski toplum düzenine bir tepki olarak doğan bu yeni sınıf, gelişme seyrinde burada konu muza girmeyen birçok şeyle birlikte kendi sanatını, edebiyatını da yaratmıştır. Yalnız baştaki hâkim sınıf olan mutlu bir azınlığa değil daha geniş kitlelere seslen bir edebiyat. Konusu, kahramanlarını, seslendiği geniş kitlelerin içinden alan, bu geniş kitle içindeki ilişkileri enine boyuna işleyen bir edebiyat türüdür: romanın doğması da tabii bir olay oluyor böylece. Romanın ve roman cının dayandığı tabanın alabildiğine genişlediğine en güzel örnek, Balzac'ın, La Comédie humaine genel adı altında topladığı romanlarında 2000 kişilik (sahsi yet) yaraması, canlandırması olmasındır.

İlk romanın yazılışı 1605 — 1610 yıllarına kadar götürülebilirse de roman türü en büyük gelişimini XIX. yüzyılda göstermiş ve 1800 den 1850 ye kadar çeşitli şekiller altında büyük değerler eserler vererek, devrine göre yeni ve ileri bir sınıf olan burjuvazinin yansıması yürümüş, ona destek olmuştur. Kişisel roman (roman personnel), Psikolojik roman (roman psychologique), Tarihi roman (roman historique) ve Ma-

vera romanı (roman d'aventure) gibi türler içinde roman, gelişen bir sınıf olan burjuvazinin mace rali, rahat ve bir takıma hür hayatını anlatmış, onu tamamlamıştır.

Fakat J. Hugo'nun Sefiller'i (1862) ile birlikte sosyal roman de yimini duymağa başlıyoruz. İngil terede bir Dickens'in sesi yükseliyor aynı zamanda. Bütün bunlar boşuna değil. Toplum şartlarından bağımsız, havada uçan olaycıklar değil bunlar. Zamanla eskiler, kendi zıttını yaratan burjuva düzen içinde yeni toplumsal ve ekonomik ilişkiler doğmağa, çelişmeler artmağa, toplum içinde yeni bir sınıf belirmeğe başlamıştır. Yeni toplumsal ve ekonomik ilişkiler, yeni şartlar ve yeni insanlar yaratmıştır. Böylece, doğuşu bakımından büyük kitleye sını sız bağ olan romancı, gözüpek sövalyeleri, tuzukuru burjuva kadın ve erkeklerini, kahramanlık ve aşk verimlerini anlatma ya boşvermiştir. Yine büyük kitleye dönmüştür. Sanayi devriminin ortaya çıkardığı geliştirdiği yeni şartlar, yeni ölçümleri, yeni insanları anlatmağa koyulmuştur. Belki yalnızca anlatmıştır başlan gıpta. Zaten, bunlara sebep olan kimselerin yani sınıfın gözleri önüne bütün çıplaklığı ile sermeğe çalışmıştır. Cabası kendilerinden bahsettiği insanlara bir şuur kazandırmak değil, zihniyetleri yaratma şartları ve sınıfı bir verme olmuştur. Nihayet unutulmamalıdır ki Hugo da, Dickens de, da ha sonra Zola da menseleri bakımından burjuva sınıfının birer kişisiydiler. —Aşağıda romancının menşet meselesine yine doku nacağız — Ama ileri ama öncel bir burjuva. Kendisinden bahset tikleri sınıf kendi öz temsilcilerini çıkarınca, kendi meselelerini savunacak kârlar gelişinceye kadar ona destek olmuşlar, onu anlatmışlar, ona savunmuşlar. Daha ileri bir hürriyet düzeni, daha ileri bir toplum düzeni adma.

Bütün bu çabalar içinde edebiyat, toplum yaşayışı içinde rol oynayan bağımsız bir güç olmuştur. En başta roman tabii. O zamandan günümüze kadar toplum içinde sınıfların adamakıllı belirlediği gelişmelerin yeni çıkış noktaları aradığı, kitlelerin her gün daha çok hak ve hürriyet istedikleri bir devre içinde roman cı hergün biraz daha çıkış noktasına halkı yöneltmiş, kitlelerin suurlandırılması, eğitimi yönünden vazgeçilmez bir unsur olmuştur.

Açıkçası, önce, bu gelişmeler içinde yaşayan bir insan, sonra bir aydın, daha sonra da bir yazar olarak romancı yeni bir şuur kazanmış, kendiliğinden bir sorumluluk yüklenmiştir. Olayların akışı içinde tarihsel gerçekleri doğru olarak kavramak ve kitleleri ters yönde değil bu tarihsel gerçekler yönünde sürük-

mek, onları değiştirmek onlara bir şuur kazandırmak.

Yukarıda da söylediğimiz gibi bir romanın bir yazar olarak bir şuur kazanması ve bir toplum luluğu yüklenmesi, onun toplumsal menşeti ile vakıdan ilgilidir. Romancı, bir karşılık eylemin et kisi altında, bir aydın olarak içinden çıktığı toplumsal şartları de ğistirecek bir hareketin içinde ileri rici yerini almak sorumluluğu ile karşı karşıyadır. Bir yazar olarak etrafına daha açık gözle bakacak, oların şuuruna varacak, gerçekleri doğru ve tarihsel bakımdan somut bir şekilde anlatacaktır. Anadolu'nun uzun yıllar bir İstanbul gözüyle görülmesi, o güne kadar kendisini anlatacak varlarını romancının yetiştirememiş olmasındandır. Anadolu'nun ve bir bakıma İstanbul dışındaki şehirlerin toplumsal ve ekonomik gerçekleri, uzun zaman okuyucunun gözleri önüne yansı noktası olarak serilmiştir. Tâ ki, kövün emekçi kitlelerin içinden geçen onur ağır yasama ve çalışma şartlarını iyi bilen sanatçılar yetişinceye kadar.

Diğer yandan, yukarıda söylediğimiz gibi romancının «etrafına daha açık gözle bakması», olayların yüzünde kalmayıp derinlere inmesi, o güne kadar gizli kalmış birçok gerçekleri gün ışığına çıkarması, olayları devrimci gelişmeler içinde yakalayıp anlatması yarıdan yazarlık kabiliyeti ile değildir. Günümüzün romancı, toplum yaşayışının çeşitli yönlerini tablolara çizen bir takım olayları insanları anlatan bir yazar olmaktan çıkmıştır artık. Olayları açık gözle görüp bir senteze varabilecek kadar ekonomiyi, toplumdüzeni, tarih ve politika bilmesi gerekmektedir. Bu bilgilerden vaktin bir romancının, toplum hayatındaki dalgalanmaları anlamasına anlatmasına imkân var mıdır? Türk halkının tarihinde birer çıkış noktası olan İstiklal Savaşı'nı, 27 Mayıs an lamasına, anlatmasına imkân var mıdır?

Edebiyat, artık mutlu bir a zınlığın eşenme, boş zamanını hoş geçirme aracı olmaktan çıkmış, toplum yaşayışı içinde iş gören bütün diğer güçler gibi bir ödev yüklenmiştir. Bunu kabul etmeyenlere, sanatçıyı hâlâ bir kuş kadar hür düşünenlere diyecek sözüme yok. Onlar hak bildikleri ya da öyle gördükleri yolda istedikleri kadar geriye kü rek çekebilirler. Toplumsal gelişim içinde aldıkları yere bakarak bir dereceye kadar haklıdır lar bu şekilde düşünüp, böyle davranmakta. Fakat geleceğin büyük ve ileri romancılarının, şairlerinin, bir k'ime ile sanatçıların da bu geride çevreden çıkmayacağı, çıkamacağı su götürmez bir gerçektir.

Ziraat Bankasında tasarrufunuz varsa Talih kuşu size de ugrayabilir

T.C. ZİRAAT BANKASI

Sağırılar Diyalogu

Geçen ay toplanan Wilton Park Konferansı «Asya ve Afrika'nın meseleleri karşısında Batı dünyası» konusunu ele aldı. Bu Konferansa katılan Mümtaz Soysal, «ilerlemişler» in «geri kalmışlar» karşısındaki davranışlarını inceliyor.

Dertleşmek

Wilton Park Konferansları, önce İngiliz kamu oyu ile Alman kamu oyu arasında yakınlık kurma endişesinden doğmuş. İngiliz Dışişleri Bakanlığı her iki memlekettten bazı insanları bir araya getirip dertleşmelerine, konuşmalarına ve anlaşmalarına imkân vermeyi düşünmüştü. Sonradan, çerçeveyi genişletmişler ve Avrupa İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatına üye olan memlekelerin gön derdikleri kimselerin de bu toplantılara katılmalarını sağlamaya başlamışlar. Hele Atlantik ötesi kay naklardan mali imkânlar bulunca, İngiliz hükümeti nin Amerika, Yunanistan ve Türkiye gibi uzak yer lerden bazı kimseleri davet edebilmesi de mümkün olmuş.

Bu konuşup dertleşme toplantılarını İngiltere Dışişleri Bakanlığının birer görevlisi olarak yürüten lerin pek başarılı bir iş yaptıkları söylenemez. Geçim lerini bu konferansların tertipçiliğine bağlayan bazı insanlar, kraldan fazla kralcı davranma gayreti için de, toplantılara resmi tutumun bile ötesine geçen bir muhafazakâr hava vermekte ve katılanların zihinlerini de ister istemez bazı şüphelere yol açmaktadırlar. Mese lâ, Ortak Pazar konusu tartışılırken, bu mesele üzerin de konuşmak üzere çağrılan iki işçi Partisi milletve kilinin de, kendi partilerindeki resmi tutumun aksi ne olarak, hararetili Ortak Pazar taraftarları arasın dan seçilmesi basit bir tesadüften ibaret olmaya ge rek.

Asya ve Afrika'nın meseleleri karşısında Batı dünyasının durumunu tartışmak üzere bir araya ge lenleri, Amerika ve Avrupa memleketlerindeki yöne tici çevrelerin, biraz muhafazakâr yöne kaçmakla birlikte, az çok ortalama bir kesiti saymak mümkündür. Dışişleri Bakanlıklarının bu işlerle ilgili personeli, bir iki parlamenter üyesi, eski sömürge idarecileri, yardım kurumlarının görevlileri ve bazı gazeteciler. Böyle bir kesitin, hele «geri kalmışlar» in meseleleri konusundaki davranışı, gelecek hakkında hiç de ümit verici değildir.

Anlaşılmayan özelemler

Batı ülkelerinden gelen adamda hemen göze çarpan tipik nokta, kendini geri kalmışların acısına yerleştirmek, meseleleri o açıdan görebilmek bakımından zekîliği güçlüğüdür.

Batılıların büyük çoğunluğu, gayet tabii olarak, gelişen memleketlerin dâvalarına kendi durumları, kendi kısa vâdelli menfaatleri ve kendi gelecekleri açısından bakmakta, bu dâvaların çözüm yollarını da böyle bir düşünceyle kalıpları içinde bulabilmekte dir. Belçikalı Kongo'yu kaybettiğine üzülür; şimdi insanca amaçlarla Kongo'nun kalkınma meselelerine eğildiğini söyler; ama, bu kalkınmanın yine de Belçika bir şeyler kazandıracak şekilde olmasına çalışır. Böyle bir davranıştan kolay kolay kurtulabilmesine imkân var mı?

Bu benell açıdan kurtulabilenlerin veya geçmiş lerinin az çok temiz oluşu yüzünden meselelere da ha serinkanlı bakabilenlerin en büyük eksiklikleri de fazla serinkanlı oluşlarında, daha doğrusu uyanan milletlerdeki liderlerin ateşini duyamayışlarında. Saf, temiz, melek gibi bir Amerikalı düşünün. Eski ve yeni sömürgecilikle, kapitalistlikle, emperyalistlikle hiç ilgisi bulunmasın. Cebinde deste deste para, yü reğinde bol bol iyi niyet bulunsun ve hiçbir hesap peşinde koşmadan, sırf insanca amaçlarla, geri kal

Mümtaz SOYSAL

mışlara yardım elini uzatsın. Böyle bir meleğin bile geri kalmışları anlaması çok güç; çünkü kalkınma nın, ilerlemenin, demokrasi kurmanın yolları hakkın da kafasına iyice yerleşmiş olan ve kaynağını kendi ülkesinin geçmişinden alan bazı kalıplar, bazı öncelik sıraları var. Uyanan milletlerin önderlerinde bu ka lıplara, öncelik sıralarına uymayan davranışlar görülmü, ister istemez şüpheleniyor, eli kesesinin ağzını bützen iplere gidiyor.

Çocukluktan beri ezilmişliğin, geri kalmışlı ğın kahrını çekmiş, Batı Üniversitelerinde okurken memleketini bataklıktan kurtarabilmenin ateşine yan mış, daha fazla beklemeye tahammülü olmayanların sabırsızlığına kendini kapırmış adamın kara derisi altına girebilmek, meselelere onun çocuğu iri göz leriyle bakabilmek, dünyaya karşı onun gibi dış gi cirdatabilmek... Uyanan milletlerin kendi özelemleri ne yabancı kalan her türlü davranış, bambaşka ko şullar ortasında edinilmiş tecrübelere dayanarak akıl veriş veya gelişen ülkelerdeki ilerlemeleri Batılı kıs taslara göre ölçüş, aradaki boşluğu arttırmaktan baş ka bir sonuç doğurmuyor. Bir İngiliz, Endonezyalıların Hollanda idaresi altında Sokarno zamanındakiinden daha iyi yaşamış olduklarına inanmaktadır; çünkü, artık, Jakarta sokaklarında geceleri dolaşmak tehli keli hâl almış, oysa Hollandalılar zamanında asayiş berkemalmiş, hiç haydutluk olmazmış. Bu İngilizce, Jakarta sokaklarında üç renkli Endonezya bayrağını dalgalandırmak zevkinin bütün bu sıkıntıları gidere cek kadar büyük olduğunu anlatmamız boşunadır. Onun burjuva kafasında «iyi» yaşamının öncelik sıraları, Endonezyalı önderlerin kafalarındaki sırala madan farklıdır.

Mihenk taşı

Batı, sanayi devrimi sayesinde erdiğiğini bilir. Sınaleşmenin gelenekçi toplumlara kökün den değiştirdiğini, yeni bir insan tipi yarattığını, küt leleri uyandırıp gerçek demokrasinin kapılarını açtı ğını da farketmiştir. Biraz iktisat okumuşsa, «tarım mı, sanayi mi» tartışmasının çoktan bayatladığını bilmesi gerekir. Ama gelgelelim, Kafasında yerleşmiş bir başka kalıp vardır: Dünyanın bir kısmı ham mad de yetiştirecek, Batılı insan da oturup bunu işleye cektir.

Yeni sömürgecilikten bahsedenler, Batının, şu veya bu şekil altında, yerleşmiş olan o eski kalıbı sürdürmek niyeti güttüğünü söylerler. O halde, Batının yeni sömürgecilik peşinde koşmadığını, in sanca amaçlarla yardım elini uzattığını belirtmenin yollarından biri de uyanan milletlerin sınaleşme me selelerine daha yakın bir anlayış göstermek değil midir? Nitekim, geri kalmışlar açısından bakınca, yardım verenlerin milli sanayi konusundaki davra nışları, âdeta gerçek niyet ölçen bir mihenk taşı hâli ne gelmiştir.

Tabii, gelişen memleketlerin milli sanayiler ku rabilmesi ancak milletlerarası bir dayanışma ve iş bölümü sayesinde çözülebilecek bazı meseleler yarat maktadır. Meselâ, ilerlemişlerin, bugün eristikleri teknolojik seviyede, dokuma gibi basit ve fazla işgücü isteyen sanayi kollarını yavaş yavaş bırakmaları, ge

ri kalmışların da, kazanacakları ihrac imkânlarıyla birlikte, sınaleşmeye bu basit teknoloji isteyen iş lerden başlayabilmeleri gerekecektir. İş, bu safhaya gelince, Batı ülkelerinin kendi iç meseleleri ortaya çıkmakta, sanayicilerin ve sendikacıların direnmele riyle karşılaşmaktadır. Ama, böylesine endişeler için vakit daha çok erken. İlerlemişler, geri kalmış ların sınaleşmeleri için bu çeşit bir işbirliğine giriş mek şöyle dursun, sınaleşmenin gerekliliği üzerinde bile henüz kesin bir düşünceye kavuşmamışlardır. Wilton Park Konferansına katılanlar, tam onbeş gün, Sınaleşmenin kötülüklerini sayıp döktüler: Sanayi in sanları bedbaht edermiş, alıştıkları köklerden sökülüp soysuzlaştırılmış, manevi değerleri yıkarmış, kafaları karıştırmış. Sonra, geri kalmış ülkelerde sınaleşme yi isteyenler hep komünistlerle Sovyet ajanlarıymış. Tabii, önce şehirli proleterya yaratacaklarmış, sonra da...

İlerlemişlerdeki ortalama kamu oyunu temsil eden kesit, geri kalmışların gelişmesine sağlık ve eğitim durumlarını düzeltmekle başlamak niyetinde. «Misyö nerlerin bıraktıkları yordem başlamak» belki daha doğru bir deyim olacak. Önce insanca yaşamının ko şulları sağlanmalıymış ki öbür büyük işlere sıra gel sin. Bunun için de küçük küçük bakımevleri açılma lı, sevimli okul binaları yapılmalı, el sanatları geli ştirilmeli, kuyular açılıp tarlalar sulanmalıymış. Top lumların kaderlerini kökünden değiştirecek büyük atılışlar tehlikeliymiş. En iyisi «piano pianissimo» gitmekmiş.

Babalık

Bir Norveçli, geri kalmışların sınaleşmenin den bahsedenlere «çocuğunuz var mı?» diye sorup dururdu. Çocuğu olanlar, Babılıların bu konudaki davranışlarını daha iyi anlamış. Ço cuklara her istediklerini vermek, onların her dedik lerini yapmak doğru olmazmış. Demek istediği şu: «Uyanan milletlerde bazı önderler, aydın zümreler ortaya çıktı; bunlar köklü hamlelere girişmek, mem lekelerini yüzyılların alnyazısından, yabancı sö mürgecülerin boyunduruğundan kurtarmak istiyorlar. Niyetleri koca koca barajlar, fabrikalar, şehirler kur mak. Oysa bunların çoğu lüks, israf ve çok sonra yapılması gereken işler. Yardımı veren memleketler, yardımın kullanılış şeklini kendileri tesbit etmeli, fabrika kurulacaksa bile, bunun ne fabrikası olacağı, nerede ve kimler tarafından kurulacağı, hangi sis teme göre işletileceği, kimlerin faydalanacağı yardı mı verenerce uygun bulunmalı.

Beş Yıllık Plan dolayısıyla Türkiyedeki plânla ma uzmanlarıyla yabancı temsilciler arasında çıkan «proje finansmanı» tartışmalarını hatırlamamıza imkân yok.

Bir şey yapmanın, bir şey değiştirmenin veya değişiklikleri uyanan milletlerdeki önderlerin özelemlerinden farklı yönlere çevirmenin çaresi, ol gunluktan, yetişme derecesinden bahsetmek. Bir Lumumba çıktı. Okutulmadığı için, bilgisi, okuması kıt. Ama, öylesine sağlam bir sezgisi, görüşü ve te mel nedenleri öylesine derinden bir kavrayışı var dı ki... Bakır şirketleri, Kenya halkının kaderi böy le bir sorserinin eline bırakılmaz» dediler ve Lu mumba yerlerde sürüklenerek öldürüldü.

İlerlemişlerin pek işine gelmeyecek özelemler peşinde koşan önderlerin tecrübsizliğinden bahsen lere en iyi cevabı yine bir Afrikalı vermiş: «Olgun luk, olgunluk deyip duruyorlar. Bunlar ne zannedi yorlar bizi allahaşkına? Muz muyuz biz?»

**e Abone Olunuz ve
Dostlarınızı Abone Yazınız**